PN 1399

Biblioteca Bucureștilor

11
Noiembrie
2012

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ BUCUREŞTI • ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR ŞI DOCUMENTARIŞTILOR DIN ROMÂNIA • DIRECTOR: FLORIN ROTARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

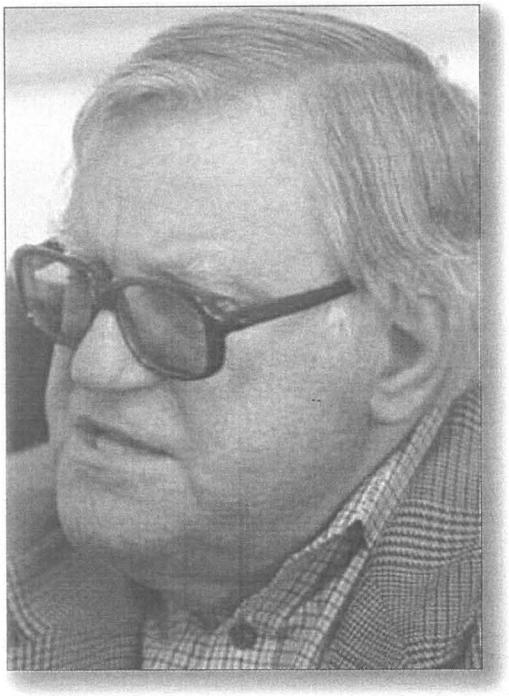

GEO SAIZESCU

n. 1932

80 de ani

Cunoscut pentru filme ca „Păcală" sau „Secretul lui Bachus", Geo Saizescu a debutat ca regizor la 26 de ani cu o schiță a lui Tudor Arghezi, „Doi vecini". „I-am făcut o vizită la Mărțișor, își amintește maestrul Saizescu, dându-i un telefon Mitzurei, în prealabil, și, cu vocea lui domoală, Arghezi mi-a spus «Poftește, domnule Saizescu!». Arghezi aprecia munca regizorilor și a scenografilor pentru că fiica sa, Mitzura, era actriță. A fost și ea cooptată să joace în ecranizarea gândită de Saizescu. Până să ajungă să facă regie, tânărul Saizescu a ales, mai întâi, Facultatea de Filosofie. A avut parte de nenumărate piedici, în anii cei mai grei ai comunismului. „Fiind la filosofie, care era de fapt ideologie, se trimiteau documente despre originea socială și despre apartenența politică a familiei. Așa am fost eliminat din toate facultățile din țară", povestește Geo Saizescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SUMAR / CONTENTS

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Inventar Nr. 35708

RĂSFOIRI / *EXCERPTS*

I.L.CARAGIALE – În Nirvana / *In Nirvana* / 2

BUCUREŞTII DE ALTĂDATĂ / *THE BYGONE BUCHAREST*

Sorana GEORGESCU-GORJAN – Brâncuşi, la Bucureşti / *Brâncuşi, in Bucharest* / 3
Virgiliu Z. TEODORESCU – Cărţi poştale comentate, din colecţiile BMB (XVI) /*Remarks on some postcards, from the Metropolitan Library of Bucharest (XVI)* / 3
Dan ROŞCA – Calea Victoriei, spre fosta Barieră a Mogoşoaiei / *Calea Victoriei, towards the former Mogoşoaia barrier* / 6

AUTOGRAFE CONTEMPORANE / *CONTEMPORANEOUS AUTOGRAPHS*

Teodor VIDAM – Este posibilă reînoirea fiinţei umane în era globalizării? / *Is the renewal of the human being possible in the globalization epoch?* / 9
Elena COBIANU – Mai sunt românii patrioţi? / *Are still there Romanian patriots left?* / 11

PATRIMONIU / *PATRIMONY*

Ediţii de colecţie din patrimoniul Bibliotecii Metropolitane / *Collection editions from the patrimony of the Metropolitan Library* / 13

MERIDIAN BIBLIOTECONOMIC / *LIBRARIANSHIP MERIDIAN*

Biblioteca Onisifor Ghibu, din Chişinău şi renaşterea speranţelor naţionale / *The Onisifor Ghibu Library in Kishinev and the revival of national hope* / 14
Biblioteca de artă – o colecţie nemuritoare / *The art library, an everlasting collection.*/ 15
Ion CONSTANTIN – Demersuri întreprinse de Pantelimon Halippa în perioada regimului comunist, pentru cauza Basarabiei (I) / *Pantelimon Halippa's undertakings during the Communist times for Bessarabia's cause (I)* / 17

CRONICA EDIŢIILOR / *EDITIONS CHRONICLE*

Un poet pe nedrept uitat – Vasile MILITARU / *An unfairly forgotten poet: Vasile Militaru* / 20
DACOROMANICA. Biblioteca Digitală a României. Noutăţi, noiembrie 2012 / *DACOROMANICA. The Digital Library of Romania. News, November 2012* / 21

ORIZONTURI / *HORIZONS*

Mihaela VARGA – Antropologia filosofică şi critica arhetipală, raportate la fenomenologia narativă a spiritului românesc / *Philosophical anthropology and archetypal critique, as against the narrative phenomenology of the Romanian spirit* / 22
Marian NENCESCU – Istoria unui simbol naţional - Coloana fără sfârşit, de Constantin BRÂNCUŞI / *History of a national symbol - Coloana fără sfârşit (The Infinite Column), by Constantin Brâncuşi* / 25
Mariana VASILIU-ŞENILĂ – Coloana lui Brâncuşi şi permanenţa ideii de artă / *Brâncuşi "Column" and the everlasting idea of art* / 27

AM PRIMIT, VĂ SEMNALĂM / *WE RECEIVED, WE INFORM YOU*

Marian PETCU – Revista Română de Istorie a Presei / *The Romanian Magazine of the Press History* / 28
O aniversare şi câteva reflexii asupra condiţiei învăţământului românesc / *An anniversary and a few thoughts on the condition of the Romanian education* / 29
Radu BALTASIU – Despre simbolurile identitare româneşti în Ţinuturile secuieşti din Ardeal / *On the Romanian identity symbols in the Szecklers' Land in Transylvania* / 30
Constantin CORNEANU – Fereşte-mă, Doamne, de "adevărurile istorice" ale lui Larry Watts / *God preserve me from Larry Watts' historical truths* / 32

ANIVERSĂRI / *ANNIVERSARY*

Mihail DIACONESCU, la 75 de ani. Un promotor al spiritualităţii româneşti autentice / *Mihail Diaconescu, turning 75. A promoter of the authentic Romanian spirituality* / 33

IN MEMORIAM

Valeriu RÂPEANU – Romulus VULPESCU, unul dintre marii cărturari ai României de azi (II) / *Romulus Vulpescu, one of today's greatest Romanian scholars* / 34

CATALOG / *CATALOGUE*

Cărţi noi primite la redacţie / *Latest books received by our editor* / 36

OBICEIURI ZILNICE, SĂRBĂTORI PERENE / *DAILY CUSTOMS, EVERLASTING FESTIVALS*

Petre DAN-STRĂULEŞTI – Momente din istoria neamului - evoluţia ideii de parlamentarism (I) / *Moments in the nation's history - the evolution of the idea of parlamentarianism* (I) / 38

CALENDAR CULTURAL / *CULTURAL CALENDAR* – Noiembrie 2012 / *November 2012* / 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RĂSFOIRI

BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
BUCUREȘTI

În Nirvana

Ion Luca CARAGIALE (1852-1912)

Sunt peste douăzeci de ani de atunci.

Locuiam într-o casă, unde trăsese în gazdă un actor, vara director de teatru în provincie. Stagiunea migrării actorilor se sfârșise: era toamnă, și aceste pasări călătoare se întorceau pe la cuiburile lor.

Văzându-mă că citeam într-una, actorul îmi zise cu un fel de mândrie:

"Îți place să te ocupi cu literatura. Am și eu un băiat în trupă care citește mult; este foarte învățat, știe nemțește și are mare talent: face poezii; ne-a făcut câteva cuplete minunate. Eu crez că ți-ar face plăcere să-l cunoști."

Și-mi povesti cum găsise într-un otel din Giurgiu pe acel băiat – care slujea în curte și la grajd – culcat în fân și citind în gura mare pe Schil1er.

În ieslele grajdului, la o parte, era un giamantan – biblioteca băiatului – plin cu cărți nemțești.

Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea nici un vițiu. Era străin de departe, zicea el, dar nu voia să spună de unde. Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine știe ce împrejurare.

Actorul îi propuse să-l ia sufler cu șapte galbeni pe lună, și băiatul primi cu bucurie. Își luase biblioteca și acuma se afla în București.

Seara trebuia să vie la directorul lui – astfel puteam să-l văz.

Eram foarte curios să-l cunosc. Nu știu pentru ce, îmi închipuiam pe tânărul aventurar ca pe o ființă extraordinară, un erou, un viitor om mare.

În închipuirea mea, văzându-l în revoltă față cu practica vieții comune, găseam că disprețul lui pentru disciplina socială e o dovadă cum că omul acesta trebue să fie scos dintr-un tipar de lux, nu din acela din care se extrag exemplarele stereotipe cu miile de duzine.

Deși în genere teoria de la care plecam eu ca să gândesc astfel – că adică un om mare trebue în toate să fie ca neoamenii – era pripită, poate chiar de loc întemeiată, în speță însă s-a adeverit cu prisos.

Tânărul sosi.

Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de niște plete mari negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zîmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborît dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare.

«Mă recomand, Mihail Eminescu». Așa l-am cunoscut eu.

Câtă filozofie n-am depănat împreună toată noaptea aceea cu nepregetul vârstei de șaptesprezece ani!

Ce entuziasm! Ce veselie!

Hotărît, închipuirea nu mă înșelase... Era un copil minunat.

Într-o noapte mă pusese în curentul literaturii germane, de care era încântat.

– Dacă-ți place așa de mult poezia, trebue să și scrii, i-am zis... Am aflat eu că dumneata ai și scris.

– Da, am scris.

– Atunci, și mie-mi place poezia, deși nu pot scrie, fii bun și arată-mi și mie o poezie de d-ta.

Eminescu s-a executat numaidecât. Era o bucată dedicată unei actrițe, de care el era foarte înamorat... D-abia mai țiu minte. Știu atâta că era vorba de strălucirea și bogățiile unui rege asirian nenorocit de o pasiune contrariată... cam așa ceva.

Poezia aceasta îmi pare că s-a și publicat prin 68 sau 69 în Familia din Pesta.

A doua zi seara ne-am întâlnit iarăși. Dar peste zi o nemulțumire intimă intervenise. Actrița fusese foarte puțin mișcată de mâhnirea regelui asirian. Eminescu era de astă dată tăcut și posomorît, vorbea foarte puțin și contradicția îl irita. În zadar l-am rugat să-mi mai arate vreo poezie sau să mi-o citească tot pe aceea care o cunoșteam. A plecat să se culce devreme, și dimineață la amiazi, când m'am dus la el, l-am găsit tot dormind.

L-am sculat. Se dusese acuma supărarea, ba era chiar mai vesel ca alaltăieri. Am petrecut toată ziua râzând, mi-a vorbit despre India antică, despre Daci, despre Ștefan cel Mare, și mi-a cântat *Doina…*

(Datată: 18 iunie 1889)

Fragment din volumul: *Omagiu lui Mihail Eminescu*, București, Atelierele Grafice Socec, 1909, ediție facsimilată, Ed. Semne, 2009, p.74-77

În studiul ***Eminescu și poeziile sale*** (1889) Maiorescu afirmă că Eminescu *„era indiferent la orice convenție socială, avere, rang sau nivelare obștească, chiar soarta externă a persoanei sale"*. Este una dintre acele fraze ce se transferă în conștiința viitorimii, trecând drept adevăr incontestabil. Maiorescu justifica, în felul acesta, acuzele ce i se aduceau în legătură cu indiferența față de situația precară a poetului. Caragiale resimte drept jignitoare această atitudine și reacționează prin textul ***Ironie***: *„Contrarietatea patimilor, dorul vag, acel dor de care se depărtează ținta, cu cât îi pare lui că se apropie de dânsa, îl aruncau, ce-i drept, în cea mai întunecată melancolie, dar nu-l zdrobeau niciodată: lipsa materială însă îl excita, îl demoraliza, îl sfărâma cu desăvârșire... da, dar era prea mândru ca să se plângă de asta și mai ales acelora care trebuiau s-o înțeleagă nespusă"*. Apoi, continuă bătălia contra imaginii improprii pe care Maiorescu o promova poetului și în textul ***Două note.*** Cele trei texte semnate de Caragiale evocă un Eminescu complex, contradictoriu, impulsiv, îndrăgostit de viață și pătimaș, aspecte ce reies, de altfel, din ipostazele sale lirice ce se exprimă în inegalabilele lui poeme.

La această oră astrală, din **Nirvana** ne urmăresc două suflete: Eminescu și Caragiale. Eternitatea și-au asigurat-o prin operă. Pacea și liniștea, prin misiunea îndeplinită pe această lume. În **Nirvana** nu ajung decât cei care și-au încheiat cu succes menirea pe pământ.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BUCUREŞTII DE ALTĂDATĂ

Brâncuşi, la Bucureşti...

Sorana GEORGESCU-GORJAN
filolog

Într-o ciornă de notiță autobiografică publicată în facsimil la pagina 58 din *Cartea legatarilor universali,* ai lui Constantin Brâncuşi, găsim consemnate date interesante. Aflăm că Brâncuşi a plecat din sat la Craiova, în mai 1889, a stat două zile la bariera Severinului, câteva luni la Troceanu, apoi la Ion Gheorghiu, "până-n luna lui iunie 1890", când a intrat la Petre Runcanu. El notează apoi: *"1891, la Zamfirescu din iunie până-n luna lui septembrie 1892 – până-n martie 1893 la Slatina Mme Stănculescu (Stela) –*

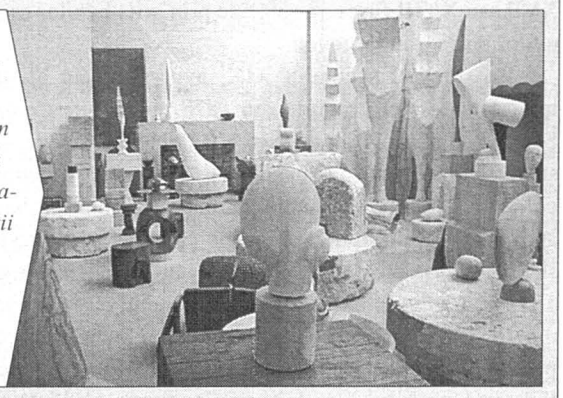

Colecția de piese şi obiecte personale pe care Constantin Brâncuşi le-a lăsat-o legatarilor săi, artiştii Nicoleta Dumitrescu şi Alexandru Istrati

Din relatările soților Istrati, care i-au stat alături în ultimul deceniu de viață, aflăm că Brâncuşi a trebuit să plece din Slatina, din slujba de la băcănia doamnei Stănculescu, din cauza idilei cu Stela, fiica acesteia. Urmează o notație de mare interes: în luna martie 1893 plecat la Bucureşti pentru câteva zile – la Piteşti trei luni la Şerbănescu – întors la Craiova Zamfirescu Violon şcoala de meserie."

Este o mențiune clară a momentului primului contact al lui Brâncuşi cu capitala. Pe baza acestui text putem face însă doar presupuneri, referitoare la ceea ce putea vedea tânărul de 17 ani în Bucureştii sfârşitului de secol. Curiozitatea l-a făcut, probabil, să dorească să cunoască cel mai important oraş al țării. În anul 1893 se putea pleca din Slatina la Bucureşti, cu trenul. Calea ferată Bucureşti – Piteşti – Slatina – Craiova – Turnu Severin – Vârciorova fusese definitivată încă din 1875 şi ducea la Gara de Nord (fosta Gară a Târgoviştei, creată în 1868). Să presupunem că tânărul a ales trenul ca mijloc de transport rapid. În perioada în care lucrase la cârciuma lui Petre Runcanu de lângă gara Craiovei îşi făcuse probabil prieteni, care l-au putut găzdui în capitală. Putem crede că a încercat şi o plimbare cu tramvaiul cu cai, care funcționa încă din 1871 şi al cărui traseu pornea de la gară şi ajungea la Piața Sfântul Gheorghe. Bine înțeles, toate acestea sunt supoziții. Am încercat să identific principalele clădiri şi monumente existente în acel an în Bucureşti, pe care adolescentul le-ar fi putut admira. Ca şi Craiova, pe care tânărul o cunoştea mai bine, oraşul avea clădiri maiestuoase, dar şi nenumărate căsuțe modeste,

Cărți poştale comentate, din colecțiile BMB (XVI) – Prof. Virgiliu Z. Teodorescu

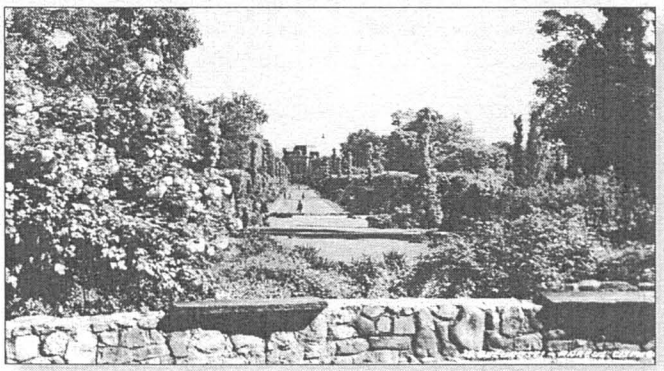

Inventar 3/76 Carte poştală ilustrată alb negru, având imprimate textele: 29 Bucureşti – Parcul Cişmigiu. Pe verso sunt şi mențiuni cu creionul: 0011, SE 7 1925/44 şi imprimarea ştampilelor: 1) Biblioteca Municipală „M. Sadoveanu", Inventar nr. 3/76. 2) mică pătrată cu o stemă încoronată şi textul: Monopolul cărților poştale ilustrate. Dimensiuni: 8,5x13,6 cm. Noua evidență: ***0755***

Fotografia a fost realizată vara, surprinzând dinspre „Cetate" axul principal al Grădinii Cişmigiu, în fundal clădirea Monitorului Oficial în prezent găzduind Arhivele Naționale.

Inventar 6/20 Carte poştală ilustrată alb negru având imprimat pe verso vederii textele: Carte poştală REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ – În Cişmigiu - Bucureşti. LIBRĂRIA NOASTRĂ 6 Textul de prezentare este tradus şi în limba rusă. Mențiuni cu creionul: 0010, SE 15 1950/53 şi imprimarea ştampilei: Biblioteca Municipală „M. Sadoveanu", Inventar nr. 6/20. Dimensiuni: 8x13,2 cm. Noua evidență: ***0756***

Fotografia a fost realizată vara dinspre bulevard spre axul principal al Grădinii Cişmigiu. În fundal turla bisericii Schitu Măgureanu.

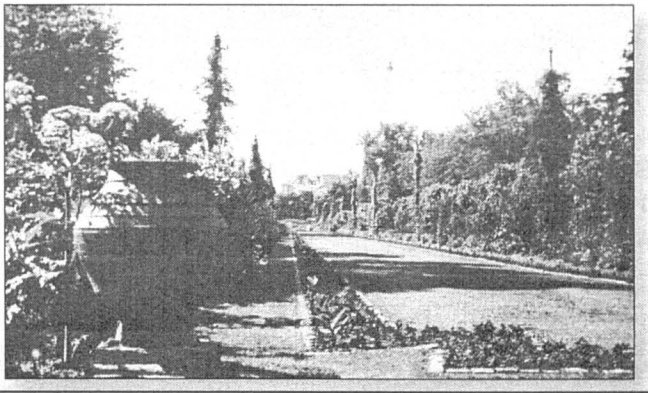

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

era copleşit de verdeaţă, şi punctat de turlele nenumăratelor biserici. Cursul sinuos al Dâmboviţei fusese regularizat în 1880-1886, prin strădania lui Alexandre Boisquerin şi a arhitectului Grigore Cerchez. Peste ani, Brâncuşi avea să scrie "Dâmboviţă apă rea, /Goneşte-mă din preajma ta." Oraşul de câmpie avea câteva coline pe care se profilau maiestuos frumoasele mănăstiri Mihai Vodă, Radu Vodă, Cotroceni, Plumbuita, precum şi clădirea Mitropoliei.Nenumăratele calamităţi naturale, cutremure, inundaţii sau incendii, distruseseră periodic vechile clădiri ale oraşului, care reînvia însă, precum pasărea Phoenix. Ctitorii din secolul XVII sau XVIII fuseseră refăcute prin grija bunilor creştini, domnitori, boieri sau târgoveţi.

La sfârşitul secolului XIX, axul principal al oraşului era importanta arteră ce purta din 1878 numele de Calea Victoriei. Fostul Pod al Mogoşoaiei fusese tăiat în 1692 pe vremea lui Constantin Brâncoveanu, urmând creasta şerpuitoare a unui deal, ceea ce explică traseul său sinuos. Podită mai întâi cu bârne groase, apoi cu bolovani de râu şi în fine cu pavele din gresie şi granit, strada avusese din 1831 felinare cu untdelemn, dar se mândrise în 1857 cu premiera mondială a iluminatului cu petrol lampant, iar din 1871 cu lumina dată de gazul aerian.În 1893, trecătorul mai putea vedea ruinele vechiului Palat al Coconilor, precum şi spaţiul viran pe locul fostului han Constantin Vodă. Biserica Buna Vestire, ctitoria lui Mircea Ciobanu din 1559, vădea urme ale refacerii datorate lui Ştefan Cantacuzino în 1715. Biserica Zlătari, ctitorie a spătarului Mihai Cantacuzino, fusese reclădită în 1852 de arhitectul Xavier Villacrosse şi pictată de Gheorghe Tattarescu. Hanul Zlătari se mai păstra încă. Vechea casă boierească a lui Enăchiţă Văcărescu şi Ştefan Bellu fusese refăcută în 1888 de arhitectul George Mandrea pentru Sigmund Prager, care deschisese acolo o blănărie.Alături se înălţa prima clădire cu un etaj a Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni, realizată de arhitectul Gottereau în 1874. Pe locul hanului şi bisericii Sfântul Ioan cel Mare, dărâmate în 1874, apăruse în 1887 şantierul noului edificiu CEC, ce urma a fi construit de Paul Gottereau. Impozantul edificiu numit Hôtel de France fusese reconstruit în 1882 de arhitecţii Kraus şi Rosnovanu, pe locul vechilor case Damaris.Grand Hotel du Boulevard, ridicat în 1870 în stil neoclasic, era opera arhitectului Alexandru Orăscu, primul arhitect român cu studii în străinătate. Pe fundaţiile palatului domnesc al lui Şerban Cantacuzino din 1678, se ridicase în 1880 superba clădire a Legaţiei ruse.

În Piaţa Sărindar se mai vedeau ruinele vechii mănăstiri, distrusă de cutremurele din 1802, 1806, 1838. Pe locul caselor Slătineanu se înălţa acum cofetăria Capşa, alături de hotelul, restaurantul şi cafeneaua cu acelaşi nume, din 1881. Terasa Oteteleşanu primea numeroşi vizitatori, încă din 1888. Frumosul Hotel Continental fusese clădit în 1886 pe temelia vechiului Hotel Broft, prin strădania arhitectului Emil Rittern Forster. Peste drum, arhitecţii Joseph Heft şi Mühldörfer realizaseră în 1846-1852 o adevărată bijuterie – clădirea Teatrului Naţional, care din 1889 avea în faţă lămpi electrice. Ridicarea Teatrului fusese posibilă mulţumită fondurilor refuzate de Pavel Kiseleff şi redirecţionate la sugestia lui.

Întrucât vechile reşedinţe domneşti nu mai puteau fi folosite – Curtea Veche era ruinată, iar Curtea Nouă arsese –, Gheorghe Bibescu a cumpărat în 1832 casa lui Dinicu Golescu construită în 1812-1815, iar „arhitectonul" Xavier Villacrosse a refăcut clădirea în 1838 pentru a fi reşedinţă domnească. Au folosit-o domnitorii Alexandru Ghica şi Alexandru Ioan Cuza, precum şi prinţul Carol I. Devenind în 1882 reşedinţă regală, primise îmbunătăţiri aduse de arhitectul Paul Gottereau. În februarie 1888 se inaugurase Palatul Ateneului Român, edificiu ce va deveni simbol al culturii naţionale. Îl materializase arhitectul Albert Galléron, pe baza cercetărilor şi indicaţiilor lui Al. Odobescu, completate de specialiştii Al. Orăscu, Ion Mincu, Ion Socolescu, Grigore Cerchez. Clădirea, inspirată de temple vechi greceşti, avea un portic neoclasic, un fronton triunghiular şi o cupolă barocă impresionantă. S-a ridicat pe fundaţiile circulare ale unui manej, turnate în 1874 de Societatea Equestră Română pe terenul Grădinei Episcopiei. Sala de spectacol, asemănătoare cu amfiteatrele greco-romane, oferea vizibilitate perfectă şi audiţie impecabilă.

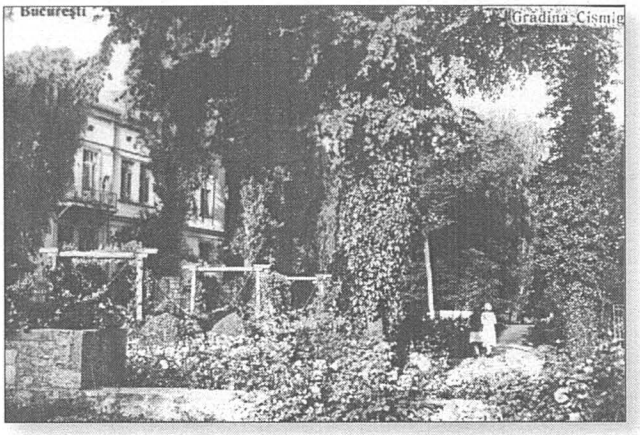

Inventar 4/63 Carte poştală ilustrată sepia, având imprimat textul: Bucureşti – Grădina Cişmigiu. Pe verso textul: CARTA POSTALĂ. Editura Librăriei SOCEC & Co. S.A. Bucureşti Reproducerea oprită. Menţiuni cu creionul: 0009, SE 19 1920/40 şi imprimarea ştampilei: Biblioteca Municipală „M. Sadoveanu", Inventar nr. 4/63. Dimensiuni: 8,6x13,7 cm. Noua evidenţă: ***0757***

Fotografia a fost realizată vara surprinzând discretele alei din preajma clădirii liceului „Gheorghe Lazăr".

Inventar 4/80 Carte poştală ilustrată sepia, având imprimat textul: Bucureşti – Cişmigiu. Pe verso textul: CARTA POSTALĂ Editura Librăriei SOCEC & Co. S.A. Bucureşti. Reproducerea interzisă, menţiuni cu creionul: 0008, SE 3 1925/40 şi imprimarea ştampilei: Biblioteca Municipală „M. Sadoveanu", Inventar nr. 4/80. Dimensiuni: 8,5x13,5 cm.
Noua evidenţă: 0758

Fotografia a fost realizată vara surprinzând bogata vegetaţie din preajma clădirii liceului „Gheorghe Lazăr". În fundal localul Ministerului Lucrărilor Publice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Pe Calea Victoriei se înalţa şi impozantul Palat Barbu Ştirbey, fostă reşedinţă domnească în anii 1849-1856. Edificiul fusese construit în 1837 de „arhitectonul" Michel Sanjouand, refăcut în 1852 de Xavier Villacrosse şi Moritz von Ott şi definitivat în 1882 de Friedrich Hartmann, care-i adăugase superbe cariatide. Palatul avea o frumoasă grădină şi o curte de onoare cu clădirea corpului de gardă construită în forma unui templu antic. Casa vornicului Romanit, ce adăpostise în 1834 Cancelaria domnească şi în 1836 Ministerul de finanţe, fusese refăcută în 1883 de arhitectul Nicolae Cerchez. Casa Grigore Monteoru (1887-1889) era opera arhitectului Ion Mincu şi a inginerului Nicolae Cuţarida. Tot lui Ion Mincu i se datora şi refacerea Casei Gheorghe Vernescu, fostă Lenş, cu fresce de G.D.Mirea, între 1886 şi 1889. Casa Moruzi, sau Casa cu lanţuri, data din 1838.

***

Dacă în oraşele pe care le cunoştea Brâncuşi nu văzuse statui, în Bucureştii anului 1893 putea găsi o serie de lucrări demne de admiraţie. Cea mai veche statuie era cea a spătarului Mihai Cantacuzino, din marmură, ridicată în 1869 de Karl Storck, în curtea spitalului Colţea. Tot Karl Storck semnase în 1881 şi frumoasa operă din marmură din curtea bisericii ctitorită de Domniţa Bălaşa, care o reprezenta pe aceasta. În faţa Palatului Universităţii se aliniau statuia echestră din bronz a lui Mihai Viteazul, realizată în 1874 de Albert Ernest Carrier-Belleuse, alături de portretele în marmură închinate lui Ion Heliade Rădulescu în 1881 de Ettore Ferrari şi lui Gheorghe Lazăr în 1886 de Ion Georgescu. Frontonul frumoasei clădiri a Universităţii era ornat tot de Karl Storck, care realizase şi acroterele Teatrului Naţional precum şi decorul interior al Palatului Suţu.

***

Oraşul avea numeroase grădini, nu numai în jurul caselor boiereşti dar şi în preajma locuinţelor mai modeste. În 1893 capitala ţării se putea mândri şi cu minunate grădini şi parcuri publice. Grădina Cişmigiu fusese frumos amenajată de peisagistul Carl Friedrich Wilhelm Meyer între 1849 şi 1856. Grădina botanică, iniţiată de Dumitru Brândză în 1860, ajunsese în formă finală la 1892. Fosta Alee a Băneseі, trasată în 1830-33 de la Capul Podului până la Pădurea Băneasa, devenise Şoseaua Kiseleff şi era înconjurată de parcuri, amenajate între 1843 şi 1845 de acelaşi Meyer. Se cuvine amintit faptul că generalul Pavel Kiseleff, care condusese magistral destinele urbei între 1829 şi 1834, refuzase onorurile oferite de autorităţi şi ceruse ca, în loc să i se ridice un monument, să se folosească fondurile în folosul oraşului. Şoseaua avea două ronduri, iar la al doilea a ridicat Ion Mincu în 1881 frumoasa clădire a Bufetului. Grădina Episcopiei, ce se întindea cândva pe locul livezii lui Enăchiţă Văcărescu din 1730, fusese incorporată Ateneului. În 1890, coloana înaltă de patru metri având în vârf o acvilă cu cruce, ce marcase locul vechiului altar, fusese mutată în Piaţa Teilor sau Octogon, piaţă din care porneau strada Teilor, strada Melodiei şi strada Domniţei. Peste ani, „chibritul lui Pache", cum i se spunea, va fi înlocuit de statuia lui C.A. Rosetti.Grădina bisericii Sfântul Gheorghe Nou fusese amenajată în 1872 de Leyraz. Biserica, ctitorie brâncovenească amintind de Hurez, fusese reclădită în stil neoclasic de Xavier Villacrosse, după marele foc din 1847. Din 1870 orăşenii se puteau bucura şi de frumosul Parc Ioanid.

***

În 1893 erau încă în curs de construcţie impozantele clădiri ce urmau să găzduiască Palatul de Justiţie (1890-1895), Fundaţia Carol I (1891-1895), Ministerul Agriculturii. Puteau fi însă admirate altele. Palatul Suţu, o îmbinare de stiluri neogotic şi neoclasic, renovat în 1832-34 prin grija arhitecţilor Johann Veit şi Conrad Schwinck, se mândrea cu interiorul decorat în 1862 de Karl Storck.Palatul Universităţii, ridicat în 1856-1869 de arhitectul Alexandru Orăscu, în stil neoclasic, avea frontonul realizat de Karl Storck. Palatul Băncii Naţionale, clădit între 1883 şi 1885 pe locul vechiului han Şerban Vodă de către arhitecţii Albert Galléron şi Cassien Bernard, avea faţada decorată de sculptorul Ion Georgescu, cu imaginile alegorice ale Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Justiţiei. Palatul Kreţulescu, construit în 1718, fusese refăcut în 1839 Arhitectul Siegfried Kofczinski ridicase în 1879 clădirea neogotică a Carului cu bere. Fraţii Capşa au deschis în 1868 o cofetărie şi în 1881 un restaurant, hotel şi cafenea. Din 1888 Terasa Oteteleşanu atrăgea nenumăraţi vizitatori. Frumosul pasaj semicircular Villacrosse-Macca fusese terminat în 1881 de către arhitectul Filip Xenopol. Aşezămintele Spitalului Brâncovenesc, ridicate în 1835-37 de arhitectul Joseph Hartl, s-au extins treptat până în 1981. Spitalul Colţea, clădit în 1695 de spătarul Mihai Cantacuzino pe terenul lui Colţea Doicescu, a fost refăcut în 1704 şi 1888. Arhitectul George Mandrea îl va modifica din nou în 1897. În 1892 Institutul Medico-Legal din Bucureşti va reprezenta o premieră mondială. La 1858 s-a deschis Cimitirul Bellu, care se va transforma într-un Panteon Naţional. Arhitectul Paul Gottereau edificase în 1872 Uzina de gaz aerian pe dealul Filaret. Arhitectul Cassien Bernard proiectase în 1885 clădirea Şcoalei Naţionale de Poduri şi Şosele. Lui Alexis Godillot i se datora construcţia Halelor, începând cu 1872. Arhitectul George Mandrea a încheiat lucrările la Foişorul de Foc în 1892, oferind oraşului un înlocuitor pentru Turnul Colţei, dispărut în 1888.

Cafeneaua Capşa, odinioară

***

Am încercat să inventariez cele ce se găseau în Bucureşti în anul când l-a vizitat Brâncuşi. Nu ştim ce a văzut, cum i s-au părut. Putem doar să ne închipuim, lăsând frâu liber imaginaţiei...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calea Victoriei, spre fosta Barieră a Mogoşoaiei

Dan ROŞCA
istoric

Plecând din Piața Teatrului, spre miazănoapte, străbatem acea parte a Căii Victoriei care, mai îndepărtată de cartierul comercial, a fost totdeauna mai aristocratică. În vremea lui Caragiale, pe această porțiune se înșirau Palatul Regal, câteva ministere şi instituții, aici locuind multe dintre vechile familii din Bucureşti.

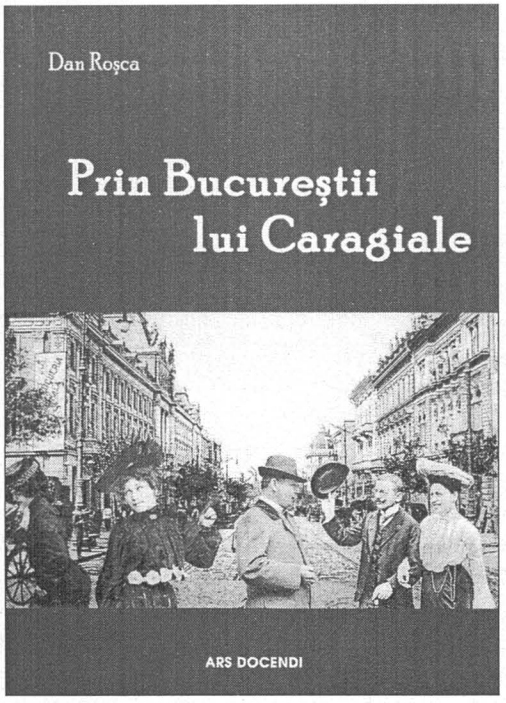

Un loc uitat - Pasajul Român: prăvălii, redacții şi tipografii

Timp de un veac a existat o scurtătură între Calea Victoriei şi Câmpineanu, care trecea odată prin spatele Imobilului Török şi al Gambrinusului, iar pe harta de azi ar începe la Magazinul Muzica şi s-ar termina jos, în fața străzii Oteteleşanu. Era un culoar, la început acoperit cu o boltă din sticlă galbenă, mărginit de clădiri cu trei caturi: a fost o construcție emblematică a Capitalei şi s-a numit **Pasajul Român.** O parte dintre odăile de la etaj serveau ca locuință, dar restul adăposteau prăvălii, cafenele, redacții şi tipografii: era un Babilon în miniatură.

În Pasajul Român se aflau vestita firmă Hötsch & Müller (galanterie, articole de artă, de menaj, de toaletă, lămpi, bastoane, jucării, majoritatea – "articles de Paris"), coafura Louis & Cie ("Coiffeurs--parfumeurs - Salon pour la coiffure des messieurs - Postiches en tous genres - Salon pour la coiffure des dames - Devants de tête, filets pour le front, fleurs artificielles l-er choix"), la începuturile sale ziarul *Românul* al lui C.A. Rosetti (cu deviza "Voiesce şi vei pute"), care, pare-se, şi-a lăsat numele acestui loc şi *Trompeta Carpaților* a lui Cezar Bolliac.

Primele colaborări literare ale lui Caragiale sunt legate de Pasajul Român. Aici, la redacția ziarului *Ghimpele*, al lui N. T. Orăşanu, şi-a adus în 1873-1875 articolele în care îl ataca pe primarul de atunci, generalul Gh. Manu, şi pe Macedonski ("Aamsky"). Într-un text zeflemitor, Caragiale bănuieşte că pasajul nu va dura veşnic, dar gloria poetului - da: "Uite, vă asigur că peste câteva sute de ani, când cine ştie ce va mai fi prin aceste locuri unde astăzi se ridică mândra noastră cetate, micul Paris al Orientului, când se va pomeni de Pasagiul Român şi de admirabila lui arhitectură, nu va mai şti nimeni de ele, dar numele de *Aamsky* răsună şi va răsuna cât lumea de la soare-răsare până la soare-apune."

În Pasajul Român fusese tipărit, în cursul anului 1875, *Alegătorul liber,* ziarul *coaliției liberale de la Mazar-paşa*, la care Caragiale a fost girant responsabil. Numărul 108 (din 20 octombrie) al foii, la sfârşitul căruia se putea citi "Tipografia Curții (Lucrătorii Asociați), Passagiul Român No.12", făcea reclamă lucrărilor *Guide du voyageur à Bucarest* al lui Ulysse de Marsillac şi *Apele de la Văcăreşti* – comedie-vodevil scrisă de Matei Millo. În 1875, Petre Ispirescu ieşise deja din asocierea cu Fr. Göbl şi-şi conducea propria tipografie, în strada Academiei.

Tot în pasaj, timp de câteva luni, începând cu noiembrie 1876, fiind corector la gazeta liberală *Unirea democratică,* şi-a petrecut mai tot timpul în Imprimeria Göbl, unde se tipărea publicația.

În vara lui 1877, în Pasajul Român, Caragiale scotea singur hebdomadarul satiric *Claponul,* tipărit tot acolo, la Fr. Göbl.

Hanul Crețulescu

Între Pasajul Român şi vechiul Palat Regal, pe locul ocupat acum de Blocul Crețulescu şi de spațiul verde din jurul bisericii, s-a aflat, până spre sfârşitul anilor '30, o construcție ale cărei odăi şi prăvălii înconjurau sfântul lăcaş: **Hanul Crețulescu.**

La 1880, în han se aflau atelierul şi prăvălia unei franțuzoaice, M-me J. Briol, cea mai vestită casă de mode din Bucureşti ("Nouveau magasin au rez-de-chaussée - Haute nouveautés: robes et confections pour dames, lingerie, trousseaux, layettes, corsets, jupons – Bonneterie-galanterie - Parfumerie - Bijoux jais et imitations - Jouets-enfants - Articles de deuil"). La M-me Jobin găseai cravate, mănuşi şi parfumuri. Tot aici erau instalate magazinele, bine asortate, "Au Paradis des Enfants" şi "Grands Magasins du Printemps".

La aproape două decenii de la premiera *Nopții furtunoase* în 1879, Caragiale ia din nou în zeflemea Garda Civică, din care făcuse parte odată: "Pe vremea ultimei conflagrațiuni orientale, am servit în garda civică – «baioneta inteligentă» – în compania din mahalaua armenească. Timpuri eroice! [...] Era parada Bobotezii [...] Un comisar de poliție ne-a dus în şirag pe Podul Mogoşoaii [...]. Noi eram companie de elită. Eu stam postat peste drum de Crețulescu, aproape de palat", aşteptând trecerea Principelui

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Carol. Scriitorul își amintește că, pentru câteva minute, solemnitatea momentului a fost stricată de un incident vesel: "Cine știe cine prinsese un câne jigărit de mahala, îi legase o tinichea de coadă și-l aruncase în mijlocul stradei. [...] Aiurit de huiduituri, de amenințările puștilor și de loviturile tinichelii, nenorocitul animal fugea făcând niște salturi nebunești și chelălăind într-un chip infernal, pe când garda și publicul făceau un haz nespus [...]. Încă târziu se auzeau în depărtare huiduituri tocmai pe la Piața Teatrului."

Când a fost dărâmat, pentru lărgirea și îndreptarea acestei porțiuni a Căii Victoriei, în Hanul Crețulescu funcționau croitoria de lux și magazinul "Goût Parisien", Hotelul Imperial Palace și o agenție de impresariat artistic.

Hotelul Metropol(e)

Până la demolările de la sfârșitul deceniului patru, vizavi de **Palatul Regal** se găsea, răspunzând în Academiei, **Hotelul Metropol(e),** proprietate a fraților Assan. La 1880, în ograda din spatele clădirii funcționa litografia și fabrica de ambalaje a fotografului M.R Baer, iar în anii '20, la parter se găsea cel mai asortat debit de tutun din Capitală, care oferea, în afara "specialităților C.A.M.", "accesorii și cadouri pentru fumători, produse marca DUNHILL și altele, cu renume stabilit".

În odaia lui Vlahuță de la Metropol(e), unde, într-o seară ploioasă a anului 1887, ținând o garoafă roșie în mână, fusese în vizită Eminescu. Vor fi venit de multe ori și Caragiale cu Delavrancea, în vremea când "se adunau seara când la unul, când la altul", să schimbe idei.

Revenind cu daraveri în Bucureștii primei tinereți, acum provincialul Costică a luat o birjă din zona gării, apoi "a lăsat geamantanul la Metropol" și, reîntâlnind vechii amici "târziu de tot în noapte [...] într-o berărie", și-au reluat, cu dezinvoltură, discuțiile aprinse de altădată:

„- Ei! aș!

- Parol?

- Ce! ești copil!?"

Pe locul Hotelului Metropole se întinde acum parculețul de lângă zvelta "țepușă" ce ne duce cu gândul la speranțele din decembrie 1989.

Palatul Regal și grădina

În vechiul Palat Regal, aflat pe atunci în extindere până la mărimea a nici jumătate din clădirea ce adăpostește azi Muzeul Național de Artă, fusese de câteva ori și Caragiale: prima dată introdus de Maiorescu, în noiembrie 1884, când i-a citit reginei Elisabeta comedia *O scrisoare pierdută,* cu câteva zile înainte de premieră.

La parcul din spatele Palatului, un mic paradis, azi spațiul verde din coasta Sălii Palatului, se referă scriitorul când scrie de "vrăbiile de la Palat". Tot pe acolo se strecoară ziaristul Caracudi după ce iese din iureșul Căii Victoriei spre a lua drumul Cișmigiului, pe calea cea scurtă: "În dreptul palatului [...] reporterul apucă la dreapta pe lângă grădinița palatului... în strada Sf. Ionică."

Acum 130 de ani, pe strada Sf. Ionică, în spatele Palatului, se găseau Conservatorul de Muzică și Declamație, magazinul lui Olbrich ("Oglinzi și mobile de Paris și de Viena – Casă de confiență fondată în anul 1852 - Medaliată la Expoziția din Viena de la 1878") și locuia arhitectul Orăscu ("anc. ministre, professeur à la Fac. des sciences, sénateur").

Pe locul aripii de nord a muzeului de azi erau alipite două hoteluri: cel de lângă Palatul Regal era **Imperialul,** având la parter **Cafeneaua Kübler** – localul unde, când s-a închis Fialkowski, și-au găsit refugiul o parte dintre scriitorii și artiștii bucureșteni. La Kübler, "unde în jurul mesei rotunde ce ocolea unul din stâlpii de susținere ai clădirii se adunau toți cei ce cochetau cu muzele, cu foametea și cu oftica", veneau, uneori, Caragiale, Eminescu și Vlahuță, dar era mai degrabă cartierul general al lui Macedonski.

Hotelurile au fost dărâmate în anii '30, când s-a construit Palatul cel nou.

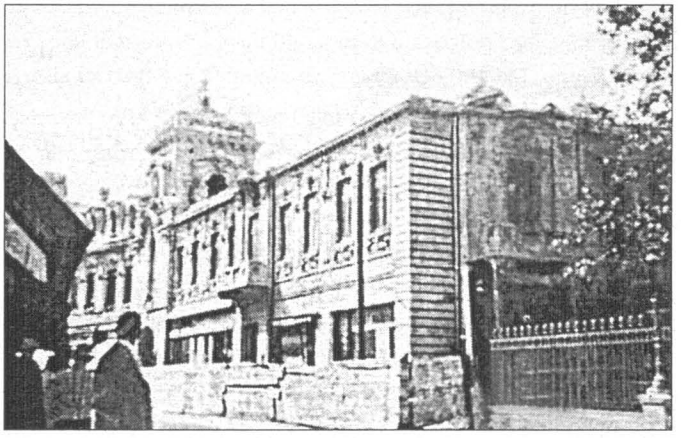

Hanul bisericii Crețulescu

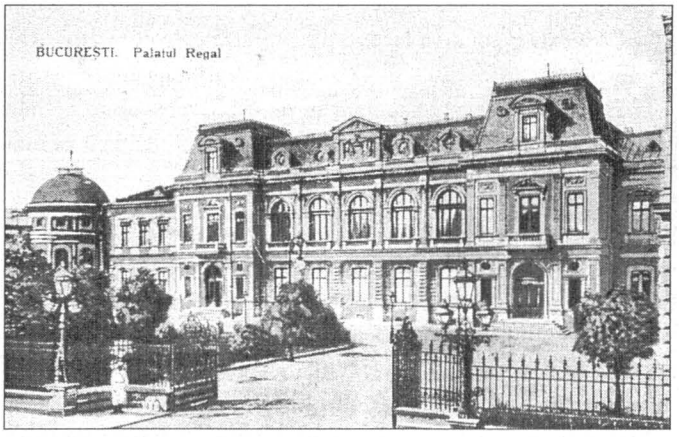

Palatul Regal

Hotel Imperial

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AUTOGRAFE CONTEMPORANE

Etica românească la confluența gândirii etice europene

La 65 de ani (n. 12 noiembrie 1947, com. Bogata, jud Mureș), profesorul și eseistul clujean Teodor Vidam se prezintă cu o nouă lucrare dedicată gândirii etice europene și, în context, contribuțiilor românești în această materie. Bun cunoscător al *reperelor* etice analizate, el însuși având o contribuție semnificativă în privința viziunii etice de factură post-modernă, consolidată atât prin experiența livrescă, dar mai ales prin îndelungi cercetări și meditații practicate în peste 40 de ani de carieră universitară, Teodor Vidam, deținător al Premiului Ion Petrovici al Academiei Române pentru cartea *Dimensiuni ale eticii comunicării și mass-media* (2007), nu este un novice în domeniu. Dovadă sunt cele nouă cărți – într-o evaluare cvasi-exhaustivă – publicate pe această temă, de la *Introducere în filosofia moralei* (1994) până la cea mai recentă (*Repere esențiale ale gândirii etice contemporane*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012, 214 p.). Din aceeași serie mai semnalăm *Teoria culturii morale* (1996), *Moralitatea ca fenomenologie a tipurilor de morală* (2000) sau *Tematizări ale gândirii etice actuale* (2001), toate având ca substanță ideatică analiza ființei umane, văzută ca o vietate paradoxală, simultan prezență unică și exemplar de serie, totul efectuat cu instrumentele etico-filosofice.

Așadar, avem de-a face cu o rară fidelitate constructivă, ce îl impune pe profesorul Teodor Vidam drept unul dintre cei mai avizați gânditori contemporani în domeniu, un veșnic optimist animat de „dorința obiectivă" de a ne regăsi și legitima ca ființe superioare în Univers.

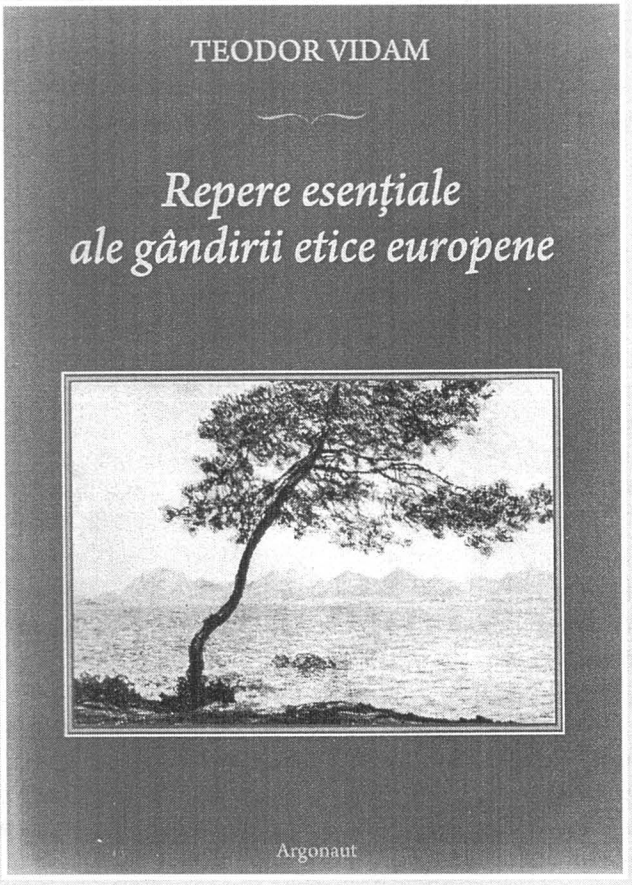

Esența demonstrației lui Teodor Vidam în favoarea ideii că omul, pentru a putea trăi și crea într-un echilibru decent, are nevoie de o anumită „deslușire" a înțelepciunii, pornește de la ideea că, în ierarhia valorilor umane, morala este importantă, poate chiar *esențială*. Ea derivă din statutul ontologic al omului și se întemeiază pe certitudini esențiale, pe experiență și pe raționalitate. Dovadă este apariția instinctivă, încă din copilărie, a rușinii, ca semn subiectiv al relațiilor interpersonale. Valorile morale se întind așadar „de la stâncă până la nor" (op. cit., p. 195) și transcend ideea de persoană, sau chiar de societate. În acest context, filosofia nu e chemată doar să identifice o problemă, ci să aducă un răspuns adecvat nivelului științific și tehnologic actual. Așadar, la noiciana întrebare „Cum e cu putință ceva nou?", Teodor Vidam răspunde cu argumentele oferite de concepția gândirii post-moderne, făcând apel, între alții, la cei mai autorizați teoreticieni ai eticii contemporane, de la Lyotard, Derrida, la Hans Jonas, cel care, în lucrarea sa *Le principe responsabilité* (Editions Cerf, Paris, 1997) statua necesitatea supraviețuirii noastre ca specie, rostind cunoscuta frază: „Trebuie să *împrumutăm* pământul copiilor noștri."

Fără a apela necesarmente la „briciul lui Ockham", Teodor Vidam lasă liberă conștiința de a alege, evidențiind virtuțile dialogului, *comunicării* și încrederii. Judecata morală, susține autorul cărții, este „ilegitimă" (op. cit., p. 199), fiind supusă relativizării. În acest context, *comunicarea interpersonală* devine fundamentul eticii post-moderne, principiu practicat cu obstinație de Teodor Vidam în întreaga sa operă. Acest *ethos* post-modern, ce vine și în continuarea învățăturii morale creștine, reprezintă temeiul culturii post-moderne. Pentru a evita căderea în derizoriu, „omul recent", pentru a prelua o sintagmă la modă, face apel, susține Teodor Vidam în finalul pledoariei sale, la „izvorul nesecat al iubirii". Este singura modalitate, susține autorul, de a renunța la comportamentul utilitarist, la oportunism și trăirile de tip surogat și de a câștiga o forță reală. Este, în esență, apelul Sfântului Augustin, care constata acum mai bine de cinci secole: „Acela care se pierde în pasiunea sa este mai câștigat decât acela care și-a pierdut pasiunea".

Pentru exemplificare, vom da cuvântul autorului, de altfel un rafinat exeget al filosofiei universale, adept necondiționat al nevoii de „oxigenare" a moralei contemporane, după principiul lui Aristotel: „Prietenii adevărați se ajută reciproc să devină mai buni." ***(M.N.)***

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Este posibilă reînnoirea ființei umane în era globalizării?

Teodor VIDAM
filosof

Reînnoirea ființei umane în cuprinsul perpetuării vieții (în acela al nașterii și renașterii de care se ocupă științele biologice) e posibilă prin mutațiile calitative înregistrate în cuprinsul și deschiderile existeței social-istorice prin intermediul creării deopotrivă a valorilor materiale și spirituale. La acest proces al reînnoirii contribuie științele vieții (ecologie, etologie, antropologie etc.), științele socio-umane (psihologie, lingvistică, sociologie etc.) și nu în ultimul rând științele medicale. Etica ca disciplină nu poate face abstracție de prezența și acțiunea acestora, de psihologie, de lingvistică, de antropologie și nu în ultimul rând de sociologie.

Însă, inițial, gândirea etică s-a constituit pe tărâm filosofic și religios. Sursele originare și originale ale constituirii sale se leagă de structura tripartită a ființei umane (corp, suflet și spirit), de capacitățile sale intelectuale (sensibilitate, inteligență și rațiune), de experiența generată de virtualitățile acestora, marcate de limite și limitări. Experiența, ca rezultat al contactului nemijlocit al simțurilor cu realitățile lumii înconjurătoare, se înscrie în zona sau arealul proximităților cronotopice. Aceste proximități cronotopice (exterioare) și trăirile afective (interioare) ne sunt dezvăluite sau descoperite nu numai de priza asupra realului de către simțuri, ci și de intuiție, ce se interpune între sensibil și inteligibil.

Psihismul uman se instituie prin însuflețirea corpului ca suport real al acestuia pe și la cele patru nivele: inconștient, preconștient, conștiență și conștiință. Dezvăluirea și descoperirea complexității ființei umane pe lângă îngemănarea dintre genotip și fenotip se leagă de investigația sinelui ale cărui potențări și depotențări prin intricația dintre cele patru nivele urmează a fi valorificate sub "speciae integralis". Simțul moral în parte e înnăscut, depinzând de conștiința psihologică sau de conștiința-martor ca și seismograf sesibil al stărilor și actelor sufletești. Simțul moral este în același timp dobândit prin deschiderea în și față de lume sub formă de pudoare și, ulterior, rușine.

Simpatia dezinteresată ca și simț moral prezentă *in nuce* în structura sufletească a ființei umane poate să devină adjectivul moral prin obiectivarea comportamentului uman în și prin relații interpersonale și instituționalizate. În această arie are loc disocierea între moral și imoral, în rezumat moralitatea nu se poate constitui fără prezența și acțiunea conștiinței morale datorită condiționării sau simbiozei dintre individ și societate. În opoziție cu concepția individualistă a vieții personale și obștești se află concepția rațională profesată de Socrate, Platon, Aristotel etc.

Daimon-ul socratic, vocea ascunsă a rațiunii, ghidată de maxima "Cunoaște-te pe tine însuți", a fost tălmăcită de scolastica medievală prin doi termeni <sinteresis> (nucleul moral al conștiinței) și <sinidisis> (adevărurile morale aplicate la lucrarea omenească concretă). Conștiința morală survine eului nostru, în care rațiunea are un rol precumpănitor, în sensul în care enunță precepte în materie de moralitate. Daimon-ul socratic prefigurează imperativul categoric kantian. Domeniul conștiinței morale devenind acel <sollen> ce se ridică deasupra lui <sein>, adică imperativul categoric transcende contingențe și convențiile sociale.

După filosoful german Kant morala creștină leagă ideea de bine de ideea de răsplată, adică cedează pornirilor și înclinațiilor inferioare ale ființei umane, imperativelor condiționate precum "Dacă vrei să ai recoltă bogată curăță pomii de omizi" sau motivațiilor utilitariste. Zone inferioare în care discernerea între bine și rău devine îngreunată, dacă nu aproape imposibilă. Indubitabil Kant a situat reflecția etică pe un promontoriu dificil de egalat, acela al imperativelor categorice precum "acționează în așa fel încât maxima comportamentului tău să fie valabilă pentru toți ceilalți". De aici rigorismul și formalismul său extrem. Kant rămâne peste veacuri piscul cel mai semeț al gândirii etice umane.

Precum Socrate, Kant a considerat conștiința morala ca o voce cerească, incoruptibilă, necedând determinărilor contingente. În realitate moralitatea nu poate fi desprinsă de stările și trăirile afective, care vizează bunătatea sau răutatea prin intenție. Prin moralismul kantian nu se poate depăși situația conflictuală dintre afectiv și inteligibil. Slăbiciunea voinței în realizarea binelui e recunoscută câteodată și de Kant. Natura umană e asemenea unui lemn strâmb, care deși poate fi fasonat, cu greu poate fi corijat sau îndreptat. Această îndoială asupra firii umane a lui Kant are ca preludiu zicerea lui Ovidiu "Video meliora proboque, deteriora sequor" (Văd binele și-l aprob, dar urmez răul).

În cazul formațiilor de real din lumea anorganică legile arată ceea ce este necesar. Ele au un caracter indicativ. Conștientizarea scopurilor deosebește normele morale de legile și regularitățile naturii. Fără impulsuri sensibile ce implică tendințe, dorințe, aspirații, fără motivații ce implică intenții, interese, norme, idealuri, valori, ordinea morală nu există. Vietatea parodoxală care este ființa umană nu poate nega daimon-ul socratic "Cunoaște-te pe tine însuți", ce prefigurează imperativul categoric kantian "Tratează omul ca scop în sine și niciodată numai ca mijloc", dar nici zicerea lui Iisus Hristos ce ne ferește de comiterea fărădelegilor ticăloase și abjecte ca și pierderea identității de sine: "La ce bun să cucerești lumea întreagă dacă îți pierzi sufletul?"

Norma morală sau preceptul este transubiectiv comparativ cu eul nostru subiectiv animat de fluxurile și refluxurile trăirilor afective. Descoperirea și dezvăluirea elanului afectiv al conduitei umane rămâne meritul nepieritor al moralei creștine. Aceasta, după cum observă în mod pertinent eticianul român Ioan Bunea, poate să pună în evidență, în pofida păcatului, prin conștiința morală posibilitatea "de a deveni seismograful și îndrumătorul sigur al acțiunilor umane în albia desăvârșirii morale".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Reunirea pulsurilor şi impulsurilor, a emoţiilor şi sentimentelor, a tendinţelor şi dorinţelor sub formă de voliţii exprimă eul ca unitate a conştiinţei morale. Omul se naşte debitor societăţii şi rămâne încărcat cu această obligaţie. În acest sens Ernest Renan a sesizat că fiecare dintre noi este un capital acumulat al mai multor generaţii. Însuşi psihismul uman ca dimensiune de fond a moralităţii nu poate fi valorificat decât prin relaţiile interpersonale şi instituţionalizate. Există realităţi şi obligaţii comunitare care ne preced şi ni se impun voinţei şi conştiinţei personale.

De vreme ce trăim în societate nu ne putem sustrage cutumelor, normelor morale şi juridice, portului şi lexicului limbii vorbite etc. Anumite atitudini şi sentimente nu sunt ceva strict personal, ci poartă pecetea ambianţei sociale în care trăim. Societatea, după cum observă A. Fouille, i-a înlesnit dezvoltarea individului, dar nu l-a creat. Problema în cazul fiecăruia dintre noi este dacă acceptăm pasiv influenţele sau adoptăm o atitudine personală faţă de problemele lumii şi ale vieţii. Acelaşi etician român I. Bunea sesizează în mod temeinic că "Faptele morale, deşi influenţate de condiţiile sociale, nu-şi pierd rădăcina şi esenţa lor psihologică.

O judecată morală nu este o constatare, ci o consimţire. Judecarea calităţii morale a fiinţelor umane scrutează intenţiile, motivaţia acţiunilor şi scopurile care depăşesc trebuinţele imediate. Judecarea se poate face înainte de săvârşirea faptei, concomitent cu înfăptuirea acesteia sau a posteriori, după săvârşirea ei, ţinând seamă de consecinţele faptei realizate. Judecarea calităţii acţiunilor morale depinde de stilul de viaţă ales: conformist, de conformitate sau nonconformist. Având în vedere dificultatea luării unei decizii în cazul judecăţii morale pertinente şi bine cumpănite, considerăm că elaborarea acesteia reprezintă nota caracteristică a fiinţei umane comparativ cu restul existenţei şi al celorlalte vieţuitoare...

Patriotismul, aspecte constituţionale şi socio-morale

În limbajul comun, termenul de etică este perceput ca o reflexie spontană, uneori nesistematică, asupra unor comportamente sociale, culturale etc. În schimb, *morala (moralitatea)* indică ceea ce este considerat drept, bine sau necesar în societate, cu alte cuvinte prezintă interes pentru un grup sau un individ. În realitate, cele două noţiuni, adesea nediferenţiate semantic, au, reunite sau luate separat, acelaşi înţeles *normativ,* vizând o anumită conduită, ideală, într-o anume societate.

La scară socială, *etica este înţeleasă ca o teorie asupra moralei,* având însă şi o dimensiune ontologică. Ea reprezintă un ansamblu de legi, valori, cutume, împletite în existenţa umană. Cu atât mai mult, aplicarea termenului de *valoare,* cu sensul generic „pozitiv", unor noţiuni cu conţinut etic ne conduce, chiar şi nedefinit, către o anumită selecţie subiectivă, conceptul de valoare având în acest caz un înţeles specific, datorat evaluatorului.

Privite din această perspectivă, reflexiile filosofului Elena Cobianu, cuprinse în masivul volum *Valori morale* (Editura Grita, Cluj-Napoca, 2011, 370 p.), ne conduc, ca şi orizont ideatic, dincolo de *ceea ce se vede*, către *ceea ce trebuie să fie*, constituind o acţiune orientată şi motivată pentru împlinirea unui anume tip de *ideal moral.*

Demersul este cu atât mai actual cu cât, în plină cultură postmodernă, asistăm la o degradare rapidă a valorilor, inclusiv morale, totul mascat sub eticheta falsă a *reconsiderării valorilor.* Modelul social cel mai frecvent este reprezentat de *individualismul exacerbat,* omul devenind tot mai evident un sclav al propriilor plăceri, un cumulard de bunuri şi servicii oferite din abundenţă de „videocraţia" spectacolului şi a superficialului (op. cit., p. 11).

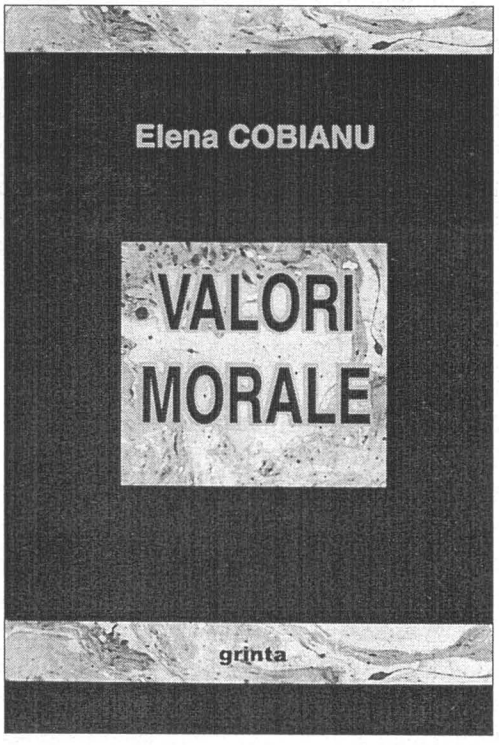

În context, ne punem firesc întrebarea: ce mai sunt azi valorile morale, atât de frecvent invocate de la Aristotel, cu a sa *Etică nicomahică* (Ed. Ştiinţifică, 1988) la Immanuel Kant, cel din *Critica raţiunii practice*, respectiv capitolul *Întemeierea metafizicii moravurilor* (Ed. Academiei, 1972). Cât preţ mai au în zilele noastre *demnitatea*, *responsabilitatea*, *respectul* şi nu în ultimul rând *mândria naţională*, noţiune trecută deliberat cu vederea

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

chiar de unii dintre cei chemați s-o apere? Răspunsurile evazive, de genul „Patriotismul nu se mai poartă astăzi", indică fără greș anormalitatea vremilor ce le trăim, comportamentul defetist ce ne poate conduce inclusiv la negarea existenței noastre ca popor și țară. Privită astfel, cartea este și o *reacție* publică la încercările de negare a însăși calităților umane, o formă de răspuns la agresiunile sociale, un îndemn la meditație și un semn de situare în lumea valorilor.

Sintetizând, valorile morale la care face apel Elena Cobianu reprezintă, ca și *categorii filosofice*, „proprietăți ale obiectelor fizice și abstracte, indispensabile omului și răspunzând intrinsec nevoilor lui" (op. cit., p. 12). Acest tip de abordare, de *natură funcțională* între subiect și obiect corespunde, în linii mari, concepției filosofului Petre Andrei, confirmate și de viziunea lui Tudor Vianu: „Valorile se găsesc în bunuri, iar conștiința se cuprinde în ele". Aceasta presupune: antecedența, cunoașterea și recunoașterea valorilor, proces mental situat dincolo de cunoașterea individuală, subiectivă. Privite astfel, *valorile morale* (etice) nu reprezintă un *scop în sine*, ci un mijloc utilizat pentru *realizarea* unui scop. În cazul nostru, valorile morale reprezintă sisteme deschise, seturi de principii, norme individuale și de grup ce alcătuiesc veritabile coduri morale și publice. Între acestea, alături de *responsabilitatea socială, respect, demnitate, onoare* și *solidaritate* (tot atâtea titluri de capitole ale cărții), ca un corolar se desprinde *patriotismul*, valoare fundamentală ce definește raporturile individului cu locul său de naștere (respectiv *patria/ae*, termen latinesc ce indică *țara tatălui (strămoșilor, locul de naștere, tărâmul părintesc).*

Investigând *tipurile de patriotism* acceptate de știința sociologiei, Elena Cobianu identifică statutul moral-politic al patriotismului ce stă la baza constituirii statelor moderne. Oscilând între *patriotismul extern* (teoretizat de Niccolo Macchiavelli, 1469-1527), respectiv acceptarea utilizării oricăror mijloace, inclusiv maloneste, pentru atingerea scopurilor politice și *patriotismul robust* de tip liberal, autoarea optează pentru patriotismul de tip *critic și rațional,* cu totul opus, însă, *patriotismului redus.*

Ca valoare morală, patriotismul nu trebuie să lipsească din filosofia politică actuală, opinează autoarea, chiar și pentru motivul că orice bun cetățean e obligat să respecte legile țării. Faptul că, în unele cercuri, termeni precum *patriot* și *cetățean* nu coincid nu este de natură să împiedice exercitarea patriotismului ca pe o obligație de natură socială, derivată din inclusiv morala *bunului cetățean.* Exemplul cel mai concludent, invocat de autoare, este modelul *christic și social* absolut al Maicii Theresa, pentru care exercitarea valorilor morale se face neselectiv, fără o referire concretă la patria și neamul din care provine.

Dincolo însă de acest exemplu extrem, reținem ideea *patriotismului național,* sintetizată la noi de Dimitrie Gusti, constituit, la nivel local, din *cadre* (factori) de natură cosmică, biologică și istorică și care, treptat, se *naționalizează*, schimbând aceste *cadre* în factori de progres.

Analiza sociologică a conceptului de *națiune*, întreprinsă de D. Gusti în studiul *Sociologia națiunii și a războiului,* publicat în 1937 (republicat la Ed. Floare Albastră, 1995), cea mai profundă abordare a temei din perspectivă românească, conduce spre ideea că, într-o concepție comună, naționalismul se asociază frecvent cu patriotismul, ambele constituind o *realitate sintetică,* o unitate socială completă. Din această perspectivă, „Viața unei națiuni nu înseamnă nimic în absența unui sens etic" (v. D. Gusti, op. cit., p. 36), iar termenul de *naționalizare* indică o perspectivă menită să redea „culoarea națiunii".

Ca o exemplificare a modului cum concepe Elena Cobianu noțiunea de *patriotism*, subsumată termenului generic de *responsabilitate*, prezentăm un fragment din carte, cuprinzând preponderent concluzii cu valoare premonitivă. ***(M.N.)***

Mai sunt românii patrioți?

Elena COBIANU
Institutul de Filosofie și Psihologie "C. Rădulescu Motru", București

În România, cu deosebire în ultimele două decenii, patriotismul a fost atacat din multiple direcții. Mai întâi, din interior, dinspre o ideologie care a minimalizat și a împroșcat ceea ce a realizat un popor, în urma unor frustrări deloc minore, timp de 50 de ani. Patriotismul avea să fie respins, trecut sub tăcere, pe motivul folosirii lui până la uzură în anii socialismului. Dincolo de intoxicarea la care au fost supuși românii, dragostea de țară pentru cei mai mulți era, atunci, una loială, sinceră, iar dorința și munca de ridicare a țării, din înapoierea postbelică, au creat acea emulație care a condus la dezvoltarea economică prin care concuram cu Occidentul, cel puțin, în câteva domenii importante. Pe plan extern, țara și-a expus poziția de stat independent, în multe împrejurări importante ale celei de a doua jumătăți a secolului al XX-lea.

Școala promova cunoașterea încercatei noastre istorii, a operei personalităților istorice, a acelora din știință, literatură, artă, care au marcat cu pagini luminoase istoria și cultura românească. Învățământul a creat specialiști în diferite domenii, mulți dintre ei apreciați pentru înalta lor calificare, pe care, azi, o practică în Occident. Morala, moravurile, promovau cinstea, munca, învățătura, demnitatea și respectul, toate erau la distanță de profunda răsturnare valorică din zilele noastre. Intelectualii maturi contemporani s-au format în socialism. Unii dintre cei care se plasează, după '89, ei înșiși în vârful culturii, minimalizează sau chiar întinează marile valori naționale, omit faptul că au fost printre privilegiații acelui regim, cu burse și circulând, curent, în afară, după cum altor intelectuali sau specialiști nu le este la îndemână să recunoască funcțiile avute atunci. Armata, suveranitatea, erau piese centrale ale statutului de țară între țări, de patrie demnă, care trebuie respectată și apărată.

Nu neglijez nici faptul că "dictatura de dezvoltare", după teoreticianul român, naturalizat în Germania, Viorel Roman,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

devenise o aspră dictatură, în ultimii ani ai socialismului, cu grave lipsuri de ordin material, cu teama de prezența securității, cu criza contactelor cu lumea culturii și științei occidentale pentru mulți etc. Dar sondaje recente, comparând starea actuală cu cea din socialism, relevă, oricum, o situație mai bună a omului de rând în acea vreme, decât în cea actuală, fie și numai pentru faptul că avea – ceea ce se afirmă, frecvent – un loc de muncă, o casă, un concediu și nu ajunsese la disperarea sinuciderii în proporția sporită de azi.

O altă direcție din care patriotismul este lovit sunt marile procese ale lumii contemporane din ultimele decenii, între care se disting globalizarea și regionalizarea, respectiv crearea Uniunii Europene. Cuceririle tehnicii și științei, ale electronicii și ale tehnologiei informaticii și comunicării, au impus dezvoltarea, extinderea pieței mondiale, în ultimele decenii, impunând ieșirea din izolare și subdezvoltare a numeroase zone și popoare. Trăim într-o lume globalizată, în care viteza mijloacelor de transport elimină geografia, ca "variabilă de control" (10 ore și 15 minute de la Frankfurt la Vancouver!), în care economia mondială, finanțele sunt întrețesute în relații care le fac tot mai vulnerabile la șocuri precum criza, pornită din SUA, care amenință cu revenirea, tot de acolo.

"Vântul de schimbare", din lume, de la sfârșitul ultimului deceniu al secolului trecut, a cuprins și poporul român, care, hotărât să-și schimbe destinul, "ajutat" și de forțe din afară, avea să intre într-o nouă etapă. La 21 de ani de democrație și capitalism, bilanțul este catastrofal: speranțe năruite, economie și bănci demolate prin jaf, distruse sau vândute contra comision la străini, o țară de asistați social, subcultură și contracultură crase, analfabetism, corupție, imoralitate, dizolvare a autorității statului; suntem prinși în marșul globalizării, al Uniunii Europene, al NATO, într-o criză din care pare că nu mai ieșim, cu guverne corupte, cu armata redusă, așteptând ordine de la Bruxelles, FMI, Banca Mondială și NATO; suveranitatea și independența naționale, demnitatea națională, intrate în umbră, zgomotul tot mai strident al minorității maghiare referitor la autonomie teritorială. Globalizarea și regionalizarea, respectiv UE, au avut nevoie de lărgirea pieții de desfacere și au obținut-o. România, cu o economie și producție tot mai restrânse, este parte a acestei piețe. Așa cum "profețea" un liceean din Toplița, prin anul 2000, cu integrarea în UE "vom fi cumpărați complet de către străini".

Patriotismul pare desuet, într-o lume în care libera circulație a făcut, din cohorte de oameni, adevărate «neotriburi», care circulă de-a lungul și de-a latul planetei. Opțiunea transnațională este un drept câștigat, prin care individul poate opta pentru o țară de adopție. De liberă circulație se bucură ideile, mărfurile, forța de muncă și capitalurile. Căderea economiei, șomajul, corupția, lipsa speranței de redresare a țării, au determinat milioane de români să părăsească țara, în căutarea unei vieți mai bune. La un moment dat, chiar președintele țării îi îndemna la emigrare. Fenomenul «desțărării» a căpătat proporții îngrijorătoare. Lăsând departe patria reală, adevărată, cei plecați au rămas cu patria din suflet, cu nostalgia, dureroasă pentru mulți, a locurilor natale.

Nevoia de adaptare la țara adoptivă, însușirea regulilor de conviețuire în aceasta, slăbesc dragostea de țară a emigraților, îi țin departe de nevoile patriei, pe care mulți le resimt prin obligația de suflet de a trimite acasă, celor din familie, o sumă de bani.

Cât se mai poate conta pe cei plecați? Aproape deloc sau puțin, atât timp cât nu ieșim din marasmul înapoierii, corupției, sărăciei, cât nu stopăm hemoragia creierelor și nu reușim readucerea acasă a celor înalt calificați, dornici de reintegrare, de a contribui, eventual cu specializarea sau/și câștigul acumulat, la propria bunăstare și la dezvoltarea țării.

Aceeași globalizare a schimbat, în mare măsură, modul de viață, stilul de viață, ideile conaționalilor rămași în țară, iar dreptul țării de a-și hotărî de sine stătător destinul nu mai este de actualitate. Se manifestă, la români, o conexiune între onoarea lor și loialitatea lor față de țară? Cercetătorul Julian Pitt-Rivers arăta că, în cazul națiunii, onoarea membrilor săi este strâns legată de fidelitatea lor la suveranitatea acesteia.

Mai sunt românii patrioți? Dificil de răspuns. Familia, tot mai șubredă și sărăcită, cu teama șomajului și grija găsirii unui al doilea loc de muncă pentru întregirea venitului, cu părinți plecați din țară sau, pentru cei rămași, cu timp cât mai redus pentru educarea copiilor, este foarte deficitară la capitolul educației copiilor. Reamintim, de asemenea, faptul că școala, în ultimii 20 de ani, a neglijat, în programa sa, specialitățile care contribuiau, cu deosebire, la educația patriotică, istoria, literatura română, clasicii ei, cunoașterea însemnelor distinctive ale statului: imn, steag, stemă…

Ilustrații de **Adina ROMANESCU**

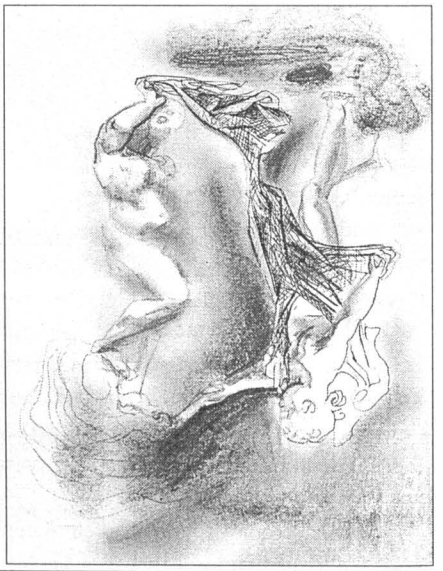

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

PATRIMONIU

Marcel PRÉVOST, *Le jardin secret*, Paris, Bibliothèque Moderne, illustrations d'après les aquarelles de M-me Louise ABBEMA, [1896], 124 p. cu ilustr.

Mais l'inévitable mystère ne me cause plus d'effroi. Mystère des yeux, des âmes, des choses, j'arrête résolument ma curiosité au seuil de leur inconnaissable. L'effroi c'est la subite incursion de notre pensée dans ce domaine interdit. C'est la porte qui devrait être fermée et dont la clef laissée dans la serrure sous tente. C'est l'oeil qui dort et qui, tout de même, reste ouvert et regarde...

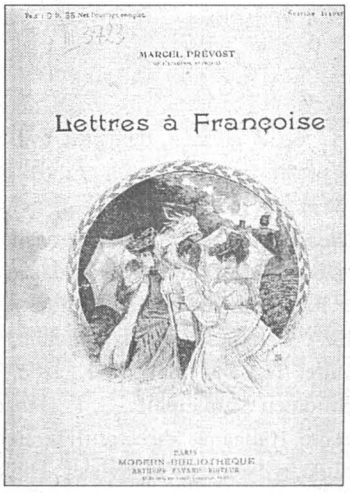

Marcel PRÉVOST, *Lettres à Françoise, Illustrations d'après les aquarelles de .....*, Paris, Bibliothèque Moderne, [1902], 124 p. cu ilustr.

Vous êtes née vers la fin du XIX-ème siècle, chère Françoise, et votre vie de femme fleurira principalement durant le XX-e. Il est sage, par conséquent, que vous vous inquiétiez un peu, par avance, de ce que deviendront, au XX-ème siècle, les moeurs féminines...

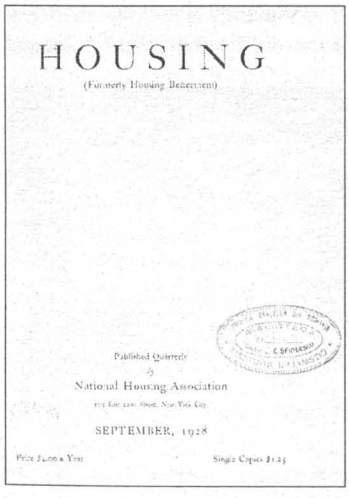

HOUSING (Formerly Housing Betterment); Publisher Quarterly by National Housing Association, New York, 1928, September, 178 p.

In Romania, at least, that is the objective aimed at The administrative law of Romania has long maintained the principale of assuring sanitary dwellings and of doing away with those that have become insanitary. The first principale is conspicuous in the law of local administration; the second in the sanitary laws. (C. Sfințescu, General Director of Technical Service of Bucharest)

Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Patrimoniu Cultural. Memorie Comunitară

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MERIDIAN BIBLIOTECONOMIC

Biblioteca "Onisifor Ghibu", din Chişinău, şi renaşterea speranţelor naţionale

Un bogat program de activităţi *(foto, instantaneu de la manifestare)*, onorate cu prezenţa, la Chişinău, a unei delegaţii a Bibliotecii Metropolitane din Bucureşti, condusă de dr. Florin Rotaru, directorul general al B.M.B., au marcat, între 23-25 octombrie a.c., *Zilele Bibliotecii „Onisifor Ghibu"*. Alături de oaspeţii bucureşteni, au onorat cu prezenţa sediul bibliotecii, situat în incinta Palatului preşedintelui Republicii Moldova, cunoscuţii oameni de cultură, acad. Mihai Cimpoi şi Ion Ungureanu, scriitorii Nicolae Dabija şi Andrei Ţurcanu, alături de gazde, Lidia Kulikovski, directorul Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu" din Chişinău, profesorul Vitalie Răileanu, directorul filialei „Onisifor Ghibu" şi Vlad Pohilă, redactor şef al revistei „Bibliopolis", cu tematică preponderent biblioteconomică.

Cu acest prilej a fost lansat volumul *Biblioteca Onisifor Ghibu – două decenii de istorie*, de dr. Ion Constantin şi Raia Rogac, o cronică sintetică a celor două decenii de funcţionare a primei biblioteci integral româneşti de la Chişinău, organizată exclusiv pe baze ştiinţifice de tip european. De altfel, în *Cuvântul introductiv* al cărţii, ca şi în intervenţiile directe, d-na Kulikovski a subliniat chiar, ca pe o formă de *curaj* civic, prezenţa la Chişinău a unei asemenea instituţii menite să ofere cititorilor: *resurse, suport, încredere şi curaj*. În acest context, alegerea denumirii şi acordarea onorifică a calităţii de patron spiritual al bibliotecii marelui cărturar şi patriot român Onisifor Ghibu, „cumpănă a fiinţei româneşti" cum îl numea Alexe Rău, directorul Bibliotecii Naţionale a Moldovei, a avut şi rolul de a împlini visurile şi aspiraţiile unui slujitor al cauzei româneşti.

La rândul său, dl. Florin Rotaru a insistat în articolul „Câteva stări sufleteşti" asupra caracterului *novator* al acestei biblioteci. Nu o *donaţie de carte* (eventual recuperată de la demolări) era rostul unei colaborări cu proaspătul stat românesc constituit dincolo de Prut, ci crearea unei *instituţii de sine stătătoare*, constituită după modelul şi cu logistica unei biblioteci româneşti. În acest proiect s-a implicat din fericire şi fiul lui Onisifor Ghibu, economistul Octavian Ghibu, azi decedat, care a girat constituirea unui organism *non-profit*, menit să gestioneze relaţia Bibliotecii cu autorităţile locale. Din fericire, s-a găsit şi la Chişinău un om de suflet care să sprijine de la început proiectul, pictorul Tudor Zbârnea, azi director al Muzeului de Artă din Chişinău, cel care a asigurat de la început Bibliotecii un statut *de excepţie*.

Astfel s-a născut, la 15 ianuarie 1992, zi aleasă în mod simbolic pentru a sublinia asocierea cu marele Mihai Eminescu, prima Bibliotecă românească din R. Moldova şi care avea să devină, cu timpul, un adevărat centru de cercetare, un laborator al experienţei profesionale avansate.

Meritul principal al acestei realizări revine, aşa cum sublinia şi dr. Florin Rotaru, inclusiv primei directoare a Bibliotecii, d-na Elena Vulpe, „o adevărată legendă pentru mulţi bibliotecari".

În structura cărţii regăsim şi un substanţial capitol dedicat *dinastiei Ghibu – o familie pentru panteonul românilor* (cap. II), unde sunt evidenţiate deopotrivă meritele lui Onisifor Ghibu, cel care, în condiţii grele, a păstrat cu sfinţenie o nepreţuită *arhivă personală*, donată în întregime Academiei Române, ca şi celor doi fii ai acestuia, economistul Octavian O. Ghibu şi inginerul Mihai O. Ghibu. O bogată bibliografie, oglindă a prezenţei Bibliotecii în spaţiul public românesc şi local, întregeşte lucrarea. ***(CRONICAR)***

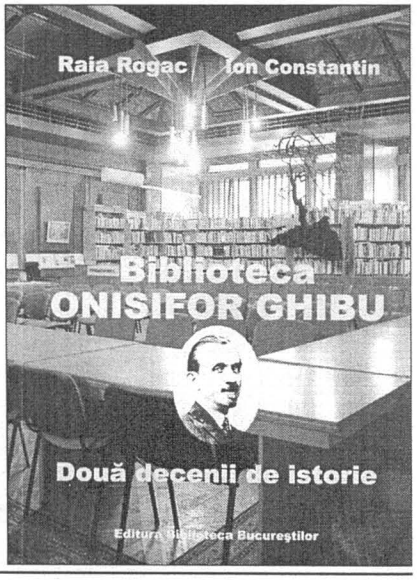

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Biblioteca de artă – *o colecţie nemuritoare*

Una dintre cele mai importante colecţii din istoria recentă a cărţii româneşti a fost iniţiată în anul 1967 de fosta Editură Meridiane, sub conducerea scriitorului şi esteticianului Modest Morariu. Editura Meridiane s-a înfiinţat în anul 1961, din fosta Editura de Stat pentru Literatură şi Artă (prescurtat E.S.P.L.A), preluând şi o parte din portofoliul acesteia. Editura Meridiane - nou creată – trebuia să tipărească albume de fotografii de artă, cărţi de istorie şi critică de artă, cărţi de propagandă destinate străinătăţii, precum şi... cărţi poştale. În timp, – mai ales după 1965- acest ultim aspect a fost abandonat.

O primă încercare de organizare a unei veritabile *Biblioteci de artă* a fost constituită de seria **Scrieri despre artă**, începând din anul 1963. În această serie au apărut – într-o formulă grafică unică şi simplistă - mai multe lucrări semnate de George Oprescu, Theodor Pallady, Hypollite Taine, Nicolae Tonitza, dar adevărata **Bibliotecă de artă** avea să apară abia în anul 1967.

Lansarea seriei s-a făcut prin publicarea unei serii de lucrări aparţinând ciclului **Artă şi destin** a lui Henri Perruchot. Primele patru volume *(Viaţa lui Manet, Viaţa lui Cezanne, Viaţa lui Van Gogh şi Viaţa lui Toulouse-Lautrec)* au apărut aproape simultan şi au avut un succes de public extraordinar, neobişnuit

Următoarele două titluri din acest ciclu au apărut la numerele 12 şi 13 ale colecţiei *(Viaţa lui Gauguin* şi *Viaţa lui Seurat),* ultimul avea să fie tipărit abia în anul 1969 (*Viaţa lui Renoir*, numărul 38). Într-o epocă dominată de literatura comunistă şi sovietică, aceste cărţi aduceau un suflu proaspăt de cultură şi occidentalism, de care lumea era avidă în acei an. Henri Perruchot (1917-1967) a creat epifanismul, un curent filosofic umanist, mai ales ca reacţie la existenţialismul lui Sartre. Lucrările lui au fost recompensate cu Grand Prix Litteraire de la Ville de Paris în anul 1963. A fondat împreună cu Francois Mitterand şi Joseph Pasquet Academia Morvan, o societate savantă al cărei act de naştere este data 15 iulie 1967. La această societate au aderat mai târziu savanţi francezi de renume printre care enumerăm pe Léon Bondoux, Claude Régnier, Jacques Thévenet, Jean Chatelain.

Opera sa, cuprinde mai multe volume în ciclul **Artă şi destin**, dar şi o *Introducere in epifanism*, care nu a fost tradusă în limba română, *Viaţa lui Montherlant, Originile abstracţiei, Velasquez, Modigliani.* Primele lucrări ale unor istorici şi eseişti români au apărut în **Biblioteca de artă** destul de repede – este vorba de lucrarea *Delacroix*, aparţinând Elenei Vianu şi *Theodore Gericault,* de George Oprescu.

George Oprescu s-a ocupat în studiile sale de pictură şi grafică românească, aceste scrieri constituind primele sinteze cuprinzătoare din istoriografia românească de artă *(Pictura românească în secolul al XIX-lea, 1937, Grafica românească în secolul al XIX-lea* (2 volume 1941-1945). Academicianul George Oprescu a avut lucrări cu privire la arta populară românească (*Arta ţărănească la români,* 1922), la maeştrii artei româneşti, care reprezintă începuturile activităţilor de cercetare în acest domeniu. Profesorul George Oprescu a publicat studii privitoare la arta sculpturală românească (*Sculptura statuară românească*, 1957). În anul 1927, a publicat monografia Gericault (cea a cărei retipărire a fost asigurată de editura Meridiane), iar în 1961, a publicat monografia, în două volume, Nicolae Grigorescu. Lucrările sale se disting prin erudiţie şi printr-un autentic simţ al frumosului. În anii 1943 – 1946, a publicat un *Manual de istoria artei*, iar în anul 1956 monografia *Bisericile-cetăţi ale saşilor din Ardeal.* Trebuie specificat faptul că Manualul de istoria artei publicat iniţial în anii 1943-1946, a fost reluat şi în Biblioteca de artă în anul 1985, la numerele 408-414. O altă lucrare importantă a criticului şi istoricului George Oprescu a fost reluată în Biblioteca de artă în anul 1984, la numărul 372, *Pictura românească în secolul al XIX-lea.*

Începînd cu numerele 22 şi 23, s-a lansat o nouă serie a **Bibliotecii de artă,** o serie care a dovedit o viabilitate în timp deosebită **Arte şi civilizaţii.** În această serie aveau să apară mai multe lucrări de istoria artelor plastice, a cinematografului sau a teatrului, care erau referinţe în domeniile lor. La numerele 22-23 au aparut două volume dedicate *Renaşterii italiene*, scrise de Fred Berence, într-o traducere impecabilă. La numerele 46-50 a apărut o traducere a lucrării lui Vito Pandolfi, despre *Istoria teatrului universal.* Această serie nouă avea ca semn distinctiv culoarea neagră a copertei, spre deosebire de albul primei serii, **Biografii. Memorii. Eseuri.** Mai târziu, în anul 1978 a apărut şi o a treia serie din **Biblioteca de artă,** *Artă şi gândire.* Această serie a avut ca semn distinctiv culoarea roşie a copertei. Primul titlu aparţinând acestei serii a fost scris de un istoric francez al artelor, Henri Focillon – *Viaţa formelor.*

Henri Focillon, istoric si critic de artă francez, profesor la Sorbona, a trăit între anii 1881-1943. S-a dedicat studiului istoriei artei medievale devenind, încă de tînăr, autoritatea medievistă a Europei. Director al Muzeului si profesor la Universitatea din Lyon, istoricul si criticul de artă francez va fi titularizat, în anul 1925, profesor de istoria arhitecturii la Sorbona. Spirit receptiv de înaltă ţinu-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

tă intelectuală şi morală, Henri Focillon îşi extinde aria cercetărilor dincolo de orizontul specializării sale, ca şi dincolo de spaţiul european de cultură. Elaborează studii aprofundate despre *Arta budistă* (1921), *Arta japoneză,* Hokusai (1924), *Istoria picturii din sec. al XIX-XX-lea în Europa* (1928), *Maeştrii stampei* (1930), *Arta sculptorilor romanici* (1931), *Viaţa formelor, Arta Occidentului* (1938). Din 1920, Henri Focillon devine unul din marii prieteni ai României, întreţinînd, pînă la începutul celui de al doilea război mondial, strînse contacte profesionale şi prieteneşti cu centrele universitare din Bucureşti şi Cluj, cu personalităţi de seamă ale culturii româneşti, printre care Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Ion Cantacuzino şi George Oprescu. Marele om de cultură francez aprecia în mod cu totul deosebit arta noastră populară, obiceiurile şi portul popular, manifestările sensibilităţii estetice româneşti.

În timpul războiului, în semn de protest împotriva ocupaţiei germane, Henri Focillon se exilează în Statele Unite ale Americii, unde funcţionează pînă la sfîrşitul vieţii sale, ca profesor medievist la Universitatea din Yale, S.U.A. O parte din lucrările enumerate au fost traduse şi tipărite în colecţia **Biblioteca de artă** – este vorba de *Arta sculptorilor romanici* (numărul 504), *Arta Occidentului* (numerele 108-109), *Maeştrii stampei* (numărul 68), *Viaţa formelor* (numărul 195). Trebuie să menţionăm apariţia, în această **Bibliotecă de artă** a unor titluri deosebit de valoroase, aparţinând şcolilor franceză, engleză, spaniolă şi unor autori recunoscuţi pe plan mondial - Fernand Braudel (din şcoala de la Annales) cu Mediterana şi lumea mediteraneeană în timpul lui Filip al II-lea (numerele 417-422), *Structurile cotidianului* (numerele 381-382), *Timpul lumii* (numerele 507-508), Immanuel Wallerstein cu *Sistemul mondial modern* (numerele 528-531), Elie Faure, cu a sa *Istorie a artei* (numerele 474-478) O a treia serie a fost lansată în anul 1978, sub titlul **Artă şi gândire.** Atunci, la numărul 272 era tipărit o lucrare fundamentală de teorie a artei semnată de Erwin Panofski – *Artă şi semnificaţie.* După Revoluţia din decembrie 1989, a mai apărut o serie – a patra - din păcate cu o existenţă efemeră... Seria s-a numit **Artă. Imaginar. Mentalităţi.** În această serie, menţionăm ca foarte importante cele două volume ale lui Emmanuel Leroi Ladurie, *Montaillou, sat occitan* de la 1294 la 1314 – o monografie excepţională a unui sat francez de la începuturile Evului Mediu.

De fapt, întreaga istorie a civilizaţiei umane şi-a găsit loc în paginile **Bibliotecii de artă:** *Universul arheologiei,* în două volume semnate de Guy Rachet, *Arta faraonilor* de Etienne Drioton şi Pierre du Bourguet, *Civilizaţia Islamului clasic* de Dominique Sourdel şi J.Sourdel-Thomine, *Civilizaţia egeeană* de Nicolas Platon, *Civilizaţia greacă şi cea elenistică* de Francois Chamoux sunt doar câteva exemple de titluri alese din această colecţie de carte fără egal în cultura românească. Colecţia este deosebit de importantă, prin aria preocupărilor de care a dat dovadă. Nu au fost omise de-a lungul timpului, artele mai exotice, publicându-se titluri cum ar fi *Arta Indoneziei* şi a insulelor din sud-estul asiatic de Tibor Bodrogi (numărul 130), *Arta exotică* de Michal Sobeski (numerele 140-141, 2 vol.), *Cultura Africii* de Leo Frobenius (numerele 312-313, 2 vol.). În colecţie a fost tipărit un studiu al unui cercetător român în domeniul istoriei artelor, Victor Ieronim Stoichiţă - *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna.* Acest studiu a apărut în seria **Biografii. Memorii. Eseuri** la numărul 185, în anul 1973. În anul 1978, a mai apărut (dar într-o altă colecţie, **Curente şi sinteze**, care nu face obiectul articolului nostru) studiul Pontormo şi manierismul. Cercetătorul Victor Ieronim Stoichiţă a părăsit România, stabilindu-se definitiv în Germania, unde a beneficiat de o bursă de cercetare.

Unele lucrări au fost de istoriografie, cum a fost, de pildă, *Armonia lumii*, de Gerard din Cenad. Cine a fost acest Gerardus din Veneţia? Anul precis al naşterii nu i se cunoaşte. Se ştie că s-a născut la Veneţia şi, la naştere, a fost botezat Georgius. Ulterior, însă, a primit numele tatălui său, mort în cruciadă (deşi prima cruciadă s-a predicat abia în 1095). La vârsta de cinci ani, îmbolnăvindu-se, a fost trimis la mănăstirea Sf. Gheorghe din Veneţia, povesteşte istoricul Radu Constantinescu în cartea pomenită mai sus. Până la vârsta de 15 ani, Gerard a urmat cursurile şcolii de la San Giorgio, unde se pare că a învăţat scrisul şi cititul în limba latină, unde a primit câteva cunoştinţe practice de cânt liturgic şi de noţiuni de aritmetică. Ulterior, pe la 1076, la Bologna, vechi oraş roman, avea să se deschidă prima facultate de drept din Europa Occidentală.

La Bologna a locuit Gerard timp de cinci ani, probabil între 1015 şi 1020. *Legenda major* („Legenda mare") pomeneşte de studiul de către Gerard a gramaticii, muzicii, filozofiei, a disciplinelor literare şi aşa-zisul *Decretum,* o compilaţie de drept bisericesc. La Bologna, Gerard a avut acces la cele mai preţioase cărţi ale vremurilor. Se pare însă că ori nu a vrut, ori nu a putut să înveţe mare lucru din ele, fiindcă a rămas cu nişte cunoştinţe relativ modeste de logică şi dialectică, precum şi cu o gramatică deficitară. A rămas totuşi cu date serioase de fizică şi astronomie şi aprecia matematicile şi cuvântările bine realizate. „Talent personal nu a avut nici în domeniul literar, nici în cel ştiinţific, iar filozofia lui rămâne rudimentară - apreciază Radu Constantinescu. Ceea ce îi face totuşi opera atât de preţioasă pentru noi este curajul, ieşit din comun, al acestui spirit polemic şi războinic, de a pune în discuţie nu numai autoritatea Bisericii, ci şi pe cea a teologiei, lucru pe care nu l-au cutezat alţii, decât abia cu un veac mai târziu. Între 1721-1728 s-a întors în satul natal şi a pictat biserica de aici, cu hramul "Schimbarea la Faţă". Se întorce în Athos, şi restaurează chilia în 1731. Se va întorce din nou în Fourna în 1734, având intenţia de a întemeia aici o şcoală de pictură bisericească. Scrisoarea sa către Patriarhul Serafim, în legătură cu aceasta, este una din puţinele sale scrisori, care ni s-au păstrat. Dionisie părăseşte din nou Fourna în 1739, mergând mai întâi în Athos, şi de aici, în 1740, în Istambul. După ce obţine patronajul partiarhului ecumenic Serafim, Dionisie se întoarce la Furna în 1741.

Un alt titlu deosebit în acest domeniu este *Cartea de pictură (Erminia)* lui Dionisie din Furna (numărul 260). Cu privire la viaţa şi activitatea lui Dionisie din Furna, nu se cunosc foarte multe lucruri. Se ştie că s-a născut în jurul anului 1670, ca fiu al lui Panagiotos Chalkia, preot în satul Fourna, situat în Grecia centrală. Dionisie a rămas orfan de mic, ajungând la Istambul la vârsta de 12 ani, probabil pentru studii. La 16 ani a mers în Muntele Athos, unde a invatat mestesugul picturii. Întrucât nu s-a putut bucura în perioada uceniciei de un maestru prea strălucit, Dionisie şi l-a ales ca model pe renumitul pictor Manoil Panselinos. A învăţat pictura mai mult de unul singur, după lucrările acestuia, şi-a construit o chilie în Caries (capitala Sfântului Munte), precum şi un paraclis închinat Sfântului Ioan Botezatorul, pe care l-a pictat el însuşi.

Ultimul număr al colecţiei **Biblioteca de artă** a apărut în anul 2004 (numărul 617). Falimentul editurii Meridiane, faliment generat de scăderea drastică a vânzărilor de carte de artă, dublată de creşterea exponenţială a preţurilor, a determinat şi oprirea definitivă a acestei serii, singulară în cultura română, şi prezentă în număr destul de redus în marile culturi europene. O încercare de revitalizare a ideii de **Bibliotecă de artă** a apărut din partea editurii Adevărul. Sub această egidă, au apărut 14 volume într-o serie numită **Pictori de geniu,** alte 15 volume în seria **Muzeele lumii** şi încă 15 în seria **Mari spectacole de operă.** Toate aceste serii beneficiază de o prezentare grafică şi tehnică de excepţie, fiind tipărite în Italia, dar nu au conţinutul ideatic al cărţilor din *Biblioteca de artă* a Editurii Meridiane. ***(Redacţia B.B.)***

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Demersuri întreprinse de Pantelimon Halippa în perioada regimului comunist, pentru cauza Basarabiei (I)

Dr. Ion CONSTANTIN
Biblioteca Metropolitană Bucureşti

Într-o vreme când despre Basarabia încă se mai vorbea în şoaptă, Pantelimon Halippa nu ezita să deschidă acest subiect faţă de reprezentanţi ai regimului comunist din România. La începutul anilor `60 el s-a adresat liderului partidului comunist, Gheorghe Gheorghiu-Dej, vrând să-i comunice că „în trecut între Basarabia şi România existau legături culturale destul de frumoase, cu toate că politica ţaristă urmărea rusificarea Basarabiei şi vroia să grăbească fenomenul de uitare între fraţii din dreapta şi din stânga Prutului"[1]. Nu a fost primit niciodată în audienţă de Gheorghiu-Dej; în schimb a avut discuţii pe tema Basarabiei cu reprezentanţi ai Academiei Române şi ai Uniunii Scriitorilor din acea vreme.

Mai târziu, odată cu noul curs de relativă independenţă înregistrat în politica externă a României, Pantelimon Halippa şi-a pus mari speranţe într-o schimbare de percepţie a autorităţilor în privinţa problemei basarabene. Ca un bun cunoscător al chestiunii teritoriilor româneşti cedate forţat puterii răsăritene, având încă înainte de 1918 discuţii cu V.I. Lenin, Leon Troţki şi Al. F. Kerenski, în problema autodeterminării moldovenilor, el simţea nevoia "să împărtăşească la nivel superior anumite sfaturi cu caracter politic, diplomatic, naţional". Cunoscând, de asemenea, caracterul, psihologia şi abilitatea diplomatică a ruşilor/sovieticilor, care în diverse etape schimbau modul de a pune problema acestor teritorii şi populaţii, în lumina "învăţăturii marxist-leniniste", Halippa considera "de util folos pentru posteritate de a iniţia contribuţii personale pentru cei ce au contigenţă cu această problemă la noi"[2]. El susţinea că "ruşii de la Stalin – nu de la Lenin – încoace, sunt nişte imperialişti, deoarece tind să ocupe teritorii străine". Prin aceasta, ei încalcă principiile socialiste, socialismul adevărat. Preconizând ca fiecare naţiune să formeze un tot unitar şi nici-o parte a ei să nu trăiască sub ocupaţie străină, Lenin a formulat dreptul românilor din Basarabia de a se uni cu România, însă "numai dacă aşa hotărăşte Sfatul Ţării". Halippa considera că restituirea Basarabiei la România trebuie să se facă chiar dacă ar urma şi alte cedări teritoriale, de către Uniunea Sovietică, cum ar fi o parte a Ucrainei la polonezi, ţările baltice, Caucazul etc. "Toate aceste teritorii nu au aparţinut Uniunii Sovietice şi această ţară nu ar pierde prea mult dacă ar renunţa la ele"[3]. El vedea, deci, că nu prin forţă, ci numai pe calea acţiunilor paşnice se poate ajunge la "retrocedarea Basarabiei": "Stere, Zamfir Arbore şi atâţia alţi basarabeni de pe vremuri au reuşit să facă în 1918 Unirea Basarabiei cu România, numai prin activitatea politică. Exemplul lor ar trebuie imitat şi astăzi"[4]. Halippa era convins că prin cedarea de bună voie a Basarabiei, U.R.S.S. şi-ar fi câştigat o "o mare simpatie a tuturor românilor, după cum şi conducătorii actuali ai ţării noastre vor fi mai stimaţi de popor, dacă vor obţine Basarabia"[5].

Pantelimon (Pan) Halippa
1 august 1883 - 30 aprilie 1979

Prin această prismă trebuie interpretate memoriile pe care le-a adresat conducerii statului român din acea vreme. Pe 23 ianuarie 1967, Halippa trimitea un memoriu lui Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în care făcea referiri la aniversarea Unirii Principatelor Române şi amintea că „tot în ziua de 24 ianuarie 1918, Sfatul Ţării din Basarabia, conform principiului autodeterminării popoarelor, proclamat de revoluţia rusă, a votat independenţa Basarabiei în unanimitate, cu asentimentul tuturor minorităţilor conlocuitoare. Pe cale de auto-determinare au păşit şi alte republici din cuprinsul Rusiei vechi: Finlanda, Republicile Baltice, Polonia, Ucraina, Georgia etc. Iar cu două luni mai târziu, la 27 martie 1918, a fost votată Unirea Basarabiei cu România. Trebuie să recunoaştem că Unirea a fost o chestiune internă a Republicii Basarabene independente"[6]. În continuare, el arăta că, deşi „clasicii marxism-leninismului – Marx, Engels şi Lenin – au recunoscut că răpirea Basarabiei de către ruşi a fost un jaf, o urmare a forţei în raporturile internaţionale, Basarabia şi astăzi este dezlipită de România, contrar principiului sacru al dreptăţii". Având în vedere că „România, ca şi U.R.S.S., este o ţară socialistă care se îndreaptă spre comunism", fruntaşul basarabean îşi exprima speranţa, „în concordanţă cu toată suflarea românească de pretutindeni, că Partidul Comunist Român va realiza la timpul oportun Unirea Moldovei de Răsărit cu România. Noi, românii basarabeni, ne punem toată nădejdea că în sfârşit românii din Moldova de Răsărit se vor uni cu fraţii lor de dincoace de Prut"[7].

Fruntaşul basarabean gândea că, până la soluţionarea definitivă a problemei reunificării celor două state româneşti, ele ar trebui să stabilească măcar legături culturale – cu schimburi de profesori, studenţi, conferinţe - "mai ales că asemenea legături existau chiar şi sub ţarism", aşa încât, în opinia sa, "Uniunea Sovietică nu le-ar putea refuza"[8]. Pe bună dreptate, el era intrigat de faptul că, deşi "niciodată în Ţara românească, n-au fost atâţia basarabeni ca acuma", "niciodată raporturile între Basarabia şi România n-au fost mai slabe"[9].

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Pantelimon Halippa şi-a prezentat strategia în această problemă într-un memoriu, depus la Consiliul de Stat în ziua de 13 februarie 1967, în care era abordată problema raporturilor culturale de vecinătate între românii din dreapta şi din stânga Prutului, făcându-se ample referiri la trecutul şi tradiţiile istorice. El arăta că, „după Unirea Basarabiei din 27 martie 1918, raporturile între România veche şi Basarabia au fost nu numai intense, dar au creat legături fireşti, care se cer să fie satisfăcute şi astăzi, spre folosul reciproc al ambelor republici româneşti, despărţite numai de apa Prutului. Oamenii n-au numai legături de familie, dar şi de credinţă politică, împărtăşind aceeaşi doctrină marxist-leninistă, şi au nevoie să se ajute în chip reciproc, aşa cum a preconizat Vladimir Ilici Lenin în conversaţia pe care am avut-o în vara anului 1917, şi când a dat clasica formulă: «procedaţi cum vă dictează conştiinţa naţională şi interesul politic». Această conştiinţă şi (acest) interes dictează şi astăzi românilor de pe ambele maluri ale Prutului, să se cunoască, să se ajute şi să lucreze pentru pace şi progres în domeniul cultural, economic şi social"[10]. În opinia sa, problema raporturilor dintre Republica Socialistă România şi Republica Sovietică Socialistă Moldovenească impunea cu acuitate: colaborarea între Academia R.S.R. şi Academia din R.S.S.M.; un contact strâns între Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi cea din R.S.S.M.; schimb de profesori şi lectori între R.S.R. şi R.S.S.M.; o colaborare între presa din R.S.R. şi R.S.S.M.; o conlucrare între instituţiile de Radio şi Televiziune din cele două republici româneşti; un schimb de studenţi între R.S.R. şi R.S.S.M.; un concurs de sportivi între republicile româneşti; vizite reciproce de reprezentanţe teatrale şi artistice[11].

Împreună cu memoriul semnat de Pan Halippa, tot la 13 februarie 1967, a fost depus la Consiliul de Stat şi memoriul întocmit de Nichita Smochină, referitor la situaţia românilor din U.R.S.S. După o succintă expunere a situaţiei teritoriului dintre Prut şi Nistru, din punct de vedere istoric şi juridic, autorul combate teoria existenţei poporului şi limbii moldoveneşti, diferite de poporul şi limba română, făcând ample trimiteri la lucrările unor reputaţi savanţi occidentali şi, în final, concluzionând că „problema existenţei a două neamuri: moldovenesc şi român este o problemă politică, nu ştiinţifică; dar trebuie răsturnată"[12]. Pentru rezolvarea pe cale paşnică, de bună vecinătate şi de înţelegere reciprocă a problemelor sensibile din raporturile R.S. România cu R.S.S. Moldovenească, Nichita Smochină propunea următoarele:

„**1.** Înfiinţarea unor posturi puternice de televiziune, care să permită spectatorilor de acolo să vadă televiziunea noastră cu toate frumuseţile neamului şi să ne audă graiul măcar pe calea undelor. Posturile noastre sunt mult mai frumoase, mai atrăgătoare şi merg de-a dreptul la inimă. Este de ajuns să citäm recentul Dialog la distanţă între regiunile Argeş şi Suceava;

2. În conferinţele noastre de la radio să nu se uite de a accentua din când în când că moldovenii şi românii sunt acelaşi neam, avându-se în vedere că localnicii ascultă emisiunile posturilor noastre;

3. Schimb de trupe de dansatori, artişti etc., precum şi de filme;

4. Înlesnirea pătrunderii presei din Republica Moldovenească la noi şi a presei din R.S. România în Republica Moldovenească. La Academia noastră nu se află toate publicaţiile din Republica Moldovenească;

5. Lămurirea opiniei publice române şi străine asupra acestei probleme de interes vital pentru existenţa neamului nostru, prin publicaţii în ziare şi reviste. Într-adevăr, aceasta din urmă este o chestiune spinoasă şi poate da naştere la neînţelegeri şi nemulţumiri. Ea însă poate figura în presa străină, fără a se aduce vreo supărare, şi poate fi ridicată de specialişti notorii în problema dată"[13].

De menţionat că Halippa nu excludea posibilitatea ca problema Basarabiei să poată fi prezentată chiar în faţa Curţii de Justiţie de la Haga, "căreia să-i arătăm drepturile noastre". Într-o discuţie cu un informator al Securităţii, în noiembrie 1967, el arăta că "înţelege prudenţa pe care guvernul nostru trebuie să o aibă în această problemă", dar se întreba, totuşi: "Când se va pune (problema Basarabiei –n.n.) dacă nu se pune acum, când Rusia are o serie de greutăţi în faţa ei, din pricina Chinei?"[14].

Într-un memoriu adresat secretarului general al P.C.R., Nicolae Ceauşescu, în anul 1968, el relua problema situaţiei „nedrepte şi lipsită de raţiune" existentă, prin faptul că „românii din Basarabia n-au legături culturale, economice, sociale şi politice cu fraţii din R.S. România, cu toate că şi unii şi alţii împărtăşesc aceeaşi doctrină comunistă"[15]. Arătând că această stare de lucruri este „foarte dăunătoare şi pentru unii, şi pentru alţii, căci nu pot să se ajute în creaţia culturală şi producţia materială", Pantelimon Halippa considera că această problemă „meritä să fie îmbrăţişată de conducerea R.S. România", solicitând ca ea să fie luată în „cercetare adâncă şi să i se găsească soluţia cerută"[16].

La fel ca mulţi alţi politicieni şi intelectuali formaţi în perioada anterioară regimului comunist din România, Pan Halippa şi basarabenii din jurul său au salutat atitudinea adoptată de conducerea statului român în august 1968, privind condamnarea intervenţiei în Cehoslovacia a trupelor unor ţări membre ale Pactului de la Varşovia, în frunte cu U.R.S.S. Aşa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată la 24 august 1968 lui Nicolae Ceauşescu, reprezentanţii basarabeni s-au solidarizat „întru totul cu declaraţia Marii Adunări Naţionale din 22 august 1968, cu privire la principiile de bază ale politicii externe a României, în care se afirmă cu toată tăria că aspiraţia majoră contemporană a fiecărui popor este cucerirea dreptului de a-şi hotărî singur soarta conform voinţei, intereselor şi năzuinţelor naţionale fără amestec din afară, pe temeiul principiului respectării depline a independenţei şi suveranităţii naţionale, a egalităţii depline în drepturi şi neamestecului, sub orice formă, în treburile altor ţări"[17]. În împrejurările dificile din acea vreme, fruntaşii basarabeni considerau că apărarea patriei, a unităţii naţionale constituie imperativul suprem pentru fiecare cetăţean. Acesta a fost, de altfel, momentul culminant al apropierii lor faţă de regim şi al încrederii în posibilitatea unei orientări independente reale în politica externă a ţării.

Ca unul care participase la Adunarea Naţională de la Alba Iulia, reprezentând Sfatul Ţării din Basarabia, împreună cu alţi militanţi basarabeni, precum Ion Pelivan, Ion Buzdugan şi Grigore Cazacliu, Pantelimon Halippa (singurul dintre ei care mai era în viaţă), pe bună dreptate, se considera obligat să prezinte o comunicare la sesiunea ştiinţifică organizată de Academia Română, la 1 decembrie 1968, cu ocazia aniversării a 50-a de la Marea Unire. Trimisă sub forma unei scrisori către preşedintele Academiei Române, Miron Nicolescu, comunicarea releva faptul că mandatul delegaţilor Basarabiei la Adunările Naţionale de la Cer-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

năuți și Alba Iulia a fost „ca noi să ducem fraților români și locuitorilor din Bucovina și din Transilvania salutul Basarabiei libere și unite cu România și prin contactul cu conducătorii de la fața locului să contribuim la crearea atmosferei de frăție și înțelegere între provinciile care se uneau cu România, pentru ca pe calea aceasta să ne impunem mai ușor în patria-mamă și să contribuim la înfrățirea sufletească între provincii și Vechiul Regat"[18]. După ce arăta în detaliu condițiile în care s-a făcut Unirea Basarabiei cu România, în 1918, caracterul democratic și plebiscitar al hotărârii Sfatului Țării, Pantelimon Halippa concluziona că participarea basarabenilor la Adunarea Națională de la Alba Iulia a fost „un act istoric, care merită să fie pomenit la Sesiunea Academiei pentru motivul că frații ardeleni s-au lăsat influențați de condițiile progresiste ale Sfatului Țării din actul nostru de la 27 martie 1918, care a fost și cel dintâi din cele trei ale Unirii tuturor românilor din 1918"[19].

Chiar dacă demersurile acestui adevărat tribun al Basarabiei – cum era recunoscut Pan Halippa în mediile celor care militau pentru refacerea unității naționale românești – nu au avut efectul scontat, ele relevă încă o dată curajul și tăria de caracter ale unui om care nu pregeta să lupte, în orice condiții, pentru eliberarea Basarabiei. El nu excludea nici formele mai deosebite, chiar radicale, extreme (nu, însă, și extremiste) de manifestare pentru a atrage atenția autorităților în legătură cu problema Basarabiei. Potrivit unei note a Securității, cu câteva zile înainte de 27 martie 1971 – când se împlineau 31 de ani de la Unirea Basarabiei cu România, fruntașul basarabean a afirmat că dacă nu i se va permite să organizeze, cu acest prilej, o adunare cu participarea mai multor basarabeni, la domiciliul său, "s-a gândit să-și pună în buzunar o sticlă cu benzină, să se ducă în Piața Palatului și să-și dea foc". Este greu de stabilit în ce măsură afirmația respectivă a fost și reală. Cert este că, având în vedere intențiile lui Halippa de a organiza adunarea menționată și aceea de "a-și da foc" în Piața Palatului, organele de Securitate își propuneau să întreprindă "măsurile necesare pentru a preveni asemenea acțiuni"[20].

În tot acest timp, Pantelimon Halippa n-a încetat o clipă să spere în posibilitatea refacerii unității teritoriale românești, manifestând o preocupare permanentă pentru a „întreține focul viu" față de problema Basarabiei și Bucovinei. În mod deosebit, el era preocupat de faptul că generațiile tinere nu trebuie să uite de existența Basarabiei, de trecutul istoric al acestei provincii, pentru că "va veni o dată momentul când se va putea pune și această problemă"[21]. Din a doua jumătate a anului 1970, Halippa devine tot mai activ în "strângerea de materiale referitoare la Basarabia, redactarea altora noi, depistarea de persoane care să intervină pe lângă conducerea superioară de partid și de stat pentru a susține punctul său de vedere"[22].

În ianuarie 1973, el a mai făcut o încercare de a sensibiliza autoritățile în legătură cu problema Basarabiei. Vorbind în numele foștilor reprezentanți aleși ai românilor din Basarabia, într-o scrisoare adresată președintelui Consiliului de stat al R.S. România, el arăta că "noi urmărim cu mult interes dezvoltarea națiunii române în provincia noastră natală și am dori să contribuim și noi la această dezvoltare cu felul nostru de a gândi și activa. Dar pentru aceasta avem nevoie de a ni se îngădui să ne organizăm munca noastră într-un mic colectiv, care să aibă posibilitatea, ca prin memorii și propuneri temeinic studiate să ajutăm puterea executivă a R. S. România la îndeplinirea celor mai mari obligațiuni, pe care le-au avut guvernele României, încă din anul 1848 până în prezent, de a milita pentru întregirea poporului român, în statul său național, în hotarele lui firești"[23]. Fruntașul basarabean arăta că, în condițiile în care sunt atâtea probleme care se cer soluționate, grupul din jurul său își oferă capacitatea de muncă și gândire, menționând că "mai suntem în viață 10 oameni", din care doi se aflau în străinătate: Anton Crihan – în S.U.A. și Ion Păscăluță – în Canada. În final, sublinia că "așa de puțini câți suntem, noi putem face legătura trecutului cu prezentul și vrem să slujim viitorul"[24].

Pe aceeași temă, la 5 aprilie 1973 s-a adresat cu un memoriu președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, amintind că problema Moldovei de Răsărit este "a patra parte din neamul românesc și această populație vrea și trebuie să facă parte din Republica Socialistă România. Și cum în vremea de astăzi se discută problema securității în Europa și a colaborării popoarelor ei, R. S. România nu poate să nu ridice la vremea potrivită problema Moldovei de Răsărit". Având în vedere că, în acel an, se împlineau 55 ani de la Unirea acestei provincii cu România, basarabenii țineau să sublinieze că "actul nostru de unire a fost conceput în credința revoluționarilor români din 1948, în frunte cu Nicolae Bălcescu și în credința revoluționarilor noștri socialiști, cum au fost basarabeanul Zamfir Arbore și alții". Fruntașul basarabean făcea mențiunea că "noi nu luptăm împotriva rușilor, ci împotriva imperialismului – ieri țarist și astăzi zis sovietic"[25]. Tot pe 5 aprilie 1973, un memoriu asemănător a trimis fruntașul basarabean ministrului Afacerilor Externe al României, George Macovescu[26].

(continuare în numărul viitor)

Note:

1. A.N.I.C., Fond Pantelimon Halippa (2126), osar nr. 565/F.D., f. 8.
2. Arh. C.N.S.A.S., dosar I 161960, vol. 3, f. 154.
3. Ibidem, f. 283.
4. Ibidem, f. 61. Nota din 30 octombrie 1978.
5. Ibidem, vol. 13, f. 40 bis.
6. A.N.I.C., Fond Pantelimon Halippa (2126), Dosar nr. 552/1967–1971, f. 7–8.
7. Ibidem.
8. Arh. CNSAS, Dosar I 161960, vol. 1, f. 119. Nota sursei "Nicu" din 27 noiembrie 1967.
9. Ibidem, vol. 23, f. 28.
10. A.N.I.C., Fond Pantelimon Halippa (2126), Dosar nr. 552/1967–1971, f. 22-25.
11. Ibidem.
12. Ibidem, f. 15-21.
13. Ibidem.
14. Arh. CNSAS, Dosar I 161960, vol. 1, f. 119. Nota sursei "Nicu" din 27 noiembrie 1967.
15. A.N.I.C., Fond Pantelimon Halippa (2126), Dosar nr. 552/1967–1971, f. 5.
16. Ibidem.
17. Ibidem, Dosar 556/1968, f. 1.
18. Ibidem, Dosar 557/1968, f. 5-11.
19. Ibidem.
20. Arh. C.N.S.A.S., Dosar I 161960, vol. 4, f. 260.
21. Ibidem, f. 259. Nota din 18 martie 1971.
22. Ibidem, f. 264. Nota din 5 februarie 1971.
23. Ibidem, vol. 8, f. 269.
24. Ibidem, f. 269-270.
25. Ibidem, vol. 9, f. 334.
26. Vezi Ibidem, f. 345-347.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA EDIŢIILOR

Un poet pe nedrept uitat: Vasile MILITARU

Moto:

Vorbe dulci la masa plină
Omule, să nu te mişte:
Aurul în foc se-ncearcă
Iar prietenii-n restriste!

Vasile Militaru – Vorbe cu tâlc

O ediţie de buzunar (43 p.), fără titlu, cuprinzând o selecţie din volumul *Vorbe cu tâlc* de Vasile Militaru, tipăreşte la Curtea de Argeş (2007), în regie proprie, poetul local Nic. Petrescu. Cu totul, sunt 73 de catrene, majoritatea cu conţinut gnomic şi moralizator, menite să readucă în atenţia publicului tânăr un poet pe nedrept uitat, victimă a regimului comunist totalitar: Vasile Militaru (1886-1959). Poet senin, excelând în lirica de tip tradiţional, însufleţit de puternice simţăminte patriotice şi creştin-ortodoxe, Vasile Militaru este, între altele, autorul celebrului cântec liric *A venit aseară mama* (publicat în două ediţii, cu o dedicaţie a „Dragului prieten, George Enescu"). Din nefericire, ca şi alţi poeţi ai generaţiei sale, Vasile Militaru a avut şi neşansa de a-şi asocia creaţia de Mişcarea legionară, poeziile din volumul *Chiot către neamul meu* (1936) fiind actul de temelie în acuzaţiile aduse, de colaboraţionist, după instalarea regimului comunist. În acest fel, *omul* Vasile Militaru a plătit scump *rătăcirile poetului*. Întemniţat la 8 ianuarie 1959, la vârsta de peste 70 de ani, supus unui regim auster de „reeducare", prin bătaie şi tortură, la penitenciarele Piteşti şi Craiova, poetul va sfârşi în acelaşi an, la 8 iulie 1959, la închisoarea de la Ocnele Mari. A fost înmormântat în secret, sub un măr din grădina închisorii, iar ulterior, cu mari sacrificii, soţia şi fiica i-au dezgropat osemintele şi le-au transferat la Cimitirul Bellu din Bucureşti, pe Aleea Scriitorilor. Din păcate, nici după moarte nu a avut parte de o recunoaştere, unii critici, din considerente *politice,* minimalizându-i opera. Iată de pildă câteva cuvinte din *Dicţionarul scriitorilor români* (ed. I, vol. III, 2001), apărut sub egida Academiei Române: „Scriitor răsfăţat de public în timpul vieţii, aspru judecat de critica literară, Vasile Militaru a intrat ulterior în conul de umbră al interesului literar, devenind un *scriitor uitat.*" (s.n. – p. 215)

În acest context, antologia lui Nic. Petrescu, alături de volumul *Vasile Militaru: poetul martir* (Editura Petrescu, Rm. Vâlcea, 2012, îngrijit şi finanţat de părintele Constantin Mănescu de la Parohia Urşani, jud. Vâlcea) reprezintă un modest, dar necesar pas pe calea recuperării moştenirii literare a poetului Vasile Militaru.

Din consistentul studiu *Vasile Militaru în conştiinţa vâlcenilor şi a românilor basarabeni* de pr. Constantin Mănescu, reţinem ideea că Vasile Militaru a fost un poet *tradiţionalist*, pe linia lui Coşbuc, Goga şi Alecsandri, un nostalgic evocator al vieţii rurale:

M-a prins dorul şi mă-mbie
De doi plopi cu frunza rară
Din cerdacul de la vie
Şi de strugurii de ceară...

Dar mai tare de-o căscioară
Pitulată-ntre jugaştri
M-a prins dorul, Mărioară,
Şi de ochii tăi albaştri.

(din vol. *Stropi de rouă*, 1919, reeditat de patru ori, ultima dată la Bruxelles, la Editura „Nistru", în 1988)

Concomitent, a scris *Fabule* (titlu omonim, ed. I, 1928, completat cu *Viermi şi stele,* 1937 şi *Curcubee peste veac*). Făcând apel la dialog, poetul pune în scenă cu vioiciune personajele animate, încadrându-se în schema metrică tradiţională:

Dregător al şoricimii, când mi te ridică valul
Tu n-ai dreptul, şobolane, să mănânci tot „caşcavalul"!
Iar frăţia cotoiască, chiar când pare dulce foarte,
Şorecimei nu-i vrea bine, ci-i doreşte numai moarte.

(*Şobolanii şi cotoii,* 1937)

Un important segment al liricii lui V. Militaru îl constituie creaţia de inspiraţie religioasă. Volumul *Psaltirea în versuri* (1933), prefaţată de Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, este un model de traducere literară a modelului clasic.

O altă operă fundamentală o reprezintă *Divina zidire – Sinteză biblică* (apărută postum, în ediţia I la Ed. Grai şi Lumină, 1993) şi la care poetul a lucrat până în anul premergător morţii sale.

Revenind la catrenele din *Vorbe cu tâlc*, reţinem ideea meditaţiei asupra condiţiei umane, a motivului *Carpe diem* şi a îndemnului spre trăirea vieţii în simplitate şi armonie:

Dacă ai, de azi pe mâine
Totdeauna câte-o pâine,
Dacă n-ai dureri în oase,
Dacă ai un bun stomac
Şi picioare sănătoase
Nu te poţi numi sărac.

Includerea lui Vasile Militaru printre poeţii martiri ai închisorilor comuniste româneşti, în paralel cu reeditarea şi răspândirea operei sale artistice, sunt semne de normalitate culturală. Este exact ceea ce încearcă Societatea Culturală „Anton Pann" din Rm. Vâlcea să sădească în rândul tinerilor cititori. ***(CRONICAR)***

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

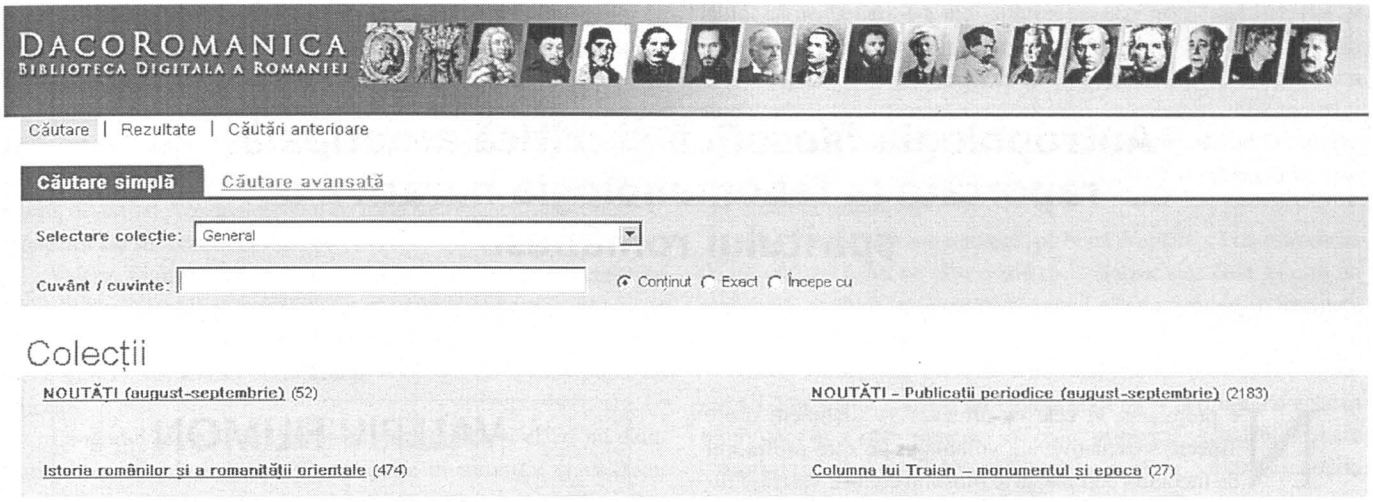

DACOROMANICA, realizare de vârf a Biliotecii Metropolitane Bucureşti, este cea mai importantă bibliotecă digitală românească accesibilă gratuit în INTERNET. Dezvoltarea ei prin îmbogățirea continuă cu documente digitalizate se face permanent, în fiecare săptămână, pentru a fi un veritabil instrument în serviciul rețelelor de cooperare națională și internațională, precum și pentru a deveni partener în Biblioteca Virtuală Europeană EUROPEANA. DACORAMANICA este singura bibliotecă digitală profesionistă din România, concepută pentru a răspunde provocărilor Mileniului III ce poate fi accesată la adresa www.*dacoromanica.ro.*

Noutăți, noiembrie 2012

⇨ **Theodor I. Ionescu, *Cum se găseşte Fericirea*, Craiova, Librăria şi Tipografia Sache Pavlovici, 1906, 23 p.**

...Răspunsul la chestiunea: cum se găseşte fericirea îl putem căpăta numai de la spiritul nostru, dacă-l vom întreba atuncea când vom avea timp liber, când mintea noastră va fi limpede, când nu vom fi stăpâniți de pasiuni. Atuncea spiritul nostru ni va spune adevărul, şi dacă am urmat pe căi greşite ne va mustra şi ni va spune: rău am făcut, că am dorit lucruri zadarnice, că am spus vorbe neadevărate, că am făcut lucruri nedrepte şi ni va mai arăta că multe lucruri pe cari lumea le admiră, le râvneşte, sunt frumoase numai în aparență; în realitate însă nu merită atâta atenție. Atuncea ne vom convinge că strălucirile şi fala lumei sunt ca decorurile unui teatru: nu există ceva în realitate, ci e numai o aparență. [...] Pe lângă tăria sufletească, pentru ca să putem avea adevăratul bine se mai cere să ne punem plăcerea noastră cea mai mare în a face bine semenilor noştri, a fi buni, umani, să despreţuim plăcerile josnice şi sensuale. Prin urmare vom putea spune că posedăm binele adevărat când niciodată speranța nu ne va părăsi, când sufletul nostru va fi scăpat de frică şi de pofte, când vom considera cinstea ca cel mai mare bine pentru noi, şi infamia, faptele murdare, ca cel mai mare rău... (Conferință susținută la 25 februarie 1906 la Cercul Uniunii Corpului Didactic din Dolj „Solidaritatea")

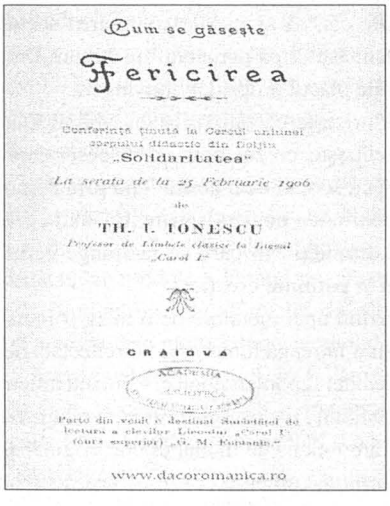
Cum se găseşte
Fericirea
Conferință ținută la Cercul uniunei corpului didactic din Doljiu „Solidaritatea"
La serata de la 25 Februarie 1906
de
TH. I. IONESCU
Profesor de limbele clasice la Liceul „Carol I"
CRAIOVA
Parte din venit e destinat Sindicatul de lectura a elevilor Liceului „Carol I" (curs superior) „G. M. Eminescu"
www.dacoromanica.ro

⇨ **Thoma Ionnescu, *Chestiunea națională*, Bucureşti, Imprimeria Statului, 1915, 40 p.**

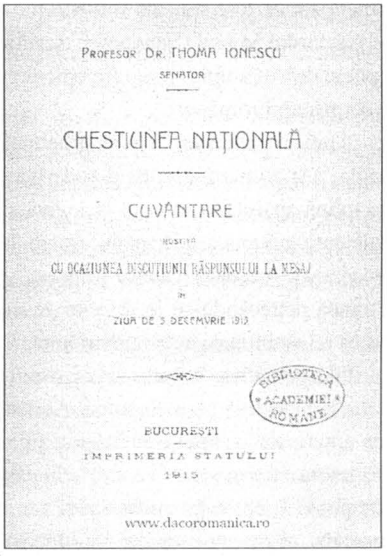
PROFESOR DR. THOMA IONESCU
SENATOR
CHESTIUNEA NAȚIONALĂ
CUVÂNTARE
CU OCAZIUNEA DISCUȚIUNII RĂSPUNSULUI LA MESAJ
ZIUA DE 5 DECEMVRIE 1915
BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI
IMPRIMERIA STATULUI
1915
www.dacoromanica.ro

...Cred necesar, d-lor, pentru a studia pe de-a-ntregul marea chestiune care ne preocupă pe toți, să examinez într-un mod rapid, dar complet, starea țării noastre în momentul isbucnirii conflictului european în ceea ce priveşte pregătirea sufletească şi politică pentru ca să facem față marilor evenimente cari urmau să se desfăşoare.

Starea sufletească în țara noastră în decurs de 48-50 de ani a fost astfel încât nimic n-a pregătit-o la rolul cel mare ce trebuia să-l jucăm în aceste momente. Toată politica internă a noastră în aceste decenii a fost redusă la o ficțiune: Constituțiune? Da! Libertate? Da! Parlament? Da! Realitatea însă... nimic! Aceste ficțiuni au existat şi pot zice că există şi astăzi, căci în dosul acestor forme nu există opiniune publică. Toate clasele noastre sociale şi-au abandonat voința, energia, speranța în mâna unui mănunchi de oameni în cari şi-au pus toată încrederea pentru a duce politica şi interesele acestei țări. Aceştia însă, aşa zişii factori răspunzători nu şi-au cheltuit talentele, energia, voința, decât în luptele meschine de partid, din cari nu rezultă nimic mare, ci numai răsturnări succesive de guverne, în scopul meschin de a-şi lua pe rând locul. Acesta este spectacolul pe care l-au dat în țara noastră luptele politice în ultimele decenii. Nici o chestiune mare, nici o chestiune mai cu deosebire care putea înflăcăra năzuințele legitime ale țării şi ale neamului, n-avea loc în aceste lupte pur şi simplu de interese personale sau de partid cari au sleit toate forțele şi toată energia aşa-zişilor conducători ai opiniunii publice... (Cuvântare rostită în ziua de 5 decembre 1915)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ORIZONTURI

Antropologia filosofică şi critică arhetipală, raportate la fenomenologia narativă a spiritului românesc

Mihaela VARGA
editor

Ne propunem în cele ce urmează să subliniem unele aspecte speculative ale volumului pe care profesorul de literatură comparată şi filosoful culturii Valeriu Filimon l-a intitulat *Critica arhetipală şi fenomenologia narativă* (2004). Ţinem să subliniem de la bun început faptul că, în opinia noastră, acest volum este unul dintre cele mai importante din câte au apărut până acum în istoria criticii literare şi a comparatismului românesc. În plus – datorită alianţei dintre hermeneutica literară şi principiile teoretice oferite de ontologie şi psihologia abisală, acest volum înscrie un moment deosebit în evoluţia filosofiei româneşti.

Metoda de analiză critică a textului literar pe care regretatul Valeriu Filimon (1931 – 2004) a adoptat-o şi pe care a numit-o „arhetipală" a fost aplicată într-o riguroasă şi sistematică analiză a romanelor lui Mihail Diaconescu, scriitor care la rândul lui şi-a conceput şi definit amplul program epic drept o „fenomenologie narativă a spiritului românesc".

Ambele concepte, „critica arhetipală" şi „fenomenologia narativă" – aşa cum arată criticul – derivă din antropologia filozofică, disciplină apărută în ultimul veac având drept obiect valorile spirituale care guvernează mentalul uman. Întrucât romanele lui Mihail Diaconescu, observă Valeriu Filimon, nu sunt simple naraţiuni cu acţiunea petrecându-se în diferite veacuri, ci o schemă ontologică (adică au ambiţia de a reconstrui în plan artistic, geneza şi afirmarea spiritului românesc în lume şi în istorie), este necesară abordarea lor şi din perspectiva hermeneuticii. Aceasta include printre altele, critica arhetipală – expusă de Valeriu Filimon în lucrarea sa „Poetica imaginarului românesc" (2001) – în care fenomenul literar naţional este privit în corelaţie cu istoria şi spiritualitatea poporului care l-a generat.

Pornind de la imaginarul propriu unei comunităţi naţionale, imaginar care-i conferă identitatea inconfundabilă, Valeriu Filimon îl consideră, pe bună dreptate, drept sursă a operei literare individuale. Structurile generale ale imaginarului sunt analizate prin metode ce aparţin antropologiei culturale şi sociologiei culturii, dar atunci când e vorba de imaginar doar ca sursă a operei literare, metodele de analiză, definire şi descriere a principalelor sale trăsături aparţin filozofiei, sociologiei artei şi criticii arhetipale.

Oricum, chiar şi atunci când se referă doar la valoarea operei literare, analiza arhetipală este o întreprindere multidisciplinară, solicitând din partea autorului o bună cunoaştere a mai multor domenii, ceea ce îl caracterizează de altfel pe eruditul critic care a fost Valeriu Filimon. În ciuda acestor abilităţi intelectuale, el nu respinge aportul intuiţiei, numită metaforic „lampa lui Aladin" sau „fir al Ariadnei".

În abordarea operei lui Mihail Diaconescu, romancier preocupat, după propriile sale mărturisiri, să exprime „unele convingeri despre realitatea românească în care ne înscriem şi care ne-a dat un bun suprem – identitatea noastră spirituală", demersul lui Valeriu

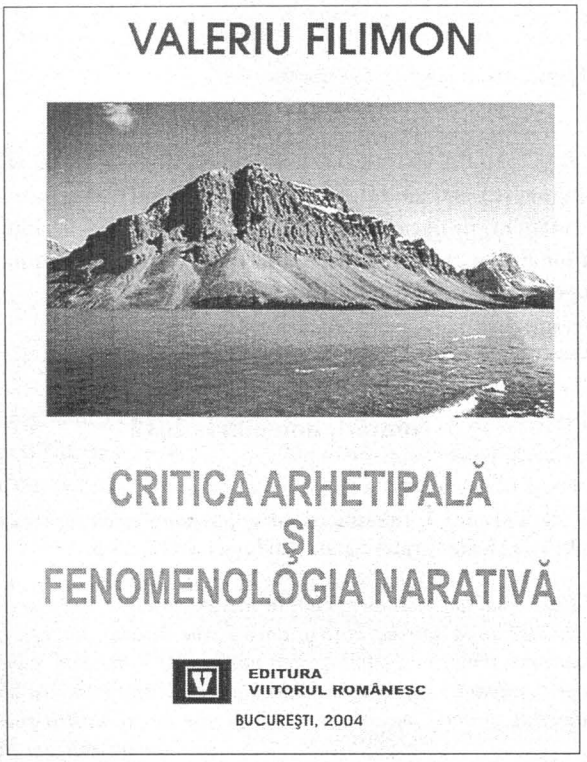

Filimon, încearcă, prin alte căi, să ajungă la conturarea aceluiaşi „bun suprem". Este evident faptul că demersul lui Mihail Diaconescu a fost pentru critic pe placul propriilor convingeri.

Valeriu Filimon mărturiseşte că rândurile lui Mihail Diaconescu unde acesta îşi defineşte crezul epic (prin descrierea de trăiri şi experienţe umane cu scopul de a defini – nu prin demonstraţii, ci prin intuiţie – identitatea noastră spirituală) sunt „o adevărată picătură din roua dimineţii, în care se răsfrânge cerul cu seninul, strălucirile, norii şi patimile creaţiei".

Din nou, prin intermediul unei metafore de o mare frumuseţe, criticul explică modul cum o întreagă lume poate fi reflectată de un singur sine, ca esenţă a metodei fenomenologice. Căutând arhetipurile creaţiei literare ale lui Mihail Diaconescu, criticul îl reliefează în primul rând pe acela care are funcţia de model estetic originar şi pe acesta îl identifică a fi labirintul, „arhetipul ce guvernează simbolic toate modulaţiile concret-istorice" din romanele sale.

Faptul că aceste scrieri, scrie Valeriu Filimon, permit analiza critică arhetipală este şi consecinţa constatării că ele nu sunt doar „creaţii epice inspirate de trecut", cum eronat au fost percepute adesea. Pe sine însuşi, întreprinzând un asemenea demers, Valeriu Filimon se percepe ca pe o călăuză a cititorului în drumul său de a parcurge romanele diaconesciene. Pe de altă parte, analiza literară, şi numai ea, este temeiul judecăţii de valoare.

Ceea ce particularizează demersul critic al lui Valeriu Filimon derivă într-o oarecare măsură din solida sa formaţie filozofică, favo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

rizată de contactul direct cu marele gânditor Tudor Vianu, dar și de ceea ce a găsit în lucrarea Structurile antropologice ale imaginarului de Gilbert Durand.

Acesta, care a înființat și condus „Centrul de cercetări asupra imaginarului" de la Universitatea din Grenoble, este un continuator al ideilor lui Carl Gustav Jung, pe care le dezvoltă și le sistematizează, descriind principalele linii de forță ale imaginarului omenesc, respectiv ale subconștientului colectiv.

Valeriu Filimon mai este apropiat și de ideile neohegelianului Oswald Spengler, după care cultura vest-europeană are la origine pe cea greacă, precum și de teza lui Lucian Blaga care spune că structurile culturii românești se află deja conturate în balada populară Miorița.

La rândul lui, Mihail Diaconescu consideră, și el, că nu datorăm prea mult clasicismului greco-latin, ci miturilor și valorilor Daciei Felix. Fondată pe sistemele teoretice construite de filosofi ai culturii precum Tudor Vianu, Carl Gustav Jung, Lucian Blaga, Oswald Spengler și Gilbert Durand, respectiv pe sugestile impuse de antropologie, psihologia abisală, axiologie, fenomenologie, stilistica literară și comparatism, critica arhetipală întreprinsă de Valeriu Filimon are rigoare și forță revelatoare. Este un tipic demers multidisciplinar și transdisciplinar. Este un demers intelectual de un rafinament superlativ.

Fondul originar – subliniază Valeriu Filimon – a creat modelele de natură arhetipală. Lucru observabil – am putea spune noi – în creația lui Brâncuși, în întregime arhetipală și în întregime îndatorată unor simboluri străvechi din această arie culturală, mult anterioare clasicismului greco-latin. Valeriu Filimon dă un alt exemplu, din domeniul său de predilecție, referindu-se la structuri care nu țin de imaginarul propriu-zis, ci de cele lingvistice: Eminescu a valorificat vocalismul limbii române, Arghezi – consonantismul, iar Blaga „reprezintă sinteza liniștită a celor două linii de forță – vocalismul și consonantismul limbii române."

Criticul se mai referă și la Ramiro Ortiz, cel care a creat la Facultatea de litere a Universității din București, catedra de literatură universală și comparată, cea pe care, mentorul lui Valeriu Filimon, Tudor Vianu „a dus-o la glorie", după cum apreciază acesta. De la Ortiz, prin filiera Vianu, Filimon preia și dezvoltă „estetica motivului literar", chiar dacă unii cercetători din ultima jumătate de veac consideră, din perspectiva unui „neopozitivism tenace", ca depășită abordarea.

Valeriu Filimon își asumă și acest unghi de analiză, pentru că acesta „reprezintă acel microsistem ce participă la marele «angrenaj» al închipuirii" – „marele angrenaj al închipuirii" nefiind altceva decât un alt mod de a denumi imaginarul cu structurile sale. Într-adevăr, motivul nu poate fi exclus din sfera imaginarului, din contră, el reprezintă în multe creații, simbolul central în jurul căruia gravitează toate celelalte. Astfel, în Călătoria spre zei, Mihail Diaconescu face „trecerea de la mit la mitografie și întoarcerea mitografiei către Mitul Dacic". Este implicit și o luptă între Bine și Rău, ultimul în relație cu Puterea – „tripticul așezat ca fundament al cogitoului" din toate romanele sale.

În privința erudiției, care a permis dezvoltarea motivului în roman, criticul o caracterizează foarte inspirat drept „neoiluminism". Pe acesta îl definește ca: „o orientare literară și de cultură revitalizantă".

Asemenea reprezentanților Școlii Ardelene, neoiluminismul lui Mihail Diaconescu „redește valorile noastre patrimoniale, tradiționale și reașează icoana Ortodoxiei în catapeteasma din sufletul cititorilor săi", ceea ce nu putea fi decât pe placul criticului, el însuși fiu de preot ca și scriitorul. Lui Valeriu Filimon nu putea sa-i scape faptul că acela care s-a mai aplecat asupra legendarei figuri a lui Burebista a fost Mihai Eminescu în Memento mori; vremurile străvechi având la ambii „dimensiunea primordială a imaginarului autohton".

Laurențiu Ulici, citat de critic, afirma despre Mihail Diaconescu că narează evenimentele „în spirit realist" conferindu-le și o „încărcătură simbolică".

Dar Valeriu Filimon remarcă, pe bună dreptate, că nu este vorba de un realism bazat pe observație ca la Balzac sau Zola, ci este un realism de „natură imaginară", romanul său construind „o irealitate mai reală decât realul".

Scris într-o „acaparantă și uimitoare tehnică picarescă", romanul Călătoria spre zei este astfel conceput încât permite traversarea lumii dace și a celei romane, iar eroul principal, Arhidamos apare construit ca „un erou de baladă", care își duce cu „voinicie mândria de a fi solul cetăților Apolonia și Sarmisegetusa".

Astfel, subliniază criticul, întregul roman având „un caracter baladesc", primește „un sigiliu autohton asupra caracterului de roman picaresc".

Valeriu Filimon apelează la eficiente unelte de analiză, cum ar fi mitografia, denumind astfel inserția de istorie în mitul străvechi, observând cu justețe că și G. Călinescu a subliniat în opera sa fundamentală Istoria literaturii române de la origini până în prezent, faptul că originile noastre (străvechi, imemoriale) pot fi sesizate în cele patru mituri esențiale pentru fondul arhetipal autohton: Miorița, Zburătorul, Traian și Dochia, Meșterul Manole. Astfel conchide criticul, prima mitografie în literatura română este balada Sburătorul a lui Eliade Rădulescu.

Înțelegând, pe linia marilor săi maeștri, ce înseamnă cu adevărat parabola, arhetipul, mitul, imaginarul, motivul și simbolicul, Valeriu Filimon se raportează la acestea întotdeauna numai și numai analitic, fără a emite judecăți superficiale, spre deosebire de unii gânditori la modă astăzi, care par să nu înțeleagă că imaginarul (care înseamnă și continuă mitizare) este la fel de inerent naturii umane precum limbajul.

Așa cum nu poți emite la adresa imaginarului evaluări etice, aplicându-i în general sau pe aspecte particulare categoriile de „bine" sau de „rău", tot așa mitul este nu „dincolo de bine și de rău", după formula nietzscheiană, ci pur și simplu în afara lor.

Valeriu Filimon enumără principalele creații pe tema trecutului din literatura noastră, afirmând că ele, toate, realizează „o mare epopee națională", descriind procesul de trecere din mit în istorie și invers. El amintește și de întrepătrunderile dintre timpul mitic și timpul istoric. Mai mult, criticul demonstrează printr-un citat din Creanga de aur a lui Mihail Sadoveanu, cât de conștient este demersul unor creatori în asumarea funcției de perpetuare a structurilor imaginarului colectiv: „Înțelepciunea străveche, deci, este cunoaștere prin mituri, prin embleme, prin simboluri, prin imagini ale ideilor prototipale sau idei ce se cer a fi convertite în imagini pentru a fi înțelese". Dar, după cum bine observă Valeriu Filimon, personajele lui Sadoveanu retrăiesc depărtările mitice, în timp ce eroii literari din diaconesciana Călătoria spre zei trăiesc cu adevărat la hotarul dintre timpul mitic și cel istoric. O altă importantă deosebire remarcată de critic ține de firea scriitorilor: Mihail Sadoveanu este „regresiv și polemic față de civilizația modernă", în timp ce Mihail Diaconescu – deși tradiționalist și ortodoxist militant – este orientat spre viitor.

Demonstrația lui Valeriu Filimon continuă cu o paralelă între arhetipurile comune din poemul Memento mori al lui Mihai Eminescu și Călătoria spre zei.

Un prim arhetip comun este cel al casei privit ca spațiu sacru al

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cărui spirit tutelar este Zamolxe, zeu care dispare la Eminescu o dată cu victoria lui Traian (cu intrarea în istorie, am putea spune): „Și decât toată lumea de două ori mai mare / În propria lui umbră Zamolxe redispare".

Doma, grota sau peștera, care poate fi celestă, pământeană sau acvatică, este la Eminescu regresie în sânul cosmic – eterna reîntoarcere înspre nucleul inițial. Doma de piatră a zeilor daci este locul în care se „reîntorc" soarele și luna. Soarele – simbol de vector ascendent și luna – cu vector descendent sunt cele două regimuri ordonatoare (regimul diurn și regimul nocturn) care subsumează cea mai mare parte a simbolurilor potrivit concepției lui Gilbert Durand.

Muntele este, evident, un simbol diurn, ascensional, iar codrul este cel mai înrădăcinat și generalizat arhetip românesc, afirmă Filimon. Este simbolul Daciei Felix, un simbol al forței vitale.

Apa, Drumul , Destinul, Popasul, Peștera și preoții Daciei sunt alte simboluri apărute în vremurile mitice, preistorice, pe care criticul le discută în contextele poemului lui Eminescu și ale romanului lui Mihail Diaconescu. Vizita eroului principal din Călătorie spre zei în peștera de sihastru a unui bătrân preot este încheierea unui drum inițiatic.

Sub raport stilistic, criticul apreciază că Mihail Diaconescu, care are un dar natural pentru „grăirea în pilde", este ca scriitură un „sapiențial". Pentru critic, scriitorul are următoarele identități culturale: „romancierul, pasionatul de simboluri, filologul, cercetătorul de texte vechi, istoricul literar, cărturarul enciclopedic, latinistul și elenistul, esteticianul, știutorul de limbi moderne, moralistul și stăpânul temeinic al filozofiei". Cine îl cunoaște, chiar și superficial, pe Mihail Diaconescu, știe că Valeriu Filimon nu a exagerat cu nimic în acest pasaj, care justifică eticheta anterioară de neo-iluminist. Stilul său sapiențial cultivă aserțiuni asemenea zicalelor populare sau maximelor din domeniul cult, criticul citând un exemplu semnificativ: „Cel ce pricepe firea oamenilor ajunge mai înțelegător cu semenii săi. Simțirea lui se umple de bunătate".

În analiza romanului *Depărtarea și timpul*, Valeriu Filimon continuă să dezvolte observații asupra unor trăsături deja remarcate în primul roman (Călătoria spre zei este primul roman din punct de vedere al cronologiei istorice, diferită de ordinea în care ele au fost concepute, scrise și publicate).

Romanul este plasat istoric între anii 470 și 545, iar spațial, în Dacia Pontică, ocolită de năvălirile barbare, dar pradă altor nefericiri iscate de convulsiile religioase. Vechii locuitori ai zonei rămâseseră fideli dreptei credințe ortodoxe care este diofizită, în timp ce împăratul bizantin Flaviu Anastasius și mai marii imperiului trecuseră la erezia monofizită persecutându-i pe primii.

Trei tineri delicați, eruditi și sensibili – Felix, Eudoxiu și Dionysius – sunt înfățișați la începutul romanului străbătând un drum prăfos al Dobrogei, călătorie care le va marca destinele. Depărtarea și timpul este un Bildungsroman – apreciază criticul – pentru că descrie formarea tânărului Dionysius sub focul dezbaterilor religioase, științifice, politice și sociale, până când ajunge un cărturar de seamă al Bisericii, un filozof și un teolog, cel care va calcula și va stabili o nouă eră istorică, cu o nouă numărare a anilor: calendarul creștin. Prin aceasta marele învățat dacoroman a marcat definitiv istoria științei universale și evoluția spiritualității creștine. Mentorul viitorului cărturar este călugărul dascăl Petru din Tomis care-i trimite pe cei trei tineri pe lângă un puternic al zilei, Herakleones cel Bătrân Parthenopolitanul, guvernatorul Daciei Pontice, cu misiunea de a-i scrie o istorie oficială pe placul lui; călugărul sperând ca prin îmbunarea despotului să salveze mânăstirea și obștea ei înrădăcinată în dreapta credință.

Este un roman arhetipal, întrucât, spune Valeriu Filimon, a fost construit pe o grilă arhetipală, putând fi identificate o serie de simboluri. Simbolul labirintului le subsumează și le potențează pe celelalte, criticul citându-l pe anticul Socrate pentru a demonstra vechimea temei labirintice în varianta ei de căutare intelectuală: „Când am ajuns la arta suverană [dialectica]... ne-am pomenit parcă într-un labirint, când credeam că am ajuns la capăt. Făceam din nou calea întoarsă și ne trezeam în locul de unde începuserăm cercetarea".

Drumul lui Dionysius înspre împlinirea sa ca slujitor al Bisericii și al Cărții este labirintic, dar nici căile în sens propriu nu sunt ușor de dibuit – „sunt «înfurcate», cum frumos spune autorul" subliniază Filimon, cu plecări și întoarceri, până la găsirea locului în care va putea da măsura spiritului său. Acesta este – deloc întâmplător – Roma, în același timp cetate, palat sacru și biserică, toate aceste simboluri făcând parte din constelațiile imaginarului. „Firul Ariadnei", arată criticul, este puterea și chemarea credinței, iar faptul că materia narativă este „turnată în tipare labirintice", îi conferă romanului „caracterul inedit de roman arhetipal".

Factura sapiențială, remarcată în analiza romanului Călătoria spre zei, o regăsește și o analizează Valeriu Filimon și în romanul Depărtarea și timpul, remarcând frazări memorabile într-o structură binară, ca în proverbe (obârșie populară) și maxime (obârșie cultă), frazări în structură monadică ca în zicală, respectiv dicton, structuri binare dezvoltate și structuri arborescente. Procedeele retoricii – interogația, enumerația, dubitația ș. a. – „conferă textului savoare și valoare estetică", spune criticul.

Am adăuga că Mihail Diaconescu are capacitatea bazată pe adânca sa erudiție, dar și pe egal de adânca stăpânire a limbii române, de a crea un limbaj verosimil pentru mediile intelectuale de acum o mie cinci sute de ani, respectiv un stil solemn și altul colocvial, la care se adauga un stil auctorial, fără stângăcii sau exagerări, și totuși de o mare complexitate. Iată cum este transpusă într-o vorbire pentru acele vremuri cerința logicii de formulare corectă a întrebării pentru a obține un răspuns valid „... nici un răspuns nu se iveşte lămurit dacă întrebarea nu e pusă bine... Răspunsul se află tocmai în miezul unei întrebări bine puse". Este modul în care „autorul devine personaj prin stil" – una dintre observațiile cele mai laconice, dar plină de substanță, a lui Valeriu Filimon referitoare la arta scrisului practicată de Mihail Diaconescu.

Și *Adevărul retorului Lucaci* – al treilea construct epic în ordine istorică – este privit de Valeriu Filimon ca un roman arhetipal labirintic. Acțiunea se petrece într-o altă epocă de instabilitate politică, între anii 1579 și 1582, domnitorul Petru Șchiopu fiind înlăturat de la domnie de Iancu Sasu, care va fi alungat, la rândul lui, prin revenirea primului. La rândul lor, domnitorii fugari provoacă pribegiile altor multor oameni legați într-un fel sau altul de domnie, de la marii boieri și capi ai Bisericii până la figuri mai mărunte. Între aceștia se numără și retorul Lucaci care ne face cunoscută Moldova vremii lui prin migrarea din loc în loc, în căutarea unui adăpost pe care nu-l va mai putea găsi.

Pentru început se va refugia la Rădăuți, sălașul Movileștilor, de ale căror odrasle se ocupa ca educator. Însă unul dintre discipoli, imprevizibilul Constantin Movilă, se desprinde de învățăturile retorului, îi devine adversar fățiș de idei, ajungând în cele din urmă să-și ucidă învățătorul. Această relație maestru – discipol căzută în negație îi inspiră criticului Valeriu Filimon o revelatoare sintagmă proprie: Adevărul retorului Lucaci este un „Bildungsroman întors". [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria unui simbol naţional – *Coloana fără sfârşit,* de Constantin BRÂNCUŞI

Dr. Marian NENCESCU
Biblioteca Metropolitană Bucureşti

De-a lungul carierei sale de artist, Constantin Brâncuşi (1876-1957) a urmărit cu insistenţă să realizeze o formă sculpturală unică, repetată în nesfârşite variaţiuni, al cărui punct de plecare să îl reprezinte zborul. În acest sens, declara: „*Păsările* mele sunt o serie de obiecte diferite, legate cu un subiect central, mereu acelaşi." Semnalăm, din această serie, ciclul *cocoşilor*, al *păsărilor* în *spaţiu* şi, în sfârşit, forma ideală a zborului contopită în motivul *Coloanei fără sfârşit*, operă fundamentală dăruită de Brâncuşi poporului român.

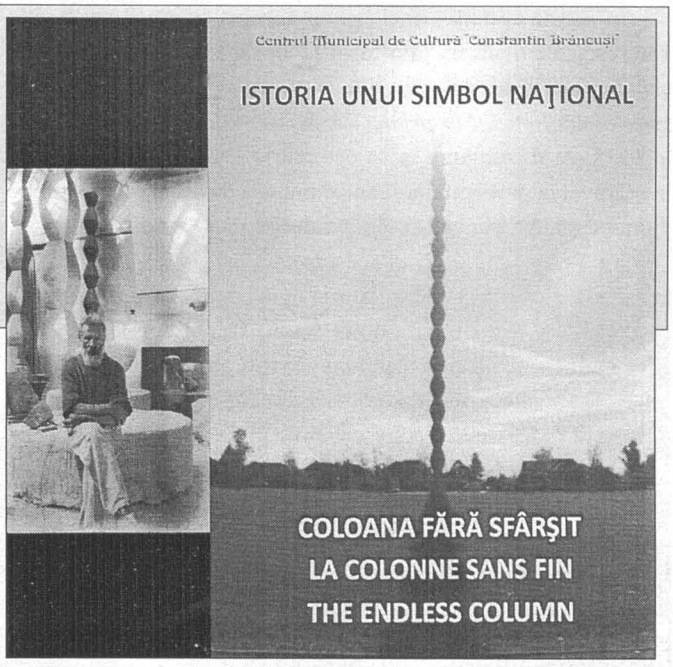

Asocierea acestor cicluri nu este întâmplătoare. Atât *cocoşii*, cât şi *păsările* reprezintă, simbolic, victoria omului asupra condiţiei terestre, aspiraţia spre infinit, străpungerea spaţiului cu puterea minţii. Versiunile succesive ale *Măiastrăi, Ţestoasei zburătoare* şi, nu în ultimul rând, ale *Cocoşului,* pe care Brâncuşi îl imagina înălţat la Paris, eventual pe Champs-Elysées, la concurenţă cu celebrele monumente deja existente, au ca punct de plecare iniţial *tradiţia rustică românească,* altoită pe o spiritualitate de inspiraţie orientală, eventual de factură tibetană. Concentrarea către o viziune plastică originală, menită să reveleze inocenţa stării primordiale, reprezintă răspunsul lui Brâncuşi la provocările artei moderne.

În context, primele versiuni ale *Coloanei* se situează la confluenţa deceniilor doi şi trei ale secolului trecut, regăsindu-se iniţial în motivul sculptural al *soclurilor*, create de Brâncuşi pentru a-şi expune propriile opere. Menţionăm că prima versiune a *Măiastrei* (titlu derivat de la *Pasărea măiastră,* prototip al basmelor româneşti, n.a.) avea prevăzute mai multe variante de soclu, de la cel de model *ovoidal,* la motivul *romboidal,* cel mai frecvent în opera brâncuşiană. La fel, versiunea în marmură albă a *Păsării*, la care Brâncuşi a lucrat un an de zile, avea la bază un trunchi de con, încrustat cu motive zoomorfe, stilizate, ce amintesc de tema *Porţii sărutului.* În sfârşit, *Cocoşul,* lucrare din celebrul atelier donat de Brâncuşi în 1957 statului francez şi reconstituit la Centrul Pompidou, are drept piedestal o versiune redusă a *Coloanei*. Este o dovadă suplimentară că artistul îşi concepea operele *unitar*, tematic şi plastic, incluzând elemente de susţinere în componenţa însăşi a operei de artă.

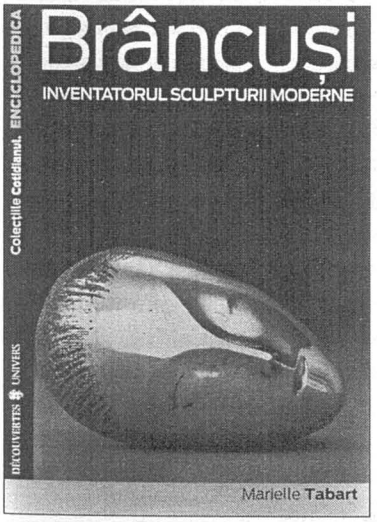

Istoric vorbind, prima *Coloană* (versiune stilizată şi simbolică a *Păsării*) datează din 1918, fiind reluată în 1923 şi 1926, cu prilejul realizării unor noi versiuni ale *Păsării* în spaţiu, elemente ale acestui ansamblu fiind expuse unitar, în 1933-1934, la Brummer Gallery din New York.

În viziunea lui Brâncuşi, *Coloana*, ca obiect plastic distinct, reprezintă o formă de *bobină*, un fel de piramidă dublă, utilizată iniţial ca suport al unor opere independente, ulterior ca element decorativ propriu-zis şi, în sfârşit, ca o operă de sine stătătoare, expusă în afara atelierului. În aceste condiţii, *Coloana* nu mai necesită piedestal, fiind în sine un ansamblu plastic coerent. Prima *Coloană* datează din 1920, fiind realizată din lemn şi amplasată în grădina unui prieten, Eduard Steichen, la Voulangis, lângă Paris. Locul şi dimensiunile *Coloanei* – păstrată azi la Centrul Pompidou – fuseseră alese de Brâncuşi însuşi. Era alcătuită din nouă *module*, primul şi cel de la vârf fiind retezate şi crea impresia unei expansiuni „infinite". Ulterior, în urma plecării de la adresa menţionată a proprietarului, Brâncuşi a mutat *Coloana* în propriul atelier, tăind-o în două şi scurtând modulele cu câte 2 cm, pentru a intra în spaţiul artificial. Versiuni ale *Coloanei* au fost expuse, în 1934, la Galeria Brummer, iar denumirea a fost stabilită de însuşi Brâncuşi, care îi scria lui Marcel Duchamp următoarele: „Proiectul de *coloane*, în momentul când va fi extins, va sprijini bolta cerească."

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Duchamp va reține titlul, respectiv acela de *coloană*, și va amenaja expoziția astfel încât coloanele să *sprijine* efectiv spațiul galeriei. Visul artistului era însă acela de a-și vedea operele expuse *în aer liber,* eventual la dimensiuni „gigantice". În acest context, proiectează o *Pasăre* în spațiu, din aur, care să concureze monumentele Parisului, dar și o *Coloană* de înălțimea zgârie-norilor din New York. Proiectele expuse colegilor săi Fernand Léger, Francis Picabia și Blaise Cenchas depășeau însă posibilitățile tehnice și chiar financiare ale eventualilor comanditari.

În aceste condiții, primește și acceptă oferta d-nei Aretia Tătărescu, comunicată prin fosta sa elevă, Milița Pătrașcu, de a construi la Tg. Jiu un *grup monumental dedicat memoriei ostașilor români căzuți în primul război mondial.* Proiectul, lansat în 1935, va fi inaugurat la 26 octombrie 1938, un rol important în rezolvarea problemelor tehnice impuse de această construcție monumentală revenindu-i inginerului român Ștefan Georgescu-Gorjan. Pentru a rememora acest eveniment, în 2011 a fost prezentată la Tg. Jiu expoziția „Istoria unui simbol național: Coloana fără sfârșit", realizare a d-nei Sorana Georgescu-Gorjan, fiica inginerului Gorjan. Pentru amănunte, citām din Caietul-program al acestei expoziții-eveniment:

"În 1934, Aretia Tătărescu, președinta Ligii Naționale a Femeilor Gorjene, l-a invitat pe Constantin Brâncuși să ridice la Târgu-Jiu un monument închinat memoriei eroilor gorjeni căzuți în luptă în timpul Războiului pentru întregirea României. Artistul s-a gândit la o Coloană fără sfârșit monumentală, asemeni celor sculptate în lemn din atelier.

La 7 ianuarie 1935, tânărul inginer Ștefan Georgescu-Gorjan, fiul unui bun prieten al lui Brâncuși, i-a oferit sculptorului soluția tehnică a proiectului:

"Să se încastreze în beton baza unui stâlp solid de oțel, pe care să se tragă, suprapunându-se, ca niște mărgele uriașe, goale în interior, elementele spațiale identice ale Coloanei." Brâncuși a acceptat soluția inginerului și l-a invitat să-i fie colaborator.

După discuții purtate la Paris în decembrie 1936 și mai 1937, Gorjan, care era inginer-șef la Atelierele Centrale Petroșani, l-a găzduit pe artist la Tg. Jiu, în cursul lunii august 1937, când au stabilit împreună dimensiunile lucrării și numărul de elemente din fontă alămită (15 module întregi cu semimodule la capete). Brâncuși a sculptat el însuși *modelul din lemn de tei* al unui element și a plecat la Paris la 2 septembrie 1937. Inginerul a coordonat între timp echipa de excelenți specialiști, care, la Petroșani, au turnat modulele din fontă, au fabricat stâlpul din trei tronsoane și au executat montarea de probă în atelier, iar la Târgu-Jiu au realizat fundația, schela și, în sfârșit, montarea Coloanei. Artistul a revenit la

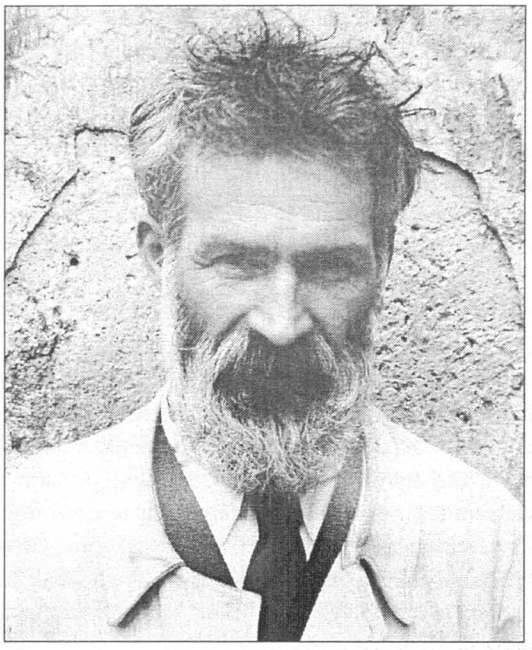

Târgu-Jiu la sfârșit de octombrie același an, a supravegheat montarea primelor module pe stâlp, iar la 7 noiembrie a asistat la târnosirea bisericii Sfinții Apostoli și a plecat din nou la Paris. În jur de 15 noiembrie monumentul era gata montat. *Metalizarea* modulelor s-a realizat sub supravegherea artistului, în iunie-iulie 1938, iar *inaugurarea* întregului ansamblu a avut loc la 27 octombrie 1938.

Conștient de importanța proiectului, inginerul Gorjan a fotografiat principalele etape ale procesului tehnologic, realizând un adevărat film documentar ce imortalizează principalele momente, de la schița coloanei și amenajarea șantierului, până la terminarea montajului.

Fotografiile făcute de Ștefan Georgescu-Gorjan, în 1937, și cele primite de la muncitori se păstrează în arhiva Gorjan. Centrul Cultural "Constantin Brâncuși" din Tg. Jiu a realizat tiraje moderne ale acestor fotografii pentru expunere permanentă. Se înfăptuiește astfel un vechi vis al inginerului Gorjan (1905-1985), de a pune la dispoziția publicului larg "filmul" realizării acestei opere unice precum și imaginile celor care au contribuit la ridicarea sa.

Să nu uităm că în 1997, raportul UNESCO preciza despre "Coloana fără sfârșit" de la Târgu-Jiu că este "nu numai o capodoperă a artei moderne ci și o extraordinară operă inginerească."

Artistul însuși aprecia că este singura dintre Coloanele sale care a reușit să se ridice la cer și mărturisea că în ea a atins un caracter de perfecțiune definitiv. O asemăna cu "un cântec etern care ne duce în infinit, dincolo de orice durere și bucurie factice".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

"Coloana" lui Brâncuşi şi permanenţa ideii de artă

Mariana ŞENILĂ-VASILIU
istoric de artă

Brâncuşi nu a numit cele trei monumente care alcătuiesc ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu altfel decât: Masa mea, Poarta mea, Coloana mea. Pronumele posesiv are în acest context greutatea semnăturii de pe tradiţionala grindă de meşter. Fapt ce are cu atât mai mare greutate cu cât Brâncuşi a refuzat să-şi semneze lucrările. Când fără ştirea lui i s-a cioplit numele pe tamburul *Mesei*, reacţia sa a fost promptă şi categorică: a pus să se răzuiască un strat din grosimea *Mesei*, până când nefericita "semnătură" a dispărut. Modestie sau orgoliu? Nici una, nici alta, doar clară conştiinţă a unicităţii sale.

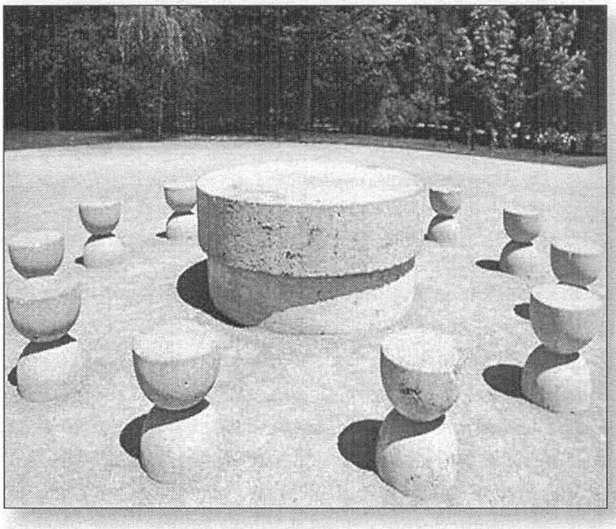

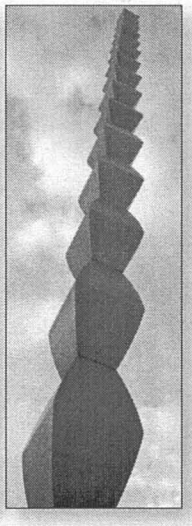

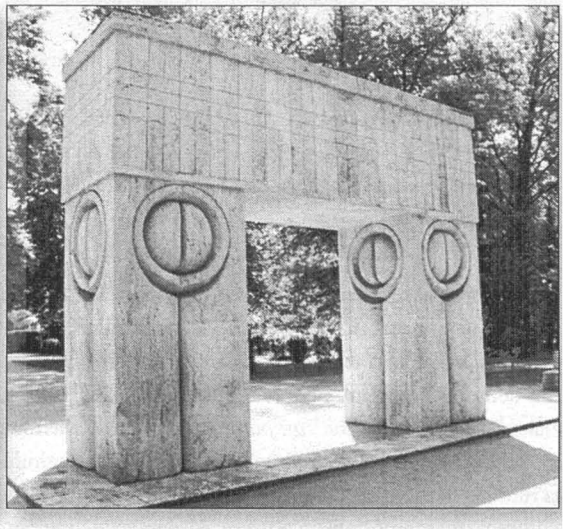

Nefericita bâlbâială privind numele celor trei monumente a început încă din 1937, atunci când opera nu era încă încheiată. Critici ori simpli condeieri s-au crezut chemaţi să tălmăcească în vorbe opera cea mai puţin aderentă la cuvinte potrivite. Aşa se face că, în loc de a urma îndemnul confucianist de **a privi până vezi limpede**, aceia s-au pus pe măcinat vorbe, fiecare înşirând ce i se năzărea mai deştept în vârful condeiului. *Masa* ba era de nuntă, ba era de parastas, neşocând pe nimeni că sensurile se băteau cap în cap. Cu timpul, bunul-simţ a răzbit, propunând în cele din urmă ceea ce era atât de evident în opera brâncuşiană: **tăcerea**. Dintre toate denumirile monumentelor de la Târgu-Jiu, aceea de "Masă a tăcerii" este poate cea mai aproape de adevărul gol de cuvinte al operei brâncuşiene. *Poarta*, după o simplă aparenţă, a fost etichetată drept "Poarta sărutului" şi aşa i-a rămas numele. Congruente cu adevărul, dar incapabile de a-l exprima în întregime, cele două denumiri sunt cel puţin decente.

Dar *Coloana*? Vai! Fantezia se dezlănţuie şi bate câmpii, luând-o razna în... infinit. Aşa se face că dintr-o vorbă aruncată de Brâncuşi arhitectului Octav Doicescu, în care-şi definea *Coloana* drept "o pomenire fără sfârşit", aceasta a ajuns – pe principiul telefoniei fără fir – Coloana... "infinitului" (sic!).

Că prostia are capacitate mai mare de dispersie pe cale orală e lucru ştiut. Dar vorbele zboară şi până la urmă se îngroapă undeva, în deşertul lumii. Ce te faci însă cu cuvântul scris, tipărit, care legitimează prostia, ridicând-o la rang de... cultură?! Şi de câte ori nu a fost dat să mă izbesc de această inerţie!...

Cele două expresii diferite cu care este caracterizată *Coloana* – "fără de sfârşit" şi "infinitului" – se cer explicate, căci, dacă la o privire superficială, ele se apropie ca sens, nu se suprapun. Preluând ideea pascaliană după care oamenii şi Pământul nu pot fi raportaţi la imensitatea spaţiului, Eugen Ionescu nota în jurnalul său: "Fără îndoială, universul nu e nici finit, nici infinit, finitudinea şi infinitudinea sunt doar două feluri omeneşti de a gândi", dar, adaugă el, "nu putem face nici un pas dincolo de propria noastră neputinţă; în faţa acestor ziduri mă apucă greaţa. Iar dacă nu e zidul, atunci **abisul mi se deschide la picioare şi mă apucă ameţeala**" (s.n.).

Brâncuşi e un artist apolinic, solar, iar cultivarea greţei metafizice ca reacţie reflexă la timida încercare de percepere a infinitului de către om este străină concepţiei sale despre artă.

Şi, de altfel, nu infinitului, cum eronat se crede, a vrut el să-i dea formă prin *Coloana* sa – am putea spune că, din contră, ultimul romboedru sprijină cerul să nu se prăbuşească peste noi, ci ideii **permanenţei**, a perpetuităţii umane, a şirului **fără de sfârşit** al generaţiilor. Asta a lăsat Brâncuşi să se înţeleagă despre *Coloana* sa şi orice altă interpretare e o preţioasă gratuitate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AM PRIMIT, VĂ SEMNALĂM

Revista Română de Istorie a Presei

Dr. Marian PETCU
Universitatea București

A apărut nr. 10 al *Revistei române de istorie a presei*, ce cuprinde 212 pagini de informații, analize, evocări, documente. După editorialul *Istoria presei – perspectivă stereoscopică*, semnat de Gabriela Rusu-Păsărin, urmează conferința acad. Marius Sala. *Activitatea publicistică a marilor lingviști români,* al cărei text a fost rostit la deschiderea celui de-al IV-lea Congres Național al Presei din România, care a avut loc la Constanța. Apoi, opt studii de specialitate, semnate de Lucian Chișu *(Presa interbelică – hiatus sau verigă lipsă)*, Marina Roman *(Presa religioasă din România interbelică)*, Györffy Gábor *(Aspecte ale presei maghiare din Transilvania interbelică)*, Bogdan Bucur *(Cultul personalității Regelui Carol al II-lea*, reflectat în publicațiile *"Curierul echipelor studențești"* și *"Curierul serviciului social"*), Fănel Teodorașcu *(Construirea unui brand jurnalistic – "Curentul")*, Mihaela Teodor *(Practici de intimidare și de descurajare a jurnaliștilor: procesele politice, 1944-1947)*, Emilia Șercan *(Instituția cenzurii în perioada comunistă)*, Matei Gheboianu *(Privatizarea ziarului "Adevărul")*.

Dr. Marian Petcu (centru), însoțit de istoricul literar Dumitru Micu (stânga) și poetul Liviu Vișan

Două din secțiunile revistei cuprind interviul cu Sorin Toma, fostul redactor-șef al Scânteii, din 1947 până în 1960 (acum în vârstă de 98 de ani!), în care este lămurită definitiv problema genezei cunoscutului său pamflet antiarghezian, *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei.* Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi, din ianuarie 1948. Precum și paginile inedite, de la rubrica "Arhiva de aur", semnate de Mihai Beniuc – fragmente din volumul său memorialistic postum, *Însemnările unui om de rând* (în curs de apariție).

Rubrică de recenzii include prezentarea critică a unor cărți de strictă specialitate, semnate de Viorel Câmpean *(Oameni și locuri din Sătmar)*, Elisabeta Faiciuc *(Dicționar de calendare și almanahuri românești (DCAR). Partea I. Completări la bibliografia generală a calendarelor pentru perioada 1600-1918)*, Nicolae Marinescu *(Revista "Mozaicul". Modernitatea tradiției)*, Ioan-Aurel Pop, Ion Cârja *(Un italian la București: Luigi Cazzavillan, 1852-1903)*, recenzii semnate de Mircea Popa și Xenia Negrea. La rubrica intitulată "Cărțile membrilor ARIP", Dumitru Vlăduț recenzează cartea lui Ilie Rad, *Întâlnirile mele cu Iorgu Iordan. Scrisori și interviuri.* Ediție îngrijită, prefață, notă asupra ediției, note și comentari, indice de nume de Ilie Rad. Cu un Argument de acad. Marius Sala, vicepreședinte al Academiei Române. În fine, la "Miscellanea", Constantin Cubleșan publică eseul *Un polemist socialist, apreciat de Fr. Engels: Raicu Ionescu-Rion* (1872-1895), iar Mircea Popa scrie despre *Dionisie Stoica – un animator cultural uitat,* pentru ca rubrica "Din viața asociației" să ne ofere informații detaliate despre cel de-al IV-lea Congres Național de Istorie a Presei, care a avut loc la Constanța, în aprilie 2011, respectiv despre cel de-al V-lea Congres, care va avea loc la Chișinău, între 26-28 aprilie 2012.

Semnalăm calitatea grafică deosebită a revistei, datorată artistului plastic și graficianului Könczey Elemér, ca și așezarea în pagină (DTP: Edith Fogarasi). O altă calitate, absentă de regulă în revistele cu profil academic, o constituie bogata ilustrație a acestui număr: 51 de imagini – portrete grafice, texte facsimilate, frontispicii de reviste, dar mai ales fotografii mai puțin cunoscute (cum ar fi un bust al lui Pamfil Șeicaru, preluat din revista *Gândirea*, din mai 1930, cele șapte fotografii cu Regele Carol al II-lea) sau fotografii inedite cu Lucrețiu Pătrășcanu, Miron Radu Paraschivescu, N. D. Cocea, Ion Vinea, Nicolae Carandino, aflate în colecții particulare sau la instituții publice din București.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

O aniversare şi câteva reflexii asupra condiţiei învăţământului românesc

S-au împlinit, pe 4 iunie, 100 de ani de la înfiinţarea unuia dintre simbolurile spiritualităţii româneşti – Liceul Militar „Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu, judeţul Dâmboviţa. Din păcate, dincolo de a constitui o veritabilă sărbătoare naţională, menită să reunească segmente largi ale societăţii româneşti, aniversarea a căpătat mai degrabă accente locale, fiind marcată de prezenţa la Dealu, pe 9 iunie a.c., a unui grup masiv de foşti elevi ai celebrei instituţii de învăţământ, membri ai Asociaţiei „Amicii Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu", în frunte cu generalul veteran Stan Rizescu (n. 1934), fost elev al liceului, dar şi academicianul Ştefan Ştefănescu, profesorul Iustin Diaconu sau publicistul Mircea Carp, cu toţii absolvenţi ai acestui liceu. Cu acest prilej, la sediul garnizoanei Târgovişte a fost dezvelită o placă comemorativă cu textul: „Întreaga suflare românească se apleacă cu pioşenie la ctitoriile înaintaşilor. 4 iunie 2012"

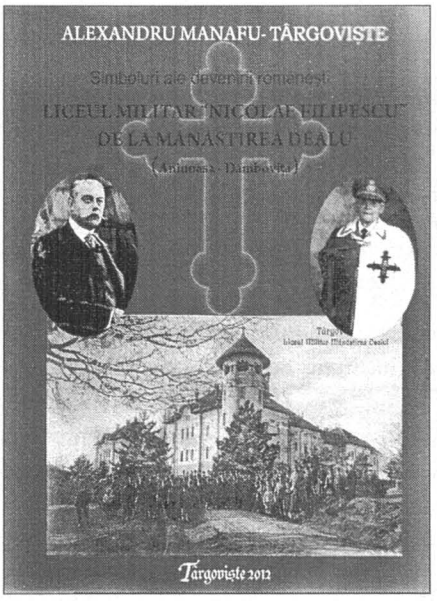

Dincolo de aceste manifestări de mare încărcătură emoţională, la organizarea cărora şi-au adus contribuţia şi autorităţile locale, cu un plus de efort primarul comunei Aninoasa, Constantin Maricescu, gazdă a reuniunii, întâlnirea risca să treacă neobservată fără efortul colonelului (r) dr. Alexandru Manafu-Târgovişte, autorul monografiei liceului, publicată în *regie proprie,* în cursul lunii octombrie, acelaşi an, sub titlul *Simboluri ale devenirii româneşti*: *Liceul Militar „Nicolae Filipescu"* (Târgovişte, 2012, 190 p. cu ilustr.).

Beneficiind şi de un generos *Cuvânt înainte* datorat academicianului Ştefan Ştefănescu (o sinteză a acestui text a fost publicată în numărul 6 / 2012 al publicaţiei „Biblioteca Bucureştilor"), cartea cuprinde, alături de *monografia* Liceului, completată cu lista absolvenţilor, pe promoţii, din perioada 1915-1948, şi un bogat capitol de „Gânduri şi reflexii de final", în fapt partea cea mai consistentă a cărţii şi care se referă la *moştenirea spirituală mănăstireană.* În context, semnalăm că între anii 1912-1948, cât a funcţionat efectiv liceul (desfiinţat abuziv de autorităţile comuniste şi transferat la Breaza), ctitoria lui Nicolae Filipescu a constituit un *ideal social şi intelectual* care a hrănit sufletele tinerilor care i-au urmat cursurile. Dintre absolvenţii acestui Liceu s-au selectat atât numeroşi dintre eroii celor două războaie mondiale, dar şi oameni de cultură, savanţi, politicieni, într-un cuvânt generaţia „de aur" a României interbelice. Astfel s-a împlinit visul lui Nicolae Filipescu de a forma o generaţie de tineri capabili de jertfa supremă pentru binele Ţării şi al Neamului. Cu atât mai necesare şi mai dureroase sunt în acest context reflexiile autorului şi editorului cărţii, colonelul (r) Alexandru Manafu, referitoare la valorile morale lăsate moştenire de generaţiile absolvenţilor de la Dealu. „Noi am fost gheparzii, leii… ne vor urma lupii, hienele şi şacalii" este deviza unui cunoscut erou de roman al lui Giuseppe di Lampedusa şi care se poate aplica fără tăgadă acestor absolvenţi. Astăzi, când societatea ne dovedeşte pe deplin că se poate trăi şi fără demnitate, uneori chiar fără ţară şi naţiune, exemplul *mănăstirenilor* este grăitor. Exemplul Armatei Române, analizat şi disecat cu precizie de bisturiu de pana colonelului Manafu, este grăitor pentru modelul social spre care ne îndreptăm. „Armata a fost bună la inundaţii, cutremure şi irigaţii, pe şantier la Transfăgărăşan sau la Canal. A participat la asigurarea stabilităţii în fragilele evenimente din Decembrie 1989... Acum – gata! La gunoi cu cei ce au participat la aceste activităţi şi cu cât se vor duce mai repede, cu atât vor ajuta mai mult pe guvernanţii momentului." (op. cit., p. 155).

Insigna absolvenţilor Liceului Militar "Nicolae Filipescu"

Din păcate, modelul de educaţie promovat la Liceul de la Mănăstirea Dealu, cuprins în documentul *Principii generale asupra disciplinei şi educaţiei militare* (v. Anexa 1, op. cit., p. 165), nu se mai regăseşte nici în învăţământul de azi şi nici chiar în principiile socio-morale promovate de statul actual. Documentul merită redat şi promovat în întregime. Profilul revistei noastre este însă altul. Cu îndemnul, către cititor, de a consulta această carte-document, oferită *gratuit* de autor cititorilor Bibliotecii Metropolitane, vom reda în încheiere câteva din aceste *principii* morale, valabile şi azi: „Tot ce este în folosul serviciului, pentru binele Ţării, tot ce impune datoria şi cinstea, oşteanul e dator să le împlinească cu toată silinţa şi puterile sale. El este dator să îndure lipsa şi starea de război, jertfindu-se la nevoie, dacă pentru îndeplinirea serviciului i se cere."

Iată un ideal ce a consolidat o ţară ce o dorim cu toţii eternă şi puternică. ***(Lector)***

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Despre simbolurile identitare româneşti în Ţinuturile secuieşti din Ardeal

Dr. Radu BALTASIU
Academia Română

"Hárompatak - o microregiune etnografică necunoscută la graniţa dintre Transilvania şi Moldova" este o lucrare de specialitate (331 pagini), editată în 2003 de Institutul de Etnografie din cadrul Academiei Ungare de Ştiinţe (MTA).

Lucrarea s-a realizat prin programul OTKA T31820 (OTKA - Programe Naţionale Fundamentale de Cercetare Ştiinţifică, această instituţie acordând fonduri în valoare de 2,4 milioane de forinţi) şi cu sprijinul Ministerului Patrimoniului Cultural Naţional din Ungaria. Conducător al programului a fost desemnată dr. Tomisa Ilona, din cadrul MTA, sub coordonarea acesteia desfăşurându-şi activitatea Magyar Zoltán, Berta Péter, Virtl István şi Ilyés Zoltán, alături de colaboratorii externi Czégényi Dóra, Karácsony Molnár Erika, Takács György şi Turai Tünde. Invocându-se existenţa unei serii de lucrări aferente subiectului, realizate în mod individual de diferiţi cercetători, la lansarea programului din 2000 s-a prezentat ca principală motivaţie realizarea unui studiu etnografic exhaustiv al zonei. De menţionat este faptul că programul viza realizarea cercetării prin includerea a patru localităţi - Cădăreşti (tradus Magyarcsügés, deşi varianta oficială - inclusă şi pe harta publicată la pag. 6 a volumului - este Csügés, posibila motivaţie fiind tendinţa de a evidenţia caracterul "maghiar" al localităţii), Pajiştea (Gyepece), Coşnea (Kostelek) şi Ciugeş (tradus Románcsügés) - dar lucrarea abordează doar aspecte legate de primele trei.

Volumul - rezultat al activităţii de cercetare arhivistică şi de teren - prezintă microregiunea ca o entitate aparte din punct de vedere etnografic, cu elemente caracteristice/trăsături diferite atât de cele specifice comunităţilor române şi maghiare din zonele limitrofe (Moldova şi Transilvania), cât şi de cele ale ceangăilor din zona Ghimeşului. Se evidenţiază caracterul sincretic al culturii locale, cu interferenţe lingvistice-religioase-ideologice-politice sui-generis.

Volumul conţine lucrările de specialitate a şapte cercetători, cu abordări din diferite perspective (istorice, geografice, religioase, lingvistice, folcloristice, obiceiuri, datini, superstiţii).

Dr. Ilyés Zoltán este autorul lucrării introductive, intitulată "Istoricul aşezării, populaţiei şi aculturaţiei din Hárompatak".

Autorul poziţionează regiunea într-o zonă de "contact cultural", rezultat - printre altele - al neconcordanţei dintre graniţele statale de jure şi de facto, manifestată de la demararea procesului de populare a microregiunii din secolul XVIII. Ca aspect relevant este de menţionat susţinerea primatului elementului maghiar în zonă, autorul susţinând că aşezământul s-a creat în secolul XVIII, primii "colonişti" fiind secuii, ai căror emigrare a fost generată de epidemiile de ciumă, povara robotelor, respectiv de nesupunerea faţă de dispoziţia împărătesei Maria Tereza privind înfiinţarea regimentelor secuieşti de grăniceri.

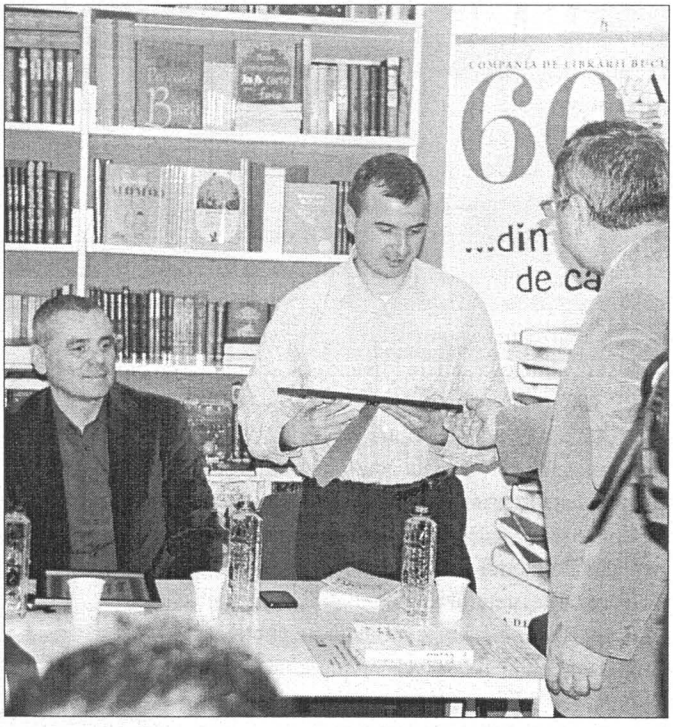

Dr. Radu Baltasiu
Director al Centrului European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române

Existenţa simbolurilor identitare româneşti este apreciat a fi rezultatul unei premeditări, prin utilizarea acestora, a portului specific, a obiceiurilor, respectiv prin schimbarea numelor în unele cu rezonanţă românească intenţionându-se mascarea/ascunderea identităţii reale pentru a scăpa de eventualele consecinţe ale "dezertărilor". Conform dr. Ilyés Zoltán, stabilirea comunităţilor de români s-a realizat ulterior, la sfârşitul secolului XVIII, începutul secolului XIX, prin migraţia ciobanilor răzeşi, cauzată de suprapopulare (care a generat şi desfiinţarea patriarhatului), formarea administraţiei de stat din secolul XVIII, apariţia perceptorilor, distrugerea cutumelor săteşti, respectiv de amplificarea culturii extensive a cerealelor (transformarea păşunilor în terenuri cultivate) în detrimentul creşterii animalelor, urmare a liberalizării comerţului cu cereale prin Tratatul de la Adrianopol din 1829. Din aceste considerente, ciobanii practicanţi ai transhumanţei limitate (semitranshumanţă), au renunţat la uzanţele anterioare de închiriere temporară a păşunilor, stabilindu-se definitiv în regiune. Este de menţionat concepţia autorului privind aportul comunităţilor la cultura specifică locală, din interferenţa elementelor arhaice din zona Ciucului şi Ghimeşului (exemplificând cu rugăciunile populare, legende)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cu cele româneşti (fiind invocate conştiinţa naţională, bigotismul, oficierea liturghiilor) rezultând caracteristici aparte în ceea ce priveşte evoluţia conştiinţei şi afinităţii etnice, respectiv istorice, tezaurului folcloric, cutumelor şi chiar a modului de gospodărire.

În aceste condiţii s-a creat şi o structură religioasă complexă, coexistenţa comunităţilor romano-catolice, greco-catolice şi ortodoxe inducând o serie de influenţe reciproce asupra ritualurilor, remarcându-se şi o consolidare a conştiinţei religioase, manifestată în mod relevant prin opoziţia faţă de expansiunea bisericii reformate. Cvasi-absenţa unei "păstoriri" religioase instituţionale, organizate, a condus la perpetuarea evlaviei contemplative, manifestată/practicată în special la nivel individual. In ceea ce priveşte modul de abordare a evoluţiei etnodemografice, autorul evidenţiază influenţa majoră a manipulărilor şi intereselor puterii în exerciţiu (indiferent de sorgintea statală). Într-o primă perioadă, când s-a practicat endogamia, o situaţie relativ reală a structurii populaţiei oferă şematismele bisericeşti (n.n.: şematisme: desfăşurătoare sistematizate de structuri şi persoane în cadrul unor instituţii / de regulă bisericeşti /, evidenţe, "baze de date" cu structura organizaţională şi personală - inclusiv cu date de ordin personal). Concomitent cu extinderea exogamiei, s-a creat o structură etno-confesională deosebit de complexă, care a oferit autorităţilor posibilitatea manipulării datelor referitoare la populaţia microregiunii. În context este de remarcat faptul că prin prezentarea şi interpretarea datelor rezultate în urma recensământurilor se sugerează o implicare mult mai accentuată a României în modificarea "artificială" a structurii etno-confesionale a populaţiei. Astfel, datele prezentate până la recensământul din 1910 pot fi interpretate ca reprezentând o evoluţie "naturală", creşterea demografică fiind în relativă concordanţă cu creşterea populaţiei de naţionalitate română.

În contrast cu acest aspect se evidenţiază evoluţia "spectaculoasă" a ponderii comunităţii româneşti după *Tratatul de pace de la Trianon,* datele invocate indicând o creştere de la 14,2% (la recensământul din 1910) la 93,8% (la recensământul din 1930). Deşi subcapitolul intitulat "Schimbare voluntară şi forţată de rit şi naţiune în perioada 1940 - 1944" abordează demersurile autorităţilor ungare de "anulare" a modificărilor efectuate în "era română", prezentarea unor date concrete referitoare la regiune este eludată, fiind invocată "lipsa unor situaţii defalcate" pe localităţile respective. Prezentarea comparativă a unor date din 1966 (din perioada comunistă) şi 1992 (considerat a fi de referinţă din considerentul declarării "libere" - fără "influenţe şi constrângeri" - a naţionalităţii), care indică o scădere semnificativă a comunităţii româneşti în microregiune, susţine ideea consecvenţei "puterii româneşti" în modificarea artificială a raportului etnic.

În studiul "Feţele bătrâneţii", dr. Turai Tunde analizează fenomenul migraţiei populaţiei în/din zonă, cu accent pe situaţia populaţiei vârstnice (majoritare), prin prisma celor două tipuri de persoane/familii în etate: cei care au trăit permanent în localităţile respective, respectiv cei care s-au reîntors după pensionare. Autorul evidenţiază necesitatea creării/extinderii cadrului instituţional destinat îngrijirii acestui segment de populaţie. Concluzia studiului evidenţiază caracterul unitar al obiceiurilor, ritualurilor, superstiţiilor legate de înmormântări, în contextul unei eterogenităţi etnice şi confesionale accentuate a populaţiei.

Monumentul Eroilor Români din Miercurea Ciuc, important obiectiv turistic din "Ţinutul Secuiesc"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fereşte-ne, Doamne, de „adevărurile istorice" ale lui Larry Watts

Constantin CORNEANU
Institutul Revoluției Române

Istoricul **Constantin CORNEANU** este membru fondator şi preşedinte al Consiliului Director al Asociației Europene de Studii Geopolitice şi Strategice „Gheorghe I. Brătianu" (AESGS) din septembrie 2009. Anterior fondării AESGS, a fost consilier în cadrul Oficiului Guvernului României pentru Gestionarea Relațiilor cu Republica Moldova (2004 - 2007) şi jurnalist la Trustul de Presă al Ministerului Apărării Naționale în cadrul redacției TV Pro-Patria şi la Observatorul Militar. Are o experiență de peste 15 ani în domeniul analizei relațiilor internaționale, aria sa de expertiză incluzând afaceri externe şi politici de securitate, cu precădere în spațiul ex-sovietic, precum şi relația dintre Republica Moldova şi România. Este doctor în istorie din 2003 cu o teză legată de geopolitica României în epoca celui de Al Doilea Război Mondial. A absolvit Colegiul Național de Apărare (1998) şi Facultatea de Istorie (1994) a Universității București. A publicat lucrarea Sub povara marilor decizii (Editura Scripta, 2007) şi numeroase articole ştiințifice apărute în revistele ***Europa XXI***, ***Revista de Istorie Militară***, ***Document*** (Buletinul Arhivelor Militare Române), ***Dosarele Istoriei***, ***Istorie şi Civilizație***, ***Historia***, ***Lumea Magazin***. A fost nominalizat la Marele Premiu al Clubului Român de Presă pentru talk-show pe anul 2000 cu producția de televiziune „Balcanii în flăcări".

Lucrarea americanului Larry L. Watts **(Fereşte-mă, Doamne, de prieteni...,** Editura RAO, 2011, 800 pagini) a reuşit să stârnească polemici, controverse şi a născut, totodată, o imensă întrebare privind rațiunea scrierii acestei cărți, dincolo de nevoia de a se afla anumite adevăruri istorice. Larry L. Watts face un serviciu istoriografiei române, într-o primă fază, prin faptul că introduce în circuitul istorigrafic o serie de documente din epoca Războiului Rece, titluri de lucrări şi opinii ale unor istorici şi analişti în probleme de intelligence în ceea ce priveşte relațiile româno-sovietice în epoca 1945 – 1989. Abundența de informații şi note de subsol dă sentimentul unei lucrări de referință, ceea ce şi este fără îndoială, însă...există ceva. Există un fir roşu, pe care-l descoperi după o lectură atentă, cu creionul sau pixul în mână şi făcând permanent comparații cu adevărurile istorice unanim acceptate şi cele care provin din universul comunității de intelligence.

Nimeni nu poate contesta în istorie atitudinea ostilă a URSS, şi implicit a KGB-ului, față de România lui Gheorghiu-Dej şi Nicolae Ceauşescu, însă a-i transforma pe toți opozanții anti-Ceauşescu din PCR în agenți KGB, cu orice preț, chiar şi al mistificării adevărului istoric, relevă un interes politic sau un joc operativ. În fiecare din ambele cazuri valoarea lucrării americanului Larry L. Watts este pusă sub semnul întrebării şi naşte mai mult decât un semn de întrebare.

„Cazul Ion Stănescu" este un exemplu de „adevăr istoric" şi de încercare de influențare a opțiunilor față de adevărurile unui trecut recent. La pagina 367 a lucrării sale, americanul Larry L. Watts susține că Ion Stănescu (1929 – 2010), fost preşedinte al Consiliului Securității Statului (1968 – 1972) şi ministru de Interne (1972 – 1973), a fost agent sovietic şi a fost implicat, în 1971, într-un complot pro-sovietic împotriva lui Ceauşescu. În condițiile în care Ion Stănescu, şeful Securității române în august 1968, era agent KGB se nasc următoarele întrebări: **1) de ce nu informat Ion Stănescu pe cei de la KGB că România lui Ceauşescu a obținut informații din inima Kremlinului şi a Pactului de la Varşovia privind invazia Cehoslovaciei?** şi **2) de ce nu a împiedicat Ion Stănescu ajungerea acestor informații, vitale pentru securitatea României în acele clipe, la Nicolae Ceauşescu?** Ion Stănescu apare nominalizat într-un raport strict-secret al Securității din 20 august 1979 ca fiind vinovat de faptul că nu a luat la timp măsurile corespunzătoare pentru neutralizarea lui Ion Mihai Pacepa, pentru *„verificarea imediată şi completă a unor informații care indicau suspiciuni cu privire"* la adjunctul şefului DIE.

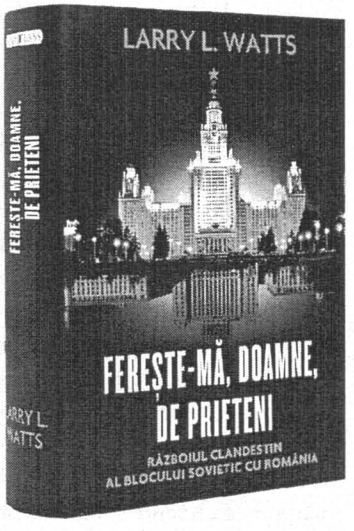

Lectura atentă a notelor informative ale Securității relevă, în cazul Pacepa, că Ion Stănescu se poate face vinovat, alături de Nicolae Doicaru, de corupția şi haosul din Direcția de Informații Externe (DIE) a României socialiste. Nu rezultă nimic care să-l lege de KGB iar faptul că a fost destituit din funcție are legătură cu cazul „Avram Sacter". Medicul personal al lui Ceauşescu, şi nu numai, Avram Sacter s-a sinucis în mod inexplicabil, iar Nicolae Ceauşescu a dat vina pe Securitate şi Ministerul de Interne. Ion Stănescu a fost destituit din funcția de Ministru de Interne unde fusese numit ca urmare a reformării Consiliului Securității Statului, în aprilie 1972, şi nu a unui complot pus la cale de KGB în 1971 după cum susține americanul Larry L. Watts. Fostul şef al CSS a fost un partener de chiolhanuri al lui Ion Mihai Pacepa, precum mulți alți demnitari ai Partidului şi Securității, însă a-l lega de KGB pe Ion Stănescu, în virtutea acestei amiciții, este prea mult. Care este, totuşi, logica?! Dacă Ion Stănescu a fost agent KGB, dovedit abia în 1978 (!!!), rezultă că şi prietenul lui de chiolhan, respectiv Ion Mihai Pacepa, era agent KGB şi nu CIA. Ipoteza lui Larry L. Watts referitoare la faptul că Ion Mihai Pacepa a fost agent KGB şi nu CIA derivă dintr-o forțare a anumitor adevăruri istorice aflate în documentele de anchetă ale Securității din 1978 - 1979.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ANIVERSĂRI

Mihail Diaconescu, la 75 de ani.
Un promotor al spiritualităţii româneşti autentice

Dr. Stelian GOMBOŞ
Guvernul României, Departamentul pentru Culte

Doresc să recunosc şi să dezvălui adevărul că am apreciat întotdeauna bogata şi diversa activitate a scriitorului şi profesorului Mihail Diaconescu *(în medalion, la acordarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Piteşti, 2010)*, om deosebit de activ al cetăţii. M-au impresionat puterea sa de muncă, deosebita sa capacitate de: asimilare, concentrare, sintetizare, promovare şi redare a datelor, informaţiilor, citatelor şi evenimentelor istorice şi nu numai, a activităţilor şi acţiunilor culturale şi spirituale pe care le iniţiază, supraveghează şi organizează, cu multă seriozitate şi avizată competenţă, cărţile pe care le-a scris şi le scrie precum şi toată activitatea sa culturală şi spirituală, caracterul şi cultura foarte vastă şi solidă de care dispune, de asemenea (şi) dragostea domniei sale pentru cultura, arta şi spiritualitatea noastră autentică!... Sunt de-a dreptul impresionat de capacitatea şi puterea domniei sale de muncă susţinută, pe care o desfăşoară şi acum, constatând din aceasta că are această atitudine, mereu pozitivă şi optimistă, faţă de viaţă, faţă de semenii şi cunoscuţii lui ce nu sunt puţini şi care, dacă sunt sinceri, îl apreciază şi îl admiră mult, fiindu-i cât se poate de recunoscători, aşa cum încerc să-i fiu şi eu acum, când scriu aceste rânduri, cu o nedisimulată emoţie!...

Născut la 8 noiembrie 1937, în localitatea Priboieni, comuna Vultureşti, judeţul Argeş, Mihail Diaconescu este fiul Aureliei (născută Mârfu) şi al lui Aurelian Diaconescu, preot şi învăţător. A absolvit Liceul „Gheorghe Şincai" din Bucureşti şi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1960), obţinând în anul 1972 titlul de doctor în filologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, cu teza *Gib I. Mihăescu,* publicată în anul 1973. După absolvire, an care a coincis şi cu debutul său în revista „Gazeta literară" cu un articol despre Gala Galaction, este numit profesor de limbile română şi latină, logică şi psihologie la Liceul „St. O. Iosif" din localitatea Rupea, judeţul Braşov. În anul 1965 a fost muzeograf la Muzeul Regional de Istorie şi redactor la secţia culturală a cotidianului „Drum nou" din municipiul Braşov.

În anul 1963 debutează editorial cu romanul *Visele au contururi precise*. În intervalul anilor 1965-1985, este cadru didactic la Institutul Pedagogic din municipiul Piteşti, unde va participa la editarea revistei „Argeş", al cărei redactor - şef va fi din anul 1966 până în anul 1969. Este, de asemenea, cofondator al revistelor „Astra" (1966) şi „Noua revistă română" (1966). A funcţionat, între anii 1985 şi 1995, ca cercetător ştiinţific principal la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „George Călinescu" din Bucureşti.

Primul roman, Visele au contururi precise (1963), se ocupă de lumea contemporană, ca şi cel din anul 1980, *Umbrele nopţii*, înfăţişând, moralizator, drama unui sculptor român exilat în Occident. Toate celelalte romane, de la *Culorile sângelui* (1973) până la *Sacrificiul* (1988), au fost concepute ca părţi constitutive ale unei „fenomenologii narative a spiritului românesc"; ele ilustrează o „literatură cu program", teoretizată în diverse studii şi articole.

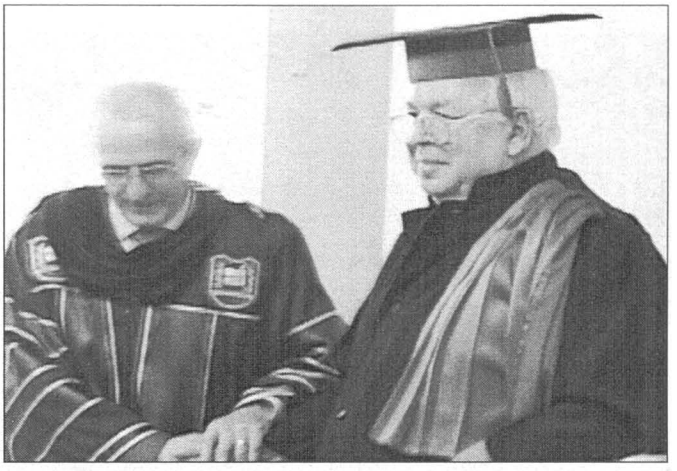

Scriitorul urmează şi o altă filieră, ortodoxist-mistică şi tradiţionalistă, de tipul Nae Ionescu, Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Ion G. Coman, Dumitru Stăniloae etc., vorbind despre *„misiunea românească"* şi caracterul *„tragic, eroic şi sublim"* al istoriei românilor. Dacă în ceea ce priveşte eseistica autorul poate fi aşezat alături de Paul Anghel sau Edgar Papu, romanele pe care le-a scris sunt discutabile, iar încercarea de a da o *Istorie a literaturii daco-romane* (1999) este în cel mai bun caz un gest de curaj, ţinând de un uluitor spirit al documentării. Ceea ce depăşeşte ca limită documentarului în *Istoria...* sa îi este însă permis romancierului, care poate mixa realul cu imaginarul, pentru a prezenta epoci diferite, de la vechii traci la secolul al XX-lea, într-o încercare de a reconstitui spiritul fiecărui timp. Abordând o tematică istorică, autorul recurge la stilul realist clasic, vizitând fie şi o realitate imaginată, cu unele infuzii romantice şi accente retorice.

Culorile sângelui este o carte dedicată pictorului „oficial" din vremea lui Constantin Brâncoveanu, Pârvu Mutu, zugravul de biserici care, la început de veac XVIII, s-a impus artist aproape inaderent la cruda ambianţă istorică. Renaşterea şi umanismul românesc prebrâncovenesc sunt urmărite şi în *Adevărul retorului Lucaci* (1977), unde personajul principal este un „profesor" din vremea Movileştilor. În *Marele cântec* (1980), probabil cel mai bun roman al lui Diaconescu, eroul este muzicianul şi savantul Ioan Căianu-Valachus, pentru puţină vreme episcop romano-catolic în Transilvania.

Epoca lui Burebista este văzută prin ochii lui Arhidamos, protagonistul romanului *Călătoria spre zei* (1982), ambasador al dacilor la Roma lui Iulius Cezar. Principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea apare într-o carte despre vremurile romantismului (*Speranţa,* 1984), după care prozatorul se întoarce la epoca sa predilectă, cea străromână, acum personajul principal fiind astronomul şi teologul Dionysus Exiguus, „discipol" la „schola" unei mănăstiri tomitane (*Depărtarea şi timpul*, 1986). [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

IN MEMORIAM

Romulus VULPESCU, unul dintre marii cărturari ai României de azi (II)

Valeriu RÂPEANU
istoric literar

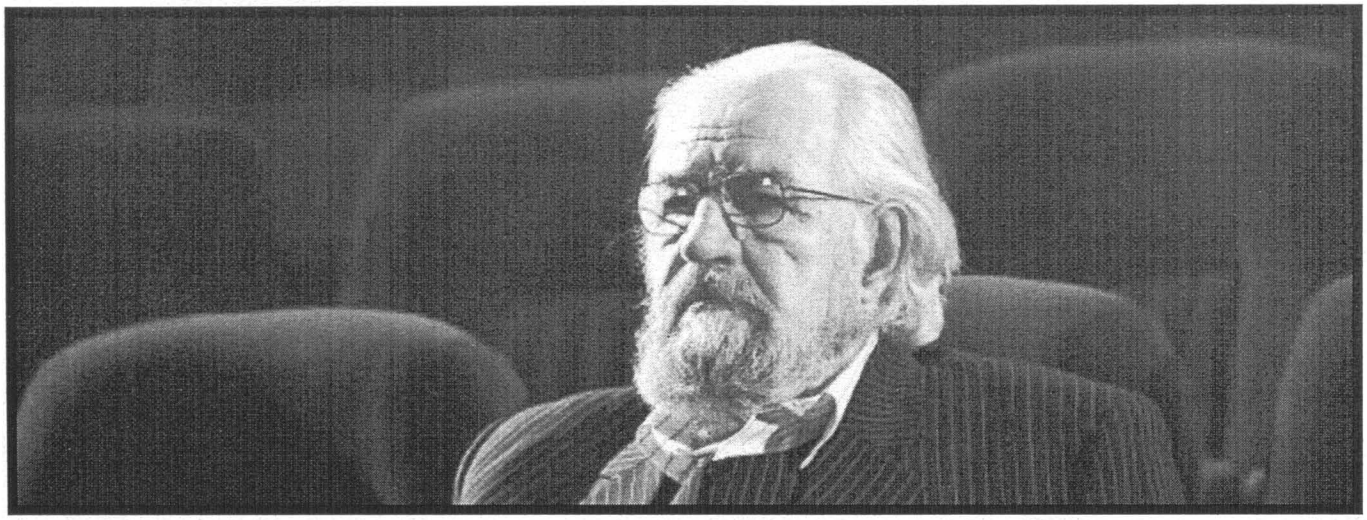

Îmi amintesc şi acum, când, într-o după-amiază, a venit la "Gazeta Literară" în calitate de redactor la Editura pentru literatură şi artă, ca să discute cu Veronica Porumbacu, pe atunci redactor-şef al revistei, despre un volum ce trebuia să plece la tipar. Cu acribia cunoscută, Romulus Vulpescu îi semnala tot ce credea că trebuie îndreptat. Poeta l-a întrebat pe tânărul redactor dacă nu cumva are asupra lui poezii scrise de el. A scos dintr-o servietă câteva file. Veronica Porumbacu i le-a dat lui Zaharia Stancu, redactorul-şef al revistei, de verdictul căruia tuturor ne era teamă. Citea singur în biroul lui şi îţi spunea fără ocolişuri, cu o sinceritate care nu admitea replică, opinia. După vreo 10 minute a apărut în uşă, mi-a făcut semn să vin (eram secretarul de serviciu) şi mi-a dat două poezii pe care îşi aşternuse iniţialele Z.S. şi adăugase pagina I sus, adică în deschiderea revistei, pe trei coloane. Din momentul acela, calea cea mare a poetului Romulus Vulpescu a început. Avea cel mult 24 de ani. Exigent, nu s-a grăbit să-şi adune poeziile în volumul care avea să apară mai târziu. A devenit un traducător şi nu un traducător printre alţii, ci unul care se înscrie în falanga marilor noştri tălmăcitori. Cultura lui, cunoaşterea în cele mai fine şi mai nebănuite adâncimi ale limbilor din care şi în care traducea, înzestrările sale scriitoriceşti au făcut ca traducerile lui să nu fie simple versiuni ale unor opere capitale ale literaturii universale, ci o recreare a originalului. Opere de artă care, urmând şi respectând textul scriitorului, îi conferă o nouă viaţă într-o splendidă limbă română.

În tot ce-a scris, a dovedit o exigenţă exemplară, mergând până la originea izvoarelor, comparând pentru a alege soluţia cea mai potrivită, cea mai expresivă. Dar, omul acesta al cărţii s-a dovedit a fi şi un om al spectacolului. La Radio, la Televiziune, pe scenă, în dezbateri publice, Romulus Vulpescu îşi interpreta şi îşi trăia spusele şi nu o dată transfigura pe măsură ce mărturisea, ce afirma, ce nega. A fost unul dintre fermenţii culturii româneşti contemporane şi demersul lui va trăi nu numai în operele cu care a îmbogăţit literatura noastră, ci şi în numeroase fapte pe care contemporanii au datoria să le pună în lumină. Diminuarea fizică i-a interzis în ultimii ani să mai fie prezent dincolo de casa lui, care era o adevărată casă a cărţilor, pe care le strânsese cu o patimă stăvilită doar de sfârşitul vieţii.

De aceea nu-l pot vedea în ultimele clipe decât străjuit de lumea cărţilor, tovarăşii săi credincioşi şi nedespărţiţi, dar şi încercat de gândul că acolo, departe, poate o va întâlni pe iubita sa fiică Ioana, pe care suferinţe atroce şi nemeritate au secerat-o cu câteva săptămâni în urmă, când abia trecuse de patruzeci de ani.

"M-am împăcat mai demult cu gîndul inexorabilei plecări obşteşti, deşi un alt gînd, poate-acelaşi, nu-mi dă pace, stîrnindu-mi neliniştea: viitorul limbii române. Mă tulbură destinul ei legat de veşnicia acestui neam binecuvîntat de Pronie. Strădaniile mele, scrisul îndeosebi, au avut (mărturisit sau nu) doar un ţel: glorificarea limbii naţionale, bun patrimonial ce mi-a îmbogăţit existenţa - într-un fel trag nădejde pilduitor şi pentru alţi împătimiţi de aceeaşi dragoste. Căci am învăţat să-mi exprim gîndul şi gîndurile graţie unor dascăli iluştri de la care am deprins-o: atît barzii populari anonimi cît şi scriitori clasici şi contemporani, cu toţii rude ale mele din marea familie de creatori ai cuvîntului românesc scris şi rostit. Dînşii mi-au sădit în suflet sentimentul patriei şi sensul eternităţii ei."

Romulus Vulpescu, *aprilie 2009*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sentimentul zilelor

Romulus Vulpescu

Războiul începe întotdeauna duminica dimineața la zece
Și, dacă-i senin, pînă spre seară la șase, pier cu duiumul eroi.
Pentru pace, se cere sobrietate, un aer ceva mai rece:
Pacea se-ncheie-n zori, de obicei la cinci, joi.

Femeile pe care le cauți se oferț după-amiaza la trei, lunea:
Atunci, abandonează convenții, vestminte, rețineri.
Puțin trist, distant poate (n-am putut stabili rațiunea),
Își iau rămas-bun la un vermut, la prînz, pe la unu, vineri.

Copiii se nasc mai cu seamă - observ - seara, marți:
Ora lor preferată e către șapte și un sfert.
Sîmbăta pe la patru de părinți te desparți,
Conducîndu-i pentru un voiaj foarte lung și, mai ales, cert.

Numai miercuri, toate orele stau așteptînd:
Numai miercurea mă contemplă indiferența și nu pot s-o implic.
Numai miercurea voi pleca, într-un ceas fără timp, nu știu cînd:
Numai miercuri nu se-ntîmplă nimic.

Testament

Romulus Vulpescu

Știind că studiat voi fi în școală
Și clasic voi ajunge (abia mort)
La port și-n vorbă-s grav, grav mă comport,
Svîrl mici biografii pe-un colț de coală

Și-s vesel cînd prevăd cu cît efort
M-o comenta un critic-din-greșală
Găsind că-n orice strofă e-o scofală:
Nu dau pe glosa lui măcar un ort!

Las operele-mi - toate - în ediții
Cu textul integral ne variétur:
N-am chef ca peste ani neisprăviții

Pe barba mea să-și cumpere-acareturi
Și să petreacă-n Franța o vacanță
Cu-o scórie-n doi peri din nu ș'ce stanță.

AUTORII ACESTUI NUMĂR
AUTHORS IN THIS ISSUE

Radu BALTASIU, *The Romanian Academy*

Elena COBIANU, *The "C. Rădulescu Motru" Philosophy Institut*

Ion CONSTANTIN, *Metropolitan Library of Bucharest*

Constantin CORNEANU, *The Institute of the Romanian Revolution*

Petre DAN-STRĂULEȘTI, *historian*

Sorana GEORGESCU-GORJAN, *philologist*

Stelian GOMBOȘ, *The Religion Department*

Marian NENCESCU, *Metropolitan Library of Bucharest*

Marian PETCU, *The University of Bucharest*

Valeriu RÂPEANU, *literary historian*

Dan ROȘCA, *historian*

Mariana ȘENILĂ-VASILIU, *art historian*

Virgiliu Z. TEODORESCU, *historian*

Mihaela VARGA, *editor*

Teodor VIDAM, *philosopher*

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Textele primite în vederea publicării, în variantă tipărită și electronică, se redactează în Word, font Times New Roman, corp de literă 12, cu spațiu de un rând și jumătate, având maximum 8 pagini.

Articolele trebuie să fie însoțite de bibliografie, precum și de un rezumat și cuvinte-cheie în limba engleză.

Textele trebuie să respecte normele ortografice academice, conform *Dicționarului Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Redacția își rezervă dreptul de a interveni asupra inadvertențelor de formă într-un mod care să nu afecteze fondul textului.

SURSELE UTILIZATE ÎN ACEST NUMĂR

Pentru ilustrarea acestui număr au fost folosite următoarele surse, cum urmează: *http://costyconsult.wordpress.com; http://fototecaortodoxiei.ziarullumina.ro; http://www.bucurestiivechisinoi.ro; http://de.wikipedia.org; http://onisiforghibu.blogspot.ro; http://crpds.ro; http://blogulmaresaluluicrai.blogspot.ro; http://www.romanialibera.ro; http://www.rasunetul.ro; www.opiniateleormanului.ro; www.okazii.ro; http://www.ordersandmedals.ro; http://www.opiniateleormanului.ro; www.skytrip.ro; www.pravaliacucarti.ro; http://assets.antena2.ro; http://www.biografiasyvidas.com; http://150.uaic.ro.* După caz, sursele utilizate de autori au fost semnalate direct în textele publicate.

Mulțumim pe această cale colaboratorilor și prietenilor revistei care ne-au pus la dispoziție, cu titlu gratuit, documente iconografice în vederea ilustrării unor articole de specialitate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CATALOG

Cărţi noi, primite la redacţie

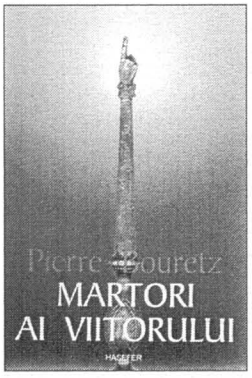

Pierre BOUTEREZ, *Martori ai viitorului. Filosofie şi mesianism,* Bucureşti, Editura Hasefer, 2005, 1048 p.

Aceşti gânditori evrei (Hermann Cohen, Franz Rosenzweig, Walter Benjamin, Leo Strauss, Emmanuel Lévinas ş.a. – n.r.), născuţi în epoca „dezamăgirii lumii" şi a distrugerii raţiunii, au salvat întrucâtva idealismul german, în sensul că au rămas metafizicieni. Fiecare a exprimat însă acest lucru distinct, în propria manieră: clasică în cazul lui Cohen, reflexivă la Strauss, reconstructivă la Rosenzweig, Lévinas sau Jonas. Toţi însă au avut grija de a nu ceda judecăţii istorice, proclamatei dispariţii a suprasensibilului...

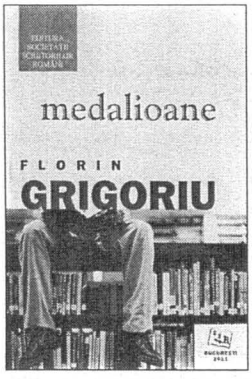

***Florin GRIGORIU**, Medalioane,* Bucureşti, Societatea Scriitorilor Români, 2011, 328 p.

Marin Sorescu l-a cunoscut pe Iona în burta ....., apoi a călătorit prin lume după ce a fost alungat din rai pentru suprarealism. E cunoscut mai ales pentru faptul că a spus că Eminescu nu a existat. O vreme s-a fost plecat în ţinutul legendar, numit şi La Lilieci. A fost şi ministru, dar nu ştiu de ce...

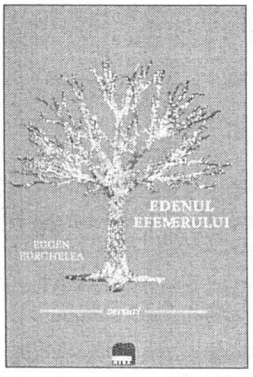

Eugen BURGHELEA, *Edenul efemerului,* versuri, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2012, 66 p.

*Obosite şi înfrânte / Cu steagurile plecate / Armatele lumii / Ies din istorie / În marş funebru / Pe scara de serviciu (**Retragerea**,* din ciclul *Crochiuri canadiene)*

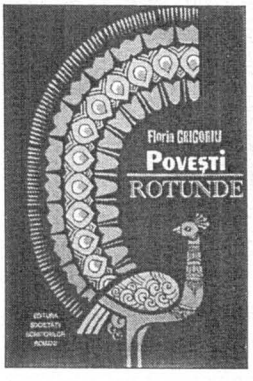

Florin GRIGORIU, *Poeme rotunde,* Bucureşti, Societatea Scriitorilor Români, 2012, 56 p.

Erau doi pitici / Ca două furnici / Adică foarte mici / Ce umblau pe-aici / Şi nu-i vedeai nici / Nu-i ştiai / Îi ştiai? / Vezi că-s la mălai...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

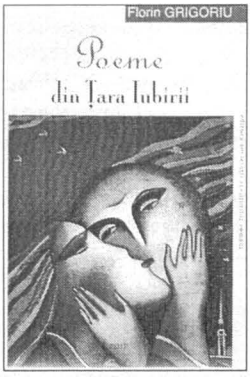

Florin GRIGORIU, *Poeme din Țara Iubirii,* București, Editura Societății Scriitorilor Români, 2012, 204 p.

*S-a stins lumina-n vechiul București / Mereu se dezvelesc mormânturi / Strigoii lângă noi se lăfăie-n caleşti / Şi în belşug de țări, de-aşezământuri (După M. Eminescu – **Veneția**)*

Florin GRIGORIU, *Despre alte cărți şi alți scriitori,* Editura Societății Scriitorilor Români, 2012, 280 p.

*Cartea cuprinde cronici literare, medalioane, prefețe, postfețe, cuvinte alese, citate, comentarii despre cărți şi reviste româneşti, texte apărute sau nu în cărți şi reviste. La unele din referințe se indică şi locul primei publicări. Un indice de nume arată teritoriul citit şi comentat. **(Autorul)***

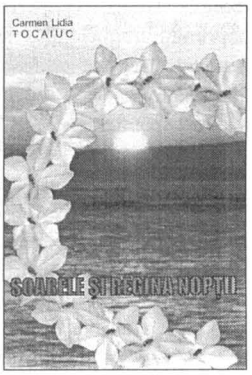

Carmen Lidia TOCAIUC, *Soarele şi regina nopții, Bucureşti,* Editura Top Forum, 2012, 58 p.

*Versurile din acest volum au reprezentat calea de orientare în creație a compozitorului Anton Şuteu [...] După lectura poemului ce dă titlul cărții, Anton Şuteu a compus cântecul **Deschideți poarta soarelui,** ulterior inclus în selecția muzicală de pe discul Între cer şi pământ, premiat de Ministerul Culturii. Aceeaşi compoziție a primit o distincție din partea Regelui Marocului, Hassan al II-lea, în 1989, cu ocazia deschiderii primei ediții a Jocurilor Francofoniei (Casablanca), context în care **Deschideți poarta soarelui** a devenit imnul Francofoniei. **(Autoarea)***

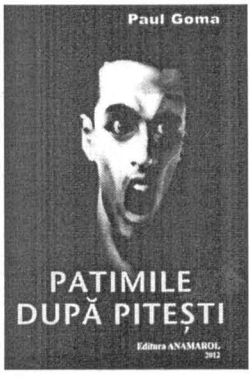

Paul GOMA, *Patimile după Piteşti, ediția a cincea,* București, Editura Anamarol, 2012, 298 p.

Aceasta este ediția definitivă, revăzută de autor, a cărții scrisă în urmă cu peste 25 de ani şi difuzată inițial în copii dactilografiate. Atât ediția din 1990, apărută la „Cartea Românească", cât şi cea de la „Dacia" (1999), cuprind numeroase greşeli, îndreptate cu atenție de Paul Goma. Scrisă după mărturiile supraviețuitorilor „experimentului Piteşti", fără ca autorul să fi participat efectiv la evenimente, cartea este, în mare parte, subiectivă, dar cu toate acestea, copleşitor de plauzibilă.

Rubrică realizată cu sprijinul colaboratorilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

OBICEIURI ZILNICE, SĂRBĂTORI PERENE

Momente din istoria neamului – *evoluția ideii de parlamentarism (I)*

Prof. Petre DAN-STRĂULEȘTI
istoric

Cetatea Histria

Secolele IV-III î. Hr. Cele trei cetăți grecești de la Pontul Euxin: Histria, Tomis (azi, Constanța) și Callatis (azi, Mangalia), cu statut de *state independente,* având un teritoriu bine delimitat, cunosc în această epocă o mare înflorire economică. Organizarea internă era făcută după modelul clasic al *polisurilor* grecești. Conducerea politică a acestor state-cetăți era alcătuită din binomul: Sfat *(bulé)* și Adunarea poporului *(demos)*. Sfatul era ales anual de Adunarea poporului, fiind compus din *magistrați* și din membri propriu-ziși reprezentând diferitele profesiuni (armata, administrația, justiția, finanțele, clerul etc.).

Începând din secolul I î. Hr., sub dominația romană, celor trei cetăți li se mai adaugă două: Dionysopolis (azi, Balcic) și Odessos (azi, Varna), constituind așa-zisul *Pentapolis*, având ca obiectiv de a aduce, prin slujbe sacre, diferite serbări, dar și prin ridicarea de efificii (temple), recunoștință publică împăratului (cultului imperial) de la Roma. Totodată, se fac eforturi pentru atragerea celui de-al șaselea oraș, Mesembria (azi, Nesebar), comunitatea devenind astfel *Sexapolis,* având, în diferite stadii de existență, o conducere comună, exercitată de un președinte (conducător ales), numit *Pontarches*, cu sediul la Tomis.

Secolele III-II î. Hr. Prestigiul și puterea regilor daci la conducerea societății *crește* continuu, în detrimentul membrilor adunărilor populare care i-au ales și care puteau să-i revoce din funcție. De pildă, regele *Oroles*, care își exercita autoritatea asupra unor triburi din Transilvania, la fel precum *Rubobostes*, sau *Dromichete*, rege al unor uniuni de triburi geto-dacice din stânga Dunării, sunt exemple în acest sens. De reținut că Dromichete mergea până acolo încât ajungea să sfideze până și principiile ce guvernau societatea respectivă, în sensul că își impunea cu autoritate propriile idei în fața adunării uniunilor de triburi.

Înainte de intervalul 70 î. Hr. – 87 d. Hr. Din acest interval de timp, avem trei surse care vorbesc despre felul cum erau aleși / desemnați regii dacilor. Prima constă în inscripția grecului Acornion, fiul lui Dionysias, din Dionysopolis (azi Balcic), care spune că Burebista i-a urmat la tronul Daciei tatălui său. Așadar, a domnit după principiul *succesiunii*. Al doilea izvor îl reprezintă istoricul grec Cassius Dio, care în lucrarea sa *Istoria romană,* arată că regele dac Duras Diurpaneus, nemaiputând înfrunta primejdiile, cedează din proprie inițiativă conducerea statului dac. Așadar, în acest caz, acționează principiul *electiunii*. În fine, ultima sursă o reprezintă retorul grec Dio Chrysostom, autor al unei Istorii a geților în care se specifică faptul că dacii își alegeau atât conducătorii politici *(regi / reges),* cât și pe cei spirituali *(preoți / sacerdotes),* exclusiv din rândul nobililor *(tarabostes).*

Se poate spune, deci, că în desemnarea regilor daci funcționau cele două principii, respectiv cel al succesiunii (ereditar) și cel al electiunii (alegeri directe).

Anii 159 – 161/162 d. Hr. Teritoriul de circa 14 % din suprafața Daciei, cucerit de romani, devine, în cadrul imperiului, provincie de rang *consular*, fiind condusă de un guvernator *(Legatus Augusti pro praetore Daciarum trium).* Din perioada când guvernator al provinciei era P. Furius Saturninus (159 – 161/162) s-au păstrat două inscripții care conțin o aluzie la existența și funcționarea unui *Concilium provinciarum Daciarum trium,* sau, cum îl definea istoricul C. C. Giurescu, un „mic parlament". Acest *concilium*, compus din cca. 20 persoane, se reunea, anual, la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, având drept obiectiv acordarea de sprijin din partea reprezentanților comunităților urbane *(civitates),* dar și a celor rurale, factorului politico-militar care guverna regiunea. Concret, reuniunile anuale se desfășurau sub președinția *Marelui preot al Cultului imperial (Coronatus Daciarum trium).* Una dintre inscripții cuprinde laude la adresa guvernatorului (posibil Saturninus), în sensul că acesta le ușurase „poverile vieții". Tot în aceste adunări se formulau și nemulțumiri la adresa guvernatorilor care în timpul mandatului își depășiseră atribuțiile. Nemulțumirile de acest gen erau aduse, de regulă, la cunoștința împăratului. Se consideră că asemenea *Concilii* existau numai în provinciile cu grad avansat de *romanizare* sau considerate ca și *romanizate*.

Secolele IV – VII d. Hr. Organizarea societății locale în epoca post-romană a fost de tipul *obștilor sătești.* Conducerea obștilor era bicefală: judele *(judex)* și Sfatul bătrânilor, alcătuit din oameni „bătrâni și buni". Conducerea obștii trebuia să rezolve conflictele ivite între membrii comunităților, prin respectarea și aplicarea strictă a „obiceiurilor" transmise pe cale orală, din generație în generație. Totodată, conducerea reprezenta obștile în relația cu popoarele ce trăiau în zonele învecinate.

Anul 1224 Diploma *Andreiană*, prin expresia *unus sit populus et de uno judice censetur* evidențiază că românii din Transilvania s-au bucurat, împreună cu celelalte populații cu care au conviețuit în acest spațiu, de aceleași drepturi, inclusiv acela de a participa la *Congregațiile generale ale stărilor.* După 1355, românii vor fi eliminați, treptat, din aceste Congregații.

(continuare în numărul viitor)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

noiembrie 2012

- *1 noiembrie.* **Ziua Radiodifuziunii Române**
- *1 noiembrie 1972.* 40 de ani de la moartea lui **Ezra Pound**, poet și eseist britanic (30 oct. 1885 - 1 nov. 1972)
- *1 noiembrie 1887.* 125 de ani de la nașterea lui **Nicolae Davidescu,** poet, prozator și critic literar (1 nov. 1887 - 12 ian. 1954)
- *1 noiembrie 1907.* 105 de ani de la moartea lui **Alfred Jarry,** scriitor francez (8 sept. 1873 - 1 nov. 1907)
- *2 noiembrie 1912.* 100 de ani de la nașterea lui **Gheorghe Ivănescu,** lingvist, istoric literar, academician și profesor universitar (2 nov. 1912 – 3 iun. 1987)
- *6 noiembrie 1882.* 130 de ani de la nașterea lui **Aurel Vlaicu,** inginer, inventator (6 nov. 1882 - 13 sept. 19 13)
- *7 noiembrie 1897.* 115 ani de la nașterea lui **Dumitru Ciurezu,** poet (7 nov. 1897 - 5 ian. 1978)
- *7 noiembrie 1867.* 145 de ani de la nașterea **Mariei Sklodowska Curie,** chimist și fizician francez (7 nov. 1867 - 4 iul. 1934)
- *8 noiembrie 1922.* 90 de ani de la nașterea lui **Christian Neethling Barnard,** scriitor și chirurg sud-african, realizatorul primului transplant de cord la om (8 nov. 1922 - 2 aug. 2001)
- *8 noiembrie 1937.* 75 de ani de la nașterea lui **Mihail Diaconescu,** prozator, critic și istoric literar
- *8 noiembrie 1972.* 40 de ani de la moartea lui **Athanase Joja,** filosof, logician și profesor universitar (3 iun. 1904 - 8 nov. 1972)
- *9 noiembrie 1832.* 180 de ani de la nașterea lui **Emile Gaboriau**, scriitor francez (9 nov. 1832 - 1 oct. 1873)
- *9 noiembrie 1897.* 115 ani de la nașterea lui **Basil Munteanu,** istoric literar și comparatist (9 nov. 1897 - 1 iul. 1972)
- *10 noiembrie 1887.* 125 de ani de la nașterea lui **Arnold Zweig,** scriitor german (10 nov. 1887 - 26 nov. 1968)
- *10 noiembrie 1872.* 140 de ani de la inaugurarea **Universității din Cluj**
- *10 noiembrie 1932.* 80 de ani de la nașterea lui **Ștefan Cazimir,** istoric literar, eseist, om politic
- *11 noiembrie 1962.* 50 de ani de la moartea lui **Ion Nistor,** istoric, academician, om politic, profesor universitar (16 aug. 1876 - 11 nov. 1962)
- *12 noiembrie 1857.* 155 de ani de la înființarea **Societății Medicale Științifice din București,** președinte N. Kretzulescu, secretar Carol Davila
- *13 noiembrie 1977.* 35 de ani de la moartea istoricului **Constantin C. Giurescu** (26 oct. 1901 - 13 nov. 1977)
- *13 noicmbrie 1862.* 150 de ani de la nașterea lui **Vasile Goldiș,** om politic, publicist și academician (13 nov. 1862 - 10 feb. 1934)
- *14 noiembrie 1832.* 180 de ani de la moartea lui **Rasmus Christian Rask,** lingvist danez (22 nov. 1787 - 14 nov. 1832)
- *14 noiembrie 1907.* 105 de ani de la înființarea, la București, a **Societății Astronomice Române "Camille Flammarion"**
- *14 noiembrie 1907.* 105 de ani de la nașterea scriitoarei suedeze **Astrid Lindgren** (14 nov. 1907 - 28 ian. 2002)
- *14 noiembrie 1932.* 80 de ani de la nașterea regizorului **Geo Saizescu**
- *14 noiembrie 1967.* 45 de ani de la moartea istoricului **Petre P. Panaitescu** (1 mart. 1900 - 14 nov. 1967)
- *15 noiembrie.* **Ziua Internațională a Scriitorilor Întemnițați**
- *15 noiembrie 1787.* 225 de ani de la moartea lui **Christoph Willibald Gluck,** compozitor, violonist, dirijor german (2 iul. 1714 – 15 nov. 1787)
- *15 noiembrie 1917.* 95 de ani de la moartea lui **Emile Durkheim,** sociolog francez (15 apr. 1858 - 15 nov. 1917)
- *16 noiembrie 1927.* 85 de ani de la fondarea revistei **"Cugetul liber",** sub conducerea lui Ion Pas și Eugen Relgis
- *17 noiembrie 1887.* 125 de ani de la nașterea lui **Sir Bernard Law Montgomery,** viconte de Alamein, mareșal britanic (17 nov. 1887 - 24 mart. 1976)
- *17 noiembrie 1907.* 105 de ani de la moartea lui **Sir Francis McClintoek,** navigator și explorator britanic (8 iul. 1819 - 17 nov. 1907)
- *17 noiembrie 1917.* 95 de ani de la moartea sculptorului francez **Auguste Rodin** (12 nov. 1840 - 17 nov. 1917)
- *17 noiembrie 1957.* 55 de ani de la moartea lui **George Murnu,** poet, prozator, traducător (1 ian. 1868 - 17 nov. 1957)
- *18 noiembrie 1787.* 225 de ani de la nașterea lui **Louis Jacques Daguerre,** inventator francez (18 nov. 1787 - 10 iul. 1851)
- *18 noiembrie 1887.* 125 de ani de la moartea lui **Gustav Theodor Fechner,** fizician și filosof german (19 apr. 1801 - 18 nov. 1887)
- *18 noiembrie 1907.* 105 de ani de la nașterea lui **Mihai Pop,** etnolog, folclorist (18 nov. 1907 - 8 oct. 2000)
- *18 noiembrie 1922.* 90 de ani de la moartea lui **Marcel Proust,** romancier, estetician și critic literar francez (11 iul. 1871 - 18 nov. 1922)
- *19 noiembrie 1837.* 175 de ani de la nașterea lui **Aron Densușianu,** istoric și critic literar, poet și folclorist (19 nov. 1837 - 2 sept. 1900)
- *19 noiembrie 1917.* 95 de ani de la nașterea **Indirei Gandhi,** om politic indian (19 nov. 1917 - 3 oct. 1984)
- *19 noiembrie 1947.* 65 de ani de la moartea lui **Emil Racoviță,** speolog, biolog (15 nov. 1868 - 19 nov. 1947)
- *20 noiembrie 1907.* 105 de ani de la nașterea scriitorului **Mihai Beniue** (20 nov. 1907 - 24 iun. 1988)
- *20 noiembrie 1752.* 260 de ani de la nașterea lui **Thomas Chatterton,** poet preromantic englez (20 nov. 1752 - 24 aug. 1770)
- *20 noiembrie 1952.* 60 de ani de la moartea lui **Benedetto Croce,** filosof istoric și estetician italian (25 feb. 1866 - 20 nov. 1952)
- *21 noiembrie 1887.* 125 de ani de la moartea scriitorului **Petre Ispirescu** (ian. 1830 - 27 nov. 1887)
- *21 noiembrie 1932.* 80 de ani de la premiera, la Teatrul Național București, a piesei **"Titanic vals" de Tudor Mușatescu**
- *22 noiembrie 1877.* 135 de ani de la nașterea poetului maghiar **Ady Endre** (22 nov. 1877 - 27 ian. 1919)
- *24 noiembrie 1632.* 380 de ani de la nașterea lui **Baruch Spinoza,** filosof olandez (24 nov. 1632 - 2 feb. 1677)
- *24 noiembrie 1927.* 85 de ani de la moartea lui **Ion I. C. Brătianu,** om politic (20 aug. 1864 - 24 nov. 1927)
- *24 noiembrie 1947.* 65 de ani de la moartea lui **Léon Paul Fargue,** poet și ziarist francez (4 mart. 1876 - 24 nov. 1947)
- *25 noiembrie 1957.* 55 de ani de la moartea lui **Diego Rivera,** pictor mexican (12 dec. 1886 - 25 nov. 1957)
- *25 noiembrie 1967.* 45 de ani de la moartea lui **Ossip Zadkine,** sculptor francez (14 iul. 1890 - 25 nov. 1967)
- *25 noiembrie 1997.* 15 ani de la moartea lui **Alexandru Ciorănescu,** istoric literar (11 nov. 1911 - 25 nov. 1997)
- *25 noiembrie 1972.* 40 de ani de la moartea lui **Henri Coandă,** inginer și constructor de avioane, creatorul primului avion bimotor din lume (7 iun. 1886 - 25 nov. 1972)
- *27 noiembrie 1857.* 155 de ani de la nașterea lui **Sir Charles Scott Sherrington,** medic englez, laureat al Premiului Nobel, 1932 (27 nov. 1857 - 4 mart. 1952)
- *27 noiembrie 1867.* 145 de ani de la nașterea lui **Grigore Antipa,** naturalist, biolog (27 nov. 1867 - 9 mart. 1944)
- *27 noiembrie 1987.* 25 de ani de la moartea lui **Nicolae Ciobanu,** critic și istoric literar (4 aug. 1931 - 27 nov. 1987)
- **28 noiembrie 1632.** 380 de ani de la nașterea lui **Jean-Baptiste Lully,** compozitor și violonist francez (28 nov. 1632 - 22 mai 1687)
- *28 noiembrie 1757.* 255 de ani de la nașterea lui **William Blake,** pictor, gravor și poet englez (28 nov. 1757 - 12 aug. 1827)
- *28 noiembrie 1907.* 105 de ani de la nașterea scriitorului italian **Alberto Moravia** (28 nov. 1907 - 26 sept. 1990)
- *29 noiembrie 1897.* 115 ani de la moartea lui **Gheorghe Em. Lahovari,** om politic (1 aug. 1854 - 29 nov. 1897)
- *30 noiembrie 1957.* 55 de ani de la moartea tenorului italian **Beniamino Gigli** (20 mart. 1890 - 30 nov. 1957)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR
Revistă lunară editată de Biblioteca Metropolitană Bucureşti
Monthly publication edited by the Metropolitan Library of Bucharest

sub auspiciile / *under the auspicies of*
Asociației Bibliotecarilor și Documentariștilor din România
Association of Librarians and Documentarists of Romania

Director de onoare / *Honorary Director*
Acad. Dinu C. GIURESCU, *Romanian Academy*

Consiliul ştiinţific / *Scientific Council*
Frédéric BARBIER
Directeur de recherche au CNRS (IHMC/ENS Ulm),
Directeur d'études à l'Ecole pratique des hautes études (conférence d'Histoire et Civilisation du livre)
Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU, *University of Bucharest*
Dr. Georgeta FILITTI, *Historian*
Prof. univ. dr. Valeriu RÂPEANU, *University of Bucharest*
Dinu SĂRARU, *Writer*
Acad. Ştefan ŞTEFĂNESCU, *Romanian Academy*
Acad. Gheorghe VLĂDUȚESCU, *Romanian Academy*

Director / *Director*
Dr. Florin ROTARU
Director General al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti
General Director of Metropolitan Library of Bucharest

Director artistic / *Art Director*
Mircia DUMITRESCU
Universitatea Națională de Arte din Bucureşti / *Bucharest National University of Arts*

Redactor-şef onorific / *Honorary Editor-in-Chief*
Ion HOREA, *Writers Union of Romania*

Redactor-şef / *Editor-in-Chief*
Dr. Marian NENCESCU

Colectivul redacțional / *Editorial Board*
Dr. Julieta ROTARU, Florin PREDA
Radu VLĂDUȚ
Mariana DUMITRU (tehnoredactare)

Redacția și Administrația / *Office and Administration*
01354, Bucureşti, Str. Tache Ionescu Nr. 4, Sector 1, România
Tel./Fax: +40/021 539 65 00, 021 539 65 40
E-mail: rbb@bmms.ro, nencescu_marian@yahoo.com
Website: www.bibliotecametropolitana.ro / www.dacoromanica.ro

©Biblioteca Metropolitană Bucureşti
Această publicație poate fi reprodusă, sub orice formă și prin orice mijloace,
doar în scopul informării, documentării, cercetării sau al recenzării ei.
This publication may only be reproduced, in any form or by any means,
for the purposes of information, documentation, research or review.

Revista apare lunar, cu texte în limbile română, engleză și franceză,
și publică anual volumul colectiv *Lucrările Simpozionului Internațional*
CARTEA. ROMÂNIA. EUROPA, cu texte în limbile engleză și franceză.
This monthly review comprises articles in Romanian, English, and French,
and yearly publishes the collective volume Proceedings of the International Symposium
THE BOOK. ROMANIA. EUROPE *including contributions in English and French.*

ISSN 1454–0487

TIPAR: COPERTEX

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

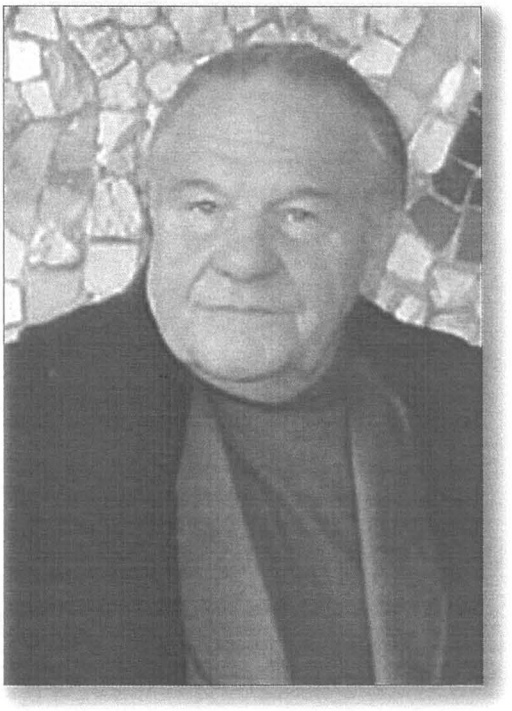

LAWRENCE DURRELL

1912 – 1990

100 de ani de la naştere

The British novelist, poet and travel writer Lawrence Durrell was a short man, but in no sense a small one. Dressed in jeans, a tartan shirt, a navy-blue pea jacket, he looks like a minor trade-union official who has successfully absconded with the funds. He is a voluble, volatile personality, who talks fast and with enormous energy. He is a gift for an interviewer, turning quite stupid questions into apparently intelligent ones by assuming that the interviewer meant something else. Though he was rather distrustful of the tape recorder, he acquiesced in its use. He smokes heavily, Gauloises bleues. When at rest he looks like Laurence Olivier; at other times his face has all the ferocity of a professional wrestler's.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GHEORGHE IVĂNESCU

1912 – 1987

100 de ani de la naştere

Profesorul Gheorghe Ivănescu a elaborat lucrări fundamentale de lingvistică românească, romanică, indo-europeană etc.: **Problemele capitale ale vechii române literare,** *Iaşi, 1947 – 1948;* **Curs de sintaxa limbii române moderne,** *Iaşi, 1948 (litografiat; reeditat în 2004);* **Istoria limbii române,** *Iaşi, 1980 (ed. a doua în 2002), (în colaborare cu Th. Simenschy);* **Gramatica comparată a limbilor indoeuropene,** *Bucureşti, 1981,* **Lingvistică generală şi românească,** *Timişoara, 1983. A publicat peste două sute de studii şi articole, cu tematică diversă şi cu teorii originale, în reviste româneşti şi străine. A editat opera lingvistică a lui A. Philippide. Au rămas în manuscris cărţi, studii, ediţii (în diferite stadii de finalizare), peste 7.000 de file, păstrate la Biblioteca Academiei Române, Filiala Iaşi.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro